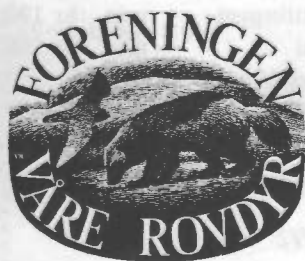

VÅRE ROVDYR

Årgang 12

3 - 98

issn 0801-4728

VÅRE ROVDYR

Tidsskriftet VÅRE ROVDYR er medlemsorgan for FORENINGEN VÅRE ROVDYR, og utkommer fire ganger i året.

Redaktør: Rune Voie
Eitrheim 38 c
5750 Odda
Tlf. 53 64 29 37
e-post: runevoie@online.no

Ansvarlig utgiver/redaksjon:
Foreningens styre

Trykk: Odda Trykkeri
5750 Odda

**Sats og
Layout:** Rune Voie

ISSN: 0801-4728

Ettertrykk av VÅRE ROVDYR er tillatt og ønskelig, såfremt kilde oppgis. Ettertrykk av tegninger/fotografier er ikke tillatt uten tillatelse av redaksjon eller opphavsperson(er).

Annonsepriser:

1/1 side kr 1500,-
1/2 side kr 800,-
1/4 side kr 500,-

Forside: Ulv.
Kobberetsning av Viggo Ree

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195, 2151 Årnes

Internettadresse: <http://lynx.uio.no/fvr>

Medlemskontingent	min. kr 100,-
Abonnement	min. kr 100,-
Juniormedlem (under 18 år)	kr 50,-
Bedriftsmedlemskap	min. kr 1000,-
Postgiro:	0806.4429494
Bankgiro:	1800.20.97644

FORENINGEN VÅRE ROVDYR
arbeider for å spre fakta om rov-
pattedyr og rovfugler, og for at disse
artene skal leve i livskraftige bestan-
der og forvaltes etter norsk lov og
internasjonale avtaler.

Leder

Morten Bilet,
c o Osmo, Måltrostveien 33A
1430 Ås
priv. 64 94 31 14, arb. 22 90 20 00.
mob. 93 04 71 78

Sekretær

Yngve Kvebæk.
Hogås, Maridalen,
0890 Oslo
priv. 22 95 18 91, arb. 23 18 56 07
mob. 91 54 41 91

Kasserer

Stig Anderson,
Fjæreveien 211,
4890 Grimstad
priv. 37 04 33 80, arb. 37 05 71 95

Styremedlemmer

Trond Aspelund,
Ekebergdalen,
1912 Enebakk
priv. 64 92 62 43

Geir Sjøli,
Furusvingen 33,
2164 Skogbygda
priv. 63 90 85 35, arb. 63 91 10 00
mob. 90 77 41 34

Morten Ree,
7332 Løkken
priv. 72 49 63 91, arb. 72 49 65 87

Pressetalsmann:

Viggo Ree,
Pamperudbakken, 3530 Røyse
priv. 32 15 77 15 Fax 32 15 78 22

Vararepresentanter

Paul Granberg,
Gimlevn. 33,
2480 Koppang
priv. 62 46 02 64

Ellen Arnesen,
2044 Frogner,
priv. 63 82 07 20
arb. 22 10 21 10

Arne Flor
Bergstien 18
4800 Arendal
p 37 03 16 95
mobil 94 29 86 26

Tone Groeggen,
Pb. 393,
1432 Ås-NLH
priv. 64 94 48 25

Regionleder Nord-Norge

Hans Gundersen,
Vidrek,
8520 Ankenesstrand
priv. 76 95 96 55, arb. 76 92 34 00

Regionleder Sørlandet

Stig Anderson,
se over

Lokalkontakter:
se nest siste omslagsside

Regionleder Midt-Norge

Morten Ree,
se over

Ulvemotstand

Som de fleste nå har registrert, virker motstanden mot ulv stor - særlig da gjennom lokale medier. Det ensidige inntrykket man får gjennom disse er at en ulv er en for mye. At de lokale medier gjentar de samme negative reportasjene gang etter gang får nå så være. Mange journalister viser dårlige evner når de kun oppsøker personer og grupperinger som har skumle historier og tragedier å berette om ulv og andre "fæle dyr". Enkelte serverer det så sterkt at man skulle tro ikke folk tør å gå ut av døra. De skaper en helt ubegrunnet frykt for ulven hvor myter og rare forestillinger er det essensielle fremfor sannhet og fakta.

Jeg tror folk på landsbygda langtfra har et så negativt syn på dyreliv.

FVR får henvendelser fra mange som bor eller er tilknyttet ulveområdene gjennom f.eks. nøytrale jaktinteresser som er positive til ulv og andre dyrearter enn bare de jaktbare.

Flere norske spørreundersøkelser fra slutten av 1980-tallet og frem til i dag viser klare positive holdninger til rovdyr. I Sverige er det nylig blitt gjort en undersøkelse som viser blant annet at to tredjedeler av befolkningen aksepterer en doubling av ulvebestanden og hele 40 % ønsker en stamme på minst 500 ulver! I tillegg var befolkningen i ulveområder gjennomgående mer positive til ulv som andre steder i landet. Dette

viser et voksende mer moderne natur-syn som tar innover seg artenes egenverdi og betrakter dem som naturlige elementer i vår fauna.

Det er ingen grunn til å tro at Norge skiller seg vesentlig ut i den forbindelse. Det ville være forferdelig og direkte pinlig hvis noe annet skulle være tilfelle. Men vi har jo for såvidt vist i noen forvaltningsmessige tilfeller at Norge kan opptre totalt uforstående til andre lands positive holdninger til natur - det bør det snart bli slutt på!

Styret ønsker alle våre medlemmer et riktig **Godt Nyttår!!**

Morten Bilet

Forvaltning av ulv i Norge og Sverige

Et utdrag av myndighetenes strategier med hovedvekt på norske forhold i perioden 1997-98

En kommentar og sammenfatning av **Viggo Ree**

Norge og Sverige har i lengre tid hatt kontakt i tilknytning til ulveforvaltningen. På de etterfølgende sider er det gjengitt enkelte viktige dokumenter og pressemeldinger som er offentliggjort av bl.a. Direktoratet for naturforvaltning og Statens naturvårdsverk i Sverige. I tillegg er det inkludert faksimiler fra avisen *Østlendingen* i anledning den første lovlige ulvejakten i Norge etter fellingstillatelsen på Vegårshelulven på begynnelsen av 1980-tallet. Innledningsvis fokuseres det noe på bl.a. viktige deler av rovviltmeldingen og innstillingen fra i fjor.

Rovviltmeldingen

Sentralt i den norske ulveforvaltningen står *St.meld. nr. 35 (1996-97) - Om rovviltforvaltning*. I denne stortingsmeldingen står det bl.a. på s. 61: "Ulvebestanden kan ikkje sjåast på som levedyktig korkje på norsk side eller for Skandinavia sett under eitt. I tråd med norske plikter har departementet som mål å etablere reproduksjon av ulv i Noreg, og viser til norske og svenske styresmakter sitt sams arbeidsmål om å få etablert minst 8-10 familiegrupper i Sør-Skandinavia i første omgang". På s. 74 står det vidare bl.a.: "Den skandinaviske ulvebestanden er framleis sterkt truga, og eitkvart tap av individ ut over den naturlege avgang vil kunne innebere ein risiko for overlevingsevna til bestanden i framtida. Inntil vidare må difor eitkvart individ av ulv ha eit strengt vern, og det er lite aktuelt å gi skadefellingsløyve utanom i heilt spesielle situasjonar. Etter at ein har nådd det sams norsk-svenske arbeidsmålet om 8-10 familiegrupper, av desse nokre i Noreg, bør ulven kunne forvaltast meir på linje med bjørn og jerv. Dette inneber bruk av skade-

fellingsløyve og eventuelt også lisensjakt i nærare bestemte område". I innstillingen til Stortinget (*Innst. S. nr. 301. (1996-97) Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om rovviltforvaltning. St.meld. nr. 35 (1996-97)*) står det bl.a. på s. 10: "Flertallet slutter seg til målet om å etablere reproduksjon av ulv i Norge. Norske og svenske styresmakter har et felles mål om å få etablert minst 8 til 10 familiegrupper i Sør-Skandinavia. Dette innebærer et strengt vern av ulven." Den norske delen av den skandinaviske ulveforekomsten omtalt i rovviltmeldingen er altså **ikke blitt tallfestet** av Stortinget, selv om det senere har versert ulike tall og tallforslag i bl.a. mediene (ordlyden i rovviltmeldingen sier allikevel at én norsk ulvefamilie ikke er tilstrekkelig). Viktig er det dessuten å notere seg at det kun er nevnt "skadefellingsløyve og eventuelt også lisensjakt". Det står altså ingenting om tilintetgjørelse eller fjerning av hele ulvefamilier i Norge - slik det er blitt framstilt i enkelte medier de siste månedene.

Bernkonvensjonens forpliktelser

Konkrete bestandstall er en viktig faktor når det gjelder målsettingen om å sikre levedyktige stammer av rovviltarter. For alle arters vedkommende, også i forbindelse med ulven, gjelder imidlertid prinsippet om reproduserende og levedyktige bestander på hvert enkelt lands territorium - både når det gjelder nasjonal lovgivning og internasjonale avtaler. I Stortingets innstilling nr. 301 vises det på s. 4 til de mål som ble nedfelt i forrige rovviltmelding (1991-92), hvor komiteen den gang uttalte: "Komiteen viser til de forpliktelser Norge har etter Bernkonvensjonen til å sikre vern av de arter konvensjonen omfatter som bl.a. er de fire store rovdirene, ulv, bjørn, jerv og gaupe, som meldingen omfatter. Komiteen gir sin tilslutning til at hovedmålsettingen for en slik forvaltning er å sikre levedyktige

bestander av de fire store rovdireartene. Samtidig skal de skader som forårsakes av store rovdyr begrenses mest mulig." -- "Komiteen (komiteen i 1996-97, forfatters anmerkning) er enig i dette".

Videre står det i innstillingen om Bernkonvensjonen på s. 6: "Komiteen viser til at spørsmålet om Bernkonvensjonens forpliktelser har vært gjenstand for debatt. Komiteen vil vise til at forutsetningene for å hindre utryddelse av arter, og sikre deres overlevelse over tid slik Bernkonvensjonen krever, nødvendigvis vil måtte være levedyktighet. Her har Norge, ifølge konvensjonens Art. 2 og 3, et selvstendig ansvar, enten det dreier seg om egne bestander av rovdyr eller delbestander av felles skandinaviske stammer - som tilfellet er f.eks. for brunbjørn. Denne forpliknelsen i konvensjonen til nasjonalt ansvar er atskilt fra retningslinjene for *utøvelsen* av denne

Hunn-ulv i fangenskap. Foto: Viggo Ree

forvaltningsoppgaven i konvensjonens Art. 4. Slik forvaltningsutøvelse kan f.eks. gjelde samarbeid om bestandsovervåking, felling av skadedyr o.l., samt samordning av innsatsen for å verne om leveområdene for truede arter på tvers av landegrensene.

Komiteen vil i denne sammenheng vise til brev fra Bernkonvensjonens sekretariat av 17. juni 1996 til Direktoratet for naturforvaltning, der det bl.a. heter:

1. Kontraherende Parter har klare forpliktelser under Konvensjonen for å bevare populasjoner av alle truede arter (listet i både Appendix II og III) fra fare.
2. Disse forpliktelsene er ikke "overførbare" til andre land gjennom adoptering av felles forvaltningsprogrammer (med) andre land. Slike forvaltningsprogrammer er velkomne der de tillater en ensartet og koordinert forvaltning med det siktemål å bevare bestander av truede arter på tvers av ulike land.
3. En hvilken som helst plan for "koordinering av forvaltningen" mellom ulike land som innebærer at hvert enkelt av de fennoskandiske land har ansvar for å bevare levedyktige bestander av bare en av artene (brunbjørn for Sverige, ulv for Finland, eller gaupe for Norge) ville være en klar feiltolkning av Partenes forpliktelser under Bernkonvensjonen. *Alle* nordiske land har forpliktelser til å bevare bestander av alle arter som har tilhold i deres territorium, uten hensyntagen til de positive bevaringstiltak som blir gjennomført av naboland."

Stortingsflertallet gir sin tilslutning til levedyktig bestand av ulv i Norge

I innstillingen står det videre på s. 6: "På denne bakgrunn mener komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, at Norge ifølge Bernkonvensjonen innehar en klar forpliktelse til å verne om truede arter som sikrer deres levedyktighet over tid innenfor våre grenser. Bernkonvensjonen kan altså ikke tolkes slik at dette selvstendige ansvaret kan overlates til naboland. Å legitimere en slik fortolkning av konvensjonen vil i internasjonal sammenheng være svært uheldig også av hensyn til andre truede og sammenliknbare dyrearter i andre deler av verden. Samtidig kan det etter konvensjonen samarbeides om forvaltningen av artene på tvers av landegrensene gjennom en felles skandinavisk forvaltning. Flertallet mener at det bør legges opp til et slikt forvaltningssamarbeid."

Dette betyr at Norge skal sikre en levedyktig bestand av ulv på sitt territorium helt uavhengig av bestandssituasjon og positive forvaltningstiltak i nabolandene. Vi skal med andre ord sitte igjen med en reproduserende og livskraftig ulvestamme på norsk jord dersom f.eks. alle ulver i Sverige ble drept eller døde av sykdom på kort tid. Målsettingen for bl.a. ulveforvaltningen i Norge ble også understreket av Bernkonvensjonens representanter under et møte i Miljøverndepartementets regi i Oslo den 17.2.1997. Her la konvensjonens sekretær, Eladio Fernandez-Galeano, særlig vekt på artene bjørn og ulv, som Norge enda ikke har levedyktige stammer av på sitt territorium, og presiserte at det vi her i landet nå må sørge for - som et første mål - er å få etablert binner som yngler i Sør-Norge og de første ulvepar som reproduse-

rer seg på norsk side av grensen. Etter at dette møtet fant sted i fjor har man ihvertfall kommet et skritt videre mot denne første målsetting, i det de første bjørningene i Nord-Trøndelag så dagens lys i år - og ulvevalper ble født på norsk jord i både 1997 og 1998. Dette var første reproduksjon av ulv i Norge på nesten 50 år, og valpene i fjor ble født i henholdsvis Hedmark og Akershus. Paret i det sistnevnte fylket, som tidvis også oppholder seg i Hedmark, Østfold og Värmland (se *Våre Rovdyr* 2-98, s. 57-61) har det siste året flyttet seg noe østover, og årets valper ser ut til å ha kommet til verden på svensk side av territoriet. Dette innebærer at antall ynglende ulvetisper på norsk jord er sunket fra 2 i 1997 til én i 1998.

Det kan for øvrig være på sin plass å minne om at **det var Norge som i sin tid tok initiativet til Bernkonvensjonen**. Dette er et moment mange ser ut til å ha glemt, ikke minst i debatten om rovviltforvaltningen.

Svenskenes handlingsprogram for ulv

Direktoratet for naturforvaltning tok i 1993 initiativ til et handlingsprogram for ulveforvaltningen i Skandinavia. Av ulike årsaker ble dette arbeidet lagt til side noen år. I 1997 tok Naturvårdsverket tak i dette arbeidet igjen, og utarbeidet et 21 siders handlingsprogram for arten i Sverige. Svenskene har ikke satt strek ved 15 etablerte familiegupper i sitt land, som mange tror - men **målet er å la ulvestammen fortsette å vokse**. Ved passering av 10 par i Sverige har man vurdert å gjeninnføre ulven i § 28 i jaktförordningen (nødvergeparagrafen), noe som har fått bred støtte i høringsvarene. I forslaget til handlingsprogram er det dessuten foreslått å kunne åpne for "skyddsjakt" når det finnes minst 15 ulvepar i Sverige (§ 27 i jaktförordningen). Prinsip-

pet om "skyddsjakt" har fått støtte under høringsrunden, men ikke ved passering av **dette** bestandsnivå - i det mange mener at tallet 15 sett ut i fra faglige kriterier er for lavt i denne sammenheng.

Høringsvaret til direktoratet

Direktoratet for naturforvaltning ga i brev av 21.11.1997 en skriftlig kommentar til svenskenes handlingsprogram for ulv. Dette brevet er gjengitt først i den etterfølgende kopi/faksimile-sammenfatningen. Her ser man at direktoratet flere steder har referert til *St.meld. nr. 35*. Leserne bes merke seg ordlyden under avsnittet Forskning på s. 2 i direktoratets brev. Her står det bl.a.: "DN har tidligere vært skeptisk til forskning på ulv i Skandinavia på grunn av risikoen dette innebærer på så lavt bestandsnivå. -- Risikoen er lavere i dag enn for fire år siden, da bestanden har økt. Det er likevel et lavt antall ulver i Skandinavia, og vern av hvert enkelt individ er av stor betydning for bestandens utvikling. DN har derfor fremdeles det samme syn på ulv, dersom denne innebærer immobilisering av individer, jf også *St.meld.nr 35*."

Ikke merking, men felling OK!

Det er i høringsbrevet av 21.11.1997 interessant å merke seg direktoratets klart kritiske og negative holdning til telemetri på ulv i Skandinavia fordi det er så få individer og lavt bestandsnivå - når den samme etat bare litt over et halvt år senere pluselig gir fellingstillatelse på en av disse fåtallige skandinaviske dyrene. Og dette skjer altså for den mest truete pattedyrart i både Norge og Norden, og i det av de to skandinaviske ulveland som har færrest individer! Søkna-

den fra Sollia sankelag og Sollia sau- og geitalslag samt fellingstillatelsen til direktoratet av 11.8.1998 er gjengitt. I tillegg er det tatt med ulike reportasjer om ulvejakten fra avisen *Østlendingen*.

Direktoratets historiske fellingstillatelse gjaldt for øvrig ikke bare i Stor-Elvdal kommune i Hedmark, men også for en del av Oppland. Leserne bør merke seg at på tidspunktet da fellingstillatelsen ble gitt, var det ikke påvist en eneste ulvedrept sau i Oppland fylke. Senere ble det erstattet to antatte ulveskader på sau i fylket (Ringebu kommune), hvorav den ene ikke ble besikket av fylkesmannens rovviltkontakt! Dette viser at toleransegrensen for husdyrskader av vår mest truede dyreart på kort tid er blitt foruroligende lav.

Verdens Naturfond klaget i brev av 13.8.1998 til Miljøverndepartementet på direktoratets fellingstillatelse. Direktoratet svarte allerede samme dag. I brevet er det en del svært oppsiktsvekkende begrunnelser, bl.a. står det: "Ulven har imidlertid opptrådt i området over noe tid, og det har vært flere skadetilfeller. Det opplyses videre at de drepte dyrene er lite påspist, og det har i tillegg vært tilfeller av at dyr skades og må avlives." Videre står det i brevet: "Direktoratet har i dette tilfellet lagt vekt på at det mest sannsynlig er et enkeltindivid som står bak skadene. Videre at dette individet operer utenfor det normale aktivitetsområdet for familiegrupper i Sør-Norge. -- Vi kan ikke se at fellingstillatelsen er i strid med Stortingets målsettinger om en etablering av flere familiegrupper i Skandinavia, og viser i denne sammenheng til at uttak av et enkeltindivid som opererer utenfor aktivitetsområdet til familiegruppene trolig vil ha liten effekt på framtidig utvikling. Gjennom vilkårene i fellingstillatelsen har direktoratet lagt vekt på at hensynet til Stortingets mål-

settinger fremdeles søkes ivaretatt."

Den eneste kjente enslige ulven (direktoratet skriver enkeltindivid, men det antas at etaten mener enslig individ - altså et dyr som ikke tilhører en familiegruppe) i Norge ble med andre ord ønsket bortforvaltet av norske myndigheter fordi den bl.a. hadde "opptrådt i området over noe tid" og at de drepte sauene var lite påspist! Begrunnelsen for felling ved at denne ulven opererer utenfor aktivitetsområdet for familiegruppene i Skandinavia er også underlig. Enslige ulver opererer normalt ikke innenfor etablerte flokkers (familiegrupper) revir! At en eventuell felling av Sollia-ulven ville ha liten effekt på den framtidige utvikling, viser at direktoratet også her tok feil. Nå ble som kjent ikke dette dyret skutt, og i dag vet vi at det etter all sannsynlighet er nettopp dette individet som nå har funnet seg en make. I oktober og november ble disse dyrene sporet, og undersøkelser viser at de to går i lag og markerer - i det samme området hvor jakten foregikk i sommer (jfr. Ulverapport 1-98/99 fra Høgskolen i Hedmark). Mange vil derfor stille spørsmål om hvorvidt Stortingets målsettinger ble ivaretatt da direktoratet ga fellingstillatelsen i sommer.

Prinsippdokumentet av 7.9.1998

Med i denne sammenfatningen er et prinsippdokument om den skandinaviske ulveforvaltningen, som viser at Norge og Sverige nå har utvidet det eksisterende samarbeidet. Den svenske handlingsplanen skal trykkes om ikke altfor lang tid etter at en rekke forslag om endringer og tillegg er kommet inn under høringsrunden. Denne skal foreningen komme tilbake til en gang i 1999.

DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING

Kontoradresse: Tungasletta 2 Telefon: 73 58 05 00 Telefaks: 73 91 54 33
Postadresse: 7005 Trondheim

Naturvårdsverket
Blekhölmsterassen 36
S-106 4 8 Stockholm
Sverige

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
97/8658- JTB/ARTS/VI
Arkivkode: 444.6

Dato
21.11.97

FORSLAG TIL HANDLINGSPROGRAM FOR ULV - HØRINGSUTTALELSE

Vi viser til Deres brev av 17.9.1997 om ovennevnte.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) er positive til det initiativ som Statens naturvårdsverk (SNV) her har tatt. Innholdet i programmet er i stor grad i overensstemmelse med norske myndigheters syn på forvaltning av ulv.

DN utarbeidet i 1993 «Forslag til forvaltning av den svensk/norske ulvestammen». SNV besvarte forslaget den 6.8.1993. Siden har denne planen ligget i bero av flere årsaker. I den senere tid ikke minst på bakgrunn av utarbeidelse av en ny norsk stortingsmelding om rovviltforvaltning; St.meld.nr. 35 (1996-97). Denne ble behandlet av Stortinget i sommer. DN forutsetter at innholdet i stortingsmeldingen og Stortingets behandling av denne er kjent.

Om internasjonalt samarbeid står det i St.meld.nr 35 bl a:

«På grunn av den raske utviklingen i både rovviltbestander og skadesituasjon er det derfor nødvendig å videreutvikle det etablerte samarbeidet med Sverige, og i tillegg etablere tettere samarbeid med Finland. Departementet mener at dette vil sikre raskere beslutnings- og informasjonskanaler, og komme som et verdifullt tillegg til arbeidet innenfor konvensjonene..... Et annet prioritert område må være å etablere like metoder og rutiner for datautveksling om grensebestander, samt å opprettholde et nært samarbeid om forskningene».

Sett i lys av det som har skjedd siden 1993, og forutsatt at det ikke skjer vesentlige endringer i handlingsprogrammet slik det foreligger, foreslår DN at arbeidet med en felles forvaltningsplan for den svensk/norske ulvestammen inntil videre legges til side. Det arbeidet som er utført er likevel verdifullt, all den stund mye av innholdet er implementert i St.meld.nr 35 og det handlingsprogram som nå er sendt på høring fra SNV.

DN foreslår at det med bakgrunn i handlingsplanen og Stortingsmelding nr 35 etableres et forum for praktisk samarbeid og informasjonsutveksling om forvaltningen av de fire store rovdyrartene mellom DN og SNV. Det bør også vurderes å innlemme Finland i et slikt samarbeid. Dette vil bidra til en mer samordnet forvaltning landene imellom.

St.meld nr.35 og handlingsprogrammet vil være sentrale dokumenter som må ligge til grunn i et slikt samarbeid om ulveforvaltning. Samarbeidet kan f.eks organiseres på en liknende måte som «Koordineringsgruppen for rovdyrforskningen i Fennoskandia». DN imøteser SNVs respons på et slikt samarbeidsforum.

DNs kommentarer til SNVs forslag til handlingsprogram for ulv

Vi vil her kommentere de mest sentrale punktene i handlingsprogrammet. Forøvrig vises til de merknader som er gitt i det tidligere planutkastet, St.meld nr 35(1996/97), jf pkt 7.2.5 og kap 7, 1. avsnitt, samt at Stortinget har pekt på behovet for en koordinert innsats på tvers av landegrensene.

Langsiktig mål

SNVs langsiktige målsetning harmoniserer godt med norske myndigheters uttalte mål, som igjen bygger på forslaget fra 1993. I St.meld.nr 35 heter det:

«...I tråd med norske forpliktelser har departementet som mål å etablere reproduksjon av ulv i Norge, og viser til norske og svenske myndigheters felles arbeidsmål om å få etablert minst 8-10 familiegrupper i Sør-Skandinavia i første omgang. Inntil dette målet er nådd, må ulven underlegges et meget strengt vern». Stortingets energi- og miljøkomite sluttet seg til dette, men la til at «det ikke bør legges til rette for etablering av ulv i områder med samisk tamreindrift».

Kortsiktig mål

I dag vil det kun i helt spesielle situasjoner være aktuelt å gi skadefellingstillatelse på ulv i Norge. DN deler derfor SNVs oppfatning om et svært strengt vern ved dagens bestandssituasjon. I likhet med SNVs forslag, legges det opp til at arten kan forvaltes mer liberalt og beskattes ved oppnådde vedtatte bestandsmål. I St.meld.nr 35 står det bl a: «...Etter at en har nådd det felles norsk-svenske arbeidsmålet om 8-10 familiegrupper, hvorav noen i Norge, bør ulven kunne forvaltes mer på linje med bjørn og jerv. Dette innebærer bruk av skadefellingstillatelser og eventuelt også lisensjakt i nærmere bestemte områder».

Skader på tamdvr

DN støtter SNVs syn når det gjelder flytting av rovdyr. Det er i Norge de seneste årene flyttet/forsøkt flyttet bjørn ved tre anledninger. Alle disse tre tilfellene ga dårlig resultat, hvor bl a den ene omkom under selve flytteforsøket. Det er derfor DN's oppfatning at flytting av rovdyr er et lite egna virkemiddel for å løse et problem. Dette er også i samsvar med det som nylig er avdekket gjennom en sammenstilling av internasjonale resultater om flytting av rovdyr (Linnell m.fl, 1997).

Forskning

DN har tidligere vært skeptisk til forskning på ulv i Skandinavia på grunn av risikoen dette innebærer på så lavt bestandsnivå. Dette har også vært SNVs holdning tidligere, bl a gjennom Deres uttalelse til forvaltningsplan for ulv av 6.8.1993.

Risikoen er lavere i dag enn for fire år siden, da bestanden har økt. Det er likevel et lavt antall ulver i Skandinavia, og vern av hvert enkelt individ er av stor betydning for bestandens utvikling. DN har derfor fremdeles det samme syn på forskning på ulv, dersom denne innebærer immobilisering av individer, jf også St.meld.nr 35. Annen forskning, som f.eks holdningsundersøkelser og DNA- analyser av døde ulver, er selvsagt uproblematisk.

Det bør på det nåværende tidspunkt søkes etablert et samarbeid med finske myndigheter og forskningsinstitusjoner, slik at overførbar kunnskap om ulv gjennom forskning der kan komme skandinavisk ulveforvaltning til gode. _

Overvåkning

DN anser overvåkning av den skandinaviske ulvestammen som særlig viktig, ikke minst på grunn av den utvikling stammen nå er inne i. Selv om det i dag synes å være en koordinert innsats mellom de mest aktuelle län, fylkesmenn og frivillig innsats, ser vi behovet for en større samordning av overvåkingen. Dette vil kunne være et av de første tema innenfor et samarbeidsforum mellom DN og SNV som foreslått ovenfor. Et slikt arbeid vil også være i tråd med det tidligere planutkastet, som la opp til et felles overvåkningsprogram og felles rapporteringsrutiner.

Forebyggende tiltak

I forhold til Sverige vil vi i Norge sannsynligvis få et større behov for å utvikle effektive forebyggende tiltak mot ulveskader på husdyr. Dette henger sammen med at frittgående sau på beite medfører at vi i langt mindre grad kan forebygge gjennom bruk av el-gjerder. Det vil likevel være av stor nytte å etablere et nærmere samarbeid om utvikling av forebyggende tiltak mot ulveskader. Dette gjelder forøvrig også ved skader forårsaket av de andre tre rovviltartene.

Løvgivning

DN deler SNVs bekymring når det gjelder hold av ulvehybrider. I følge norsk lov er det ulovlig å importere, holde eller sette ut ulv i Norge. Det har likevel begrenset påvirkning på den skandinaviske ulvestammen å inneha et strengt lovverk i Norge, så lenge hold av ulvehybrider blir vanligere i Sverige. En tilsvarende bestemmelse i svensk lovverk vil derfor være av stor betydning, all den stund ulvestammen er felles.

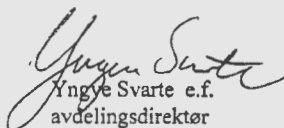
Konsekvenser

Som SNV skriver, vil ett av hovedproblemene være ulvepredasjon på sau i Norge. Når det i den forbindelse beskrives at det «Fennoskandiska vargprosjekte» derfor i en stor del vil bedrives i Norge, må det eventuelt være under den forutsetning at DN har gitt sitt samtykke til slik forskningsaktivitet i Norge. Forøvrig er DN ukjent med at det fins noe motsvarende til det svenske Viltskadecenteret i Norge.

Informasjon

I tillegg til overvåkning, er informasjon etter DN's oppfatning det viktigste satsingsområdet når det gjelder forvaltning av ulv i Skandinavia på kort sikt. Dette på grunn av den veksten som kan forventes i ulvepopulasjonen og den generelle oppfatningen av og kunnskapen om ulv hos befolkningen.

Med hilsen

Yngve Svarte e.f.
avdelingsdirektør

Terje Bø

Saksbehandler: Jørund T. Braa, tlf; 73580572

Gjenpart: Miljøverndepartementet

Pressemelding

22.mai 1998

Nei til flytting av ulv

Miljøverndepartementet har i dag stadfestet at det ikke er aktuelt å flytte ulver vekk fra yngleområdet i Østerdalen.

En familiegruppe av ulv holder til i et område i Stor-Elvdal og Rendalen kommuner. Fra disse to kommuner er det kommet ønske om å flytte ulvene vekk fra området, der det går 3000 sau på beite om sommeren. Søknaden om flytting ble avslått av Direktoratet for naturforvaltning. Dette avslaget er nå stadfestet av Miljøverndepartementet.

Vinteren 1997-98 ble det registrert seks familiegrupper av ulv i Skandinavia. To av disse har tilhold i Sørøst-Norge og de andre i Sør-Sverige. Det er første gang på mange år at det er dokumentert yngling av ulv i Norge.

Forvaltningen av ulv bygger på Stortingets behandling av Rovviltmeldinga i 1997. Arten skal underlegges et strengt vern inntil det er etablert minst 8-10 familiegrupper i Sør-Skandinavia, derav noen i Norge. Først når dette bestandsnivået er nådd, kan ulven forvaltes mer på linje med andre rovdyr, noe som blant annet kan innebære lisensjakt i nærmere bestemte områder. Det kan ikke utelukkes at et slikt bestandsnivå blir nådd allerede etter kommende sommer. Registreringer tyder på at inntil 9 ulvepar i Skandinavia kan få valper i 1998. Miljøverndepartementet følger utviklingen nøye. Det vil bli lagt stor vekt på skadeforebyggende tiltak i aktuelle områder. Behovet for skadefelling av bestemte individer vil bli løpende vurdert.

I løpet av 1998 vil ulveforvaltningen bli drøftet inngående med svenske myndigheter. På et møte mellom Naturvårdsverket, Direktoratet for naturforvaltning og Miljøverndepartementet før påske var det enighet om at det bør utvikles et felles prinsippdokument. Dette vil blant annet omfatte retningslinjer for iverksetting av nye forvaltningstiltak i forhold til faser i bestandsutviklingen. Et forslag til et felles forskningsprosjekt skal utredes med sikte på mulig oppstarting vinteren 1998-99. Samarbeidet om bestandsovervåking skal videreutvikles. Det vil bli drøftet med finske myndigheter hvorvidt et slikt samarbeid om forskning og overvåking også skal omfatte Finland. På bakgrunn av tilgjengelig erfaring og kunnskap er norske og svenske myndigheter enige om at flytting av ulv er et lite egnet og lite aktuelt forvaltningstiltak.

Kontakt: ekspedisjonssjef Torkel Ramberg, tlf. 22 24 58 02

HJEM SØK TIPS RED. HJELP

Lagt inn 22 mai 1998 av Statens forvaltningstjeneste, ODIN-redaksjonen

Vil felle ulv i Imsdalen

I går kveld ble det funnet seks drepte sauer i Imsdalsvola ved Storfjellet på grensa mellom Hedmark og Oppland. Sauene tilhørte Odd Arvid Sollien i Stor-Elvdal, og alle er påvist tatt av ulv.

AV

LARS ESPEN RATH VESTAD

– Ytterligere to sauer ble funnet så hardt skamfært av ulv at de måtte avlives på stedet, forteller Østen Østensen i Stor-Elvdal viltneemd.

Sent i går kveld ble fylkesmannens miljøvern-avdeling og Direktoratet for Naturforvaltning (DN) kontaktet av beitelaget for å varsle om skadene etter rovdyrangrepene.

– Alle skadene er helt ferske, og rovdyrkonsulent Odd Brun fra Fylkesmannen har slått fast at alle sauene er tatt av ulv, sier Østensen, og legger til at nå må skadeulven tas.

– Ulven har bare «lekt seg» i saueflokken. For bare et av kadavrene er spist av. De andre er bare revet i hjel, forteller Østensen.

– I går kveld kom hele beitelaget sammen for å utforme en fellingsøknad. Men vi måtte først rådføre oss med forvaltninga. Sauene oppholder seg nemlig på Opplands-sida av fylkesgrensa. Men sauene er tilhørende i Stor-Elvdal i Hedmark. Søknaden er nå sendt DN, og vi venter svar i morgen tidlig, sa Østensen sent i går kveld.

Sauene er sluppet over et stort område, og kadavrene er funnet i tett krattskog. Derfor frykter Østensen at de vil finne langt flere drepte og skadede sauer.

– Det kommunale fellingslaget i Stor-Elvdal er klare til å rykke ut på kort varsel. Men denne saken er spesiell, i og med at sauene er tatt i Ringebu. Derfor vil eventuell fellingsforsøk bli utført i samarbeid med Ringebu, forteller Østensen.

Østlendingen

ONSDAG 5. AUGUST 1998

Sollia sankelag
2400 Atna

Atna 0808 98

Sollia sau- og geitagslag
2400 Atna

Direktoratet for naturforvaltning
Tungesletta 2

7005 Trondheim

Søknad om felling av ulv.

Sollia sankelag har den 8. august dokumentert av roviltkonsulent Odd Brun at ulv har drept 4 sauer (4 lam). Det er idag 8. august funnet 3 nye kadaver, og et lam måtte avlives med store skader. Roviltkonsulent Odd Brun vil se på kadaverene på mandag. Alle dyrene tilhører Bjørn Tangen.

Erfaringsmessig vil de faktiske skader være betydelig større enn det som blir funnet. De siste angrepene har skjedd i Sollia beitelags sørlige og østlige del, grønslet til Stortjellseter beitelag, se vedlagte kart.

To av tilfellene har skjedd siste døgn. I avslaget på søknad fra Stortjellseter beitelag av 0408 vises det til små skader i avgrenset område, dette er med de siste avdekkede skader ikke lenger tilfelle. I tillegg til dette ble det 23. juli dokumentert at ulv hadde drept 1 søye og 1 lam ved Høllaksetra, se kart.

Grunnlaget for en fellingstillatelse i nevnte område bør derfor være til stede.

Vi forventer hurtig svar.

Med hilsen for Sollia sankelag

Bjørn Tangen
Bjørn Tangen

Sollia sau- og geitagslag

Odd Arvid Sollien
Odd Arvid Sollien

Kopi: Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavdelingen

DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING

Kontoradresse: Tungasletta 2 Telefon: 73 58 05 00 Telefaks: 73 58 05 01
Hjemmeside: <http://www.naturforvaltning.no/>
Postadresse: 7005 Trondheim

ARKIV
Eksp. 12.08.98
S: 10

Stor-Elvdal kommune

2480 Koppang

Deres ref.
8.8.98

Vår ref. (les oppgitt ved svar)
98/6820-3 TB
Arkivkode: 445.24

Dato
11.08.98

FELLINGSTILLATELSE PÅ ULV I STORELVDAL KOMMUNE I HEDMARK OG RINGEBU KOMMUNE I OPPLAND

Viser til søknad om fellingstillatelse på ulv datert 8.8.98 fra Sollia Sankelag og Sollia Sau og geitealslag

Direktoratet for naturforvaltning gir Stor-Elvdal kommune fellingstillatelse på 1-en ulv i perioden fra og med 12.8.98 til og med 17.8.98 klokken 12.00, for et nærmere angitt område og på nærmere angitte vilkår som beskrevet under.

Begrunnelse:

For første gang på ca 50 år er det vinteren 1997/98 dokumentert yngling av ulv i Norge. Vinteren 1997/98 ble det registrert seks familiegupper av ulv i Skandinavia. En av disse har tilhold i nærområdet til det angitte skadeområdet.

I perioden 1992-97 har det vært utbetalt erstatning for ulveskader på sau i 1992, 1994, 1995 og 1997, med det største antall sauer erstattet i 1992 og 1997 (hhv. 462 og 474 sauer erstattet). Med den relativt nye situasjonen i Sør-Norge vil det måtte forventes et noe økt skadenivå i tiden som kommer.

Målet for den skandinaviske bestanden på 8-10 familiegupper er enda ikke nådd. Ethvert individ av ulv vil derfor foreløpig ha et strengt vern, og det er for tiden i utgangspunktet lite aktuelt å gi skadefellingstillatelser. Det kan likevel være aktuelt å gi fellingstillatelse i helt spesielle tilfeller, f.eks. ved store ulveskader på sau på Vestlandet eller i samiske tamreinområder. I sistnevnte områder har Stortinget bestemt at det ikke skal etableres faste bestander av ulv. DN har derfor åpnet for muligheten for at aktuelle fylkesmenn kan disponere en betinget fellingstillatelse i særskilte tilfeller.

I det aktuelle skadeområdet er det i den senere tid dokumentert drept av ulv i alt 7 voksne sau og 13 lam. Skadeomfanget er etter DN's vurdering avgrenset, og gir isolert sett ikke grunnlag for iverksettning av fellingstillatelse. Ulven har imidlertid opptrådt i området over noe tid, og det har vært flere skadetilfeller. Det opplyses videre at de drepte dyrene er lite påspist, og det har i tillegg vært tilfeller av at dyr skades og må avlives. Direktoratet vektlegger dessuten områdets betydning som beiteområde, herunder potensialet for en fortsatt økning i skadeomfanget i området. Videre vektlegges informasjon fra søkerne om at det savnes dyr utover de som er gjenfunnet som kadaver, og at tapsomfanget derfor trolig er høyere enn det de registrerte kadaver viser.

Tillatelsen er gitt med hjemmel i Viltlovens § 12 og forskrift om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe, fastsatt ved kgl. res. av 9. juli 1993.

DN kan til enhver tid kunne trekke tilbake fellingstillatelsen på ulv.

Følgende vilkår er knyttet til iverksettelse av fellingstillatelsen på ulv:

1) Jaktperiodens lengde er avgrenset til perioden fra og med 12.8.98 til og med 17.8.98 klokken 12.00.

2) Tillatelsen er avgrenset til følgende geografiske område:

Hedmark: Stor-Elvdal kommune vest for Glomma og nord for Imsa.

Oppland: Grensa følger Imsa fra fylkesgrensa mellom Hedmark og Oppland - til Imssjøene, videre Åsta og Åstdalen til denne treffer grensa mellom Imsdalen statsallmenning og Ringebu Austfjells statsallmenning, videre allmenningsgrensa nordvestover til Store Hirsjøgda.

Det anbefales at kommunen/jaktlaget begrenser jakten spesifikt til områder med dokumenterte skader.

Fylkesmennene må vurdere om verneformålet eller reglene som gjelder vernede områder gjør at slike områder må unntas fra fellingstillatelsen.

Ulv kan ikke forfølges ut av det angitte området, uten at ulven eventuelt forfølges som såret.

Jaktlaget har i et slikt tilfelle bevisbyrden for lovlig forfølging.

3) Det er kun tillatt å felle ulv som opptrer alene. Dette vilkåret er satt for å unngå at det felles individer i etablerte eller potensielle par.

4) Ved felling av ulv skal det nyttes våpen og ammunisjon godkjent for storviltjakt.

Deltakende jegere må fremlegge bevis på bestått skyteprøve fra 1997 eller 1998. Det er ikke tillatt å benytte hagle.

5) Felling av ulv skal omgående meldes til kommunen, Fylkesmannen i Hedmark, Fylkesmannen i Oppland og DN. Meldingen skal inneholde opplysninger om tid og sted for fellingen. Fellingsstedet skal påvises for fylkesmannen i Hedmark.

Den/de som sårer ulv under forsøk på felling i henhold til tillatelsen, plikter å gjøre det en kan for å få avlivet dyret. Vedkommende plikter å forvise seg om påskutt dyr er truffet. Dersom pliktig ettersøk første dag er uten resultat, skal jaktleder uten opphold underrette fylkesmannen og nærmeste politimyndighet. Fylkesmannen i Hedmark avgjør hvordan det videre ettersøk skal ledes. Medlemmene i jaktlaget skal uten godtgjørelse, såfremt annet ikke er avtalt med fylkesmannen, bistå forvaltningsmyndighet eller politimyndighet i det videre ettersøk.

6) Ulv som blir felt etter denne tillatelsen er Viltfondets eiendom. Ingen kan derfor på noen måte gjøre seg nytte av felt dyr uten nærmere samtykke fra DN. Felte dyr skal så raskt som mulig fryses og oppbevares i frosset tilstand, og deretter bringes til Norsk institutt for naturforskning (NINA), Tungasletta 2, 7005 Trondheim. Kontaktpersoner er Finn Berntsen og Tor Kvam.

7) Med hjemmel i viltlovens § 52, siste ledd, gir DN tillatelse til bruk av løs hund under

forsøk på felling dersom dette anses som aktuelt. Jaktlaget må i så fall innhente nødvendige tillatelser etter bufeloven og reindrifftsloven.

8) Det er kun jegere oppnevnt av Stor-Elvdal kommune som kan delta i fellingsforsøket.

9) Alle deltakere i jaktlag skal være kjent med dette brevets innhold og eventuelt ytterligere begrensninger/vilkår gitt av fylkesmannen.

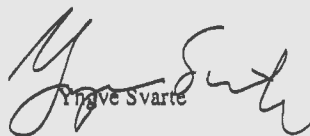
10) Storelvdal kommune kan disponere inntil kr 5000,- til administrative kostnader/organisering og evt.fellingsvederlag. Kommunen sender evt krav til DN. Det gis ikke anledning til å benytte bevilgningen til lønn av lokalt organiserte jegere i forbindelse med iverksettning av fellingstillatelser. Det gis heller ikke mulighet for å kompensere for evt. tapt arbeidsfortjeneste, leie av avløserhjelp, barnevakt eller lignende.

./ Dette vedtak kan innen 3 uker påklages til Miljøverndepartementet. Evt. klage sendes via DN.

Med hilsen

Stein Lier Hansen
direktør

Yngve Svarte

Gjenpart:

Miljøverndepartementet,
Landbruksdepartementet,
Fylkesmennene i Hedmark og Oppland
Solliå Sankelag, v/ Bjørn Tangen, 2490 Atna
Solliå Sau og geitealslag, v/Odd Arvid Sollien, 2490 Atna
Ringebu kommune
Verdens Naturfond,
Norges Naturvernforbund,
Foreningen Våre Rovdyr,
Samarbeidsrådet for naturvernaker,
Norges Bondelag,
Norsk Bonde- og Småbrukerlag,
Norsk Sau- og Geitealslag,
Statens Naturvårdsverk, Sverige,
NINA
KS

Ulv herjer i Sollia

I løpet av den siste uke har rovdyr drept minst 12 sauer i Sollia i Stor-Elvdal. Det er nå på ny søkt om fellingstillatelse på skadeulven som i forrige uke også drepte mange sauer i Insdalsvola i Ringebu.

Det er Solvår og Bjørn Tangen i Sollia som hittil har mistet flest sauer.

– Vi kom hjem fra ferie, da gjeteren vår hadde funnet fire drepte sauer onsdag. Siden har det bare ballet på seg. Torsdag fant vi nok et kadaver da Heidi Ydse fra fylkesmannens miljøvernavdeling var på befaring, forteller Solvår Tangen.

– Ved videre søk fant vi fire til på lørdag. En av disse saueene var drept, de tre andre fikk vi dyrlegen til å avlive. Men det ser ikke ut til å ende. Søndag fant vi nemlig ytterligere to.

Ydse har slått fast at de aller fleste er tatt av ulv. De to siste har jerven tatt seg av.

Dermed er det foreløpig funnet tre tikker og sju lam som er offer for rovdyrherjinger i Sollia siden onsdag.

– Den ene sauen er sannsynligvis utsatt for to angrep. Først er den skadet av ulv, mens Ydse mener jerv har tatt dyret og avlivet det i ettertid, sier Tangen, som frykter langt flere funn.

– Det ser ut til at ulven har funnet sitt eldorado hos oss. Det er jo ikke mer enn en uke siden ulven drepte et titall dyr på grensa til Ringebu, sier Tangen.

Beiteområdet til Sollia Sau og Geit og Sollia Sankerlag grenser til området på fylkesgrensa hvor ulven slo til sist. Derfor har de nå søkt om fellingstillatelse, og lagt til grunn de store tapstallene de siste ukene og at det mest sannsynlig er den samme ulven.

– Lørdag kveld sendte vi fellingstillatsen på telefaks, og håper vi snart får svar, avslutter Tangen i Sollia.

Østlendingen

TIRSDAG 11. AUGUST 1998

Østlendingen

Nr. 184 - 98. årgang - ONSDAG 12. AUGUST 1998 - Kr. 10,00

ULVEJAKT I SOLLIA

HYTTEPÅRE: – Hytter kan være sauefeller, utbærer distriktsveterinær Juulie Ruse i Os. (Foto: Jan Kristoffersen)

Bare en gang tidligere, siden den ble totalfredet i Norge i 1973, er det gitt fellingstillatelse på ulv. Sist gang en ulv ble felt, var skadeulven i Vegårshei i 1984. Nå har imidlertid Direktoratet for Naturforvaltning gjort helomvending og ga i går kveld fellingstillatelse for ulv i Sollia i Stor-Elvdal. I natt begynte Østen Østensen (bildet) og det kommunale fellingslaget jakta på skadeulven, som de to siste ukene har tatt minst 25 sauer. ,

SE SIDE 10

- Nå skal ulven tas!

I dag tidlig ved 4-tida startet det kommunale fellingslaget i Stor-Elvdal jakten på skadeulven som de siste dagene har drept mer enn 25 sauer i Stor-Elvdal. Fellingstillatelsen var gjeldende fra midnatt og varer til og med mandag formiddag. Jakten starter i Sollia.

KLAR: Det kommunale fellingslaget med Østen Østensen i spissen gjorde seg i sene kveldstimer klare for dagens ulve-jakt i Stor-Elvdal.

AV
LARS ESPEN RATH VESTAD

Klokken 20.00 i går kveld kom den svært gledelige meldingen tikkende inn på telefaksen i Stor-Elvdal kommune og hos glade saueeiere i Sollia-området: «Nå er det gitt fellingstillatelse på ulv i Stor-Elvdal kommune i Hedmark og Ringebu

kommune i Oppland.» I løpet av en halvtime var det kommunale fellingslaget samlet, og leder Østen Østensen dro sammen med saueeierne Odd Arvid Sollien og Bjørn Tangen til Storjullet ved Skjerdingsfjell for å rekognosere. – Vi drar ut for å gjøre alt klart og forberede jakta som starter i grålysningen. Klokken 4 i morgen tid-

lig er de fem første jegerne på plass inne i beiteområdene for å forsøke og felle skadeulven det er gitt fellingstillatelse på, fortalte leder Østen Østensen sent i går kveld.

Det kommunale jaktlaget består av i alt 10 godt trente jegerne, som de neste seks dagene skal jakte på ulv fra grytidlig morgen til sen kveld. For ikke å slite ut jegerne skal det deles i to lag, i tilfelle ulven ikke blir felt med det første.

– Vi er sikre på at vi skal klare å felle ulven, og det i løpet av kort tid. Den er observert i de aktuelle områdene mellom Imsdalsvola og Amdalen flere ganger de siste dagene. Det tyder på at den har funnet området sitt, og vil antagelig holde seg der, sier Østensen, som likevel er svært glad for at fellingstillatelsen er gitt for såpass lang periode.

– Helt eksepsjonelt

– Det er helt eksepsjonelt at det gis fellingstillatelse på ulv i Norge, sier Østensen. I går kveld tok han kontakt med aktuelle saueiere, som er svært lettet over at de nå har fått en sjanse til å felle skadeulven.

– Får vi bare tatt denne ene ulven av dage, som i det siste har gjort enorm stor skade, vil lettelsen bre seg hos sauebønder og lokalbefolkningen for øvrig. For hver ulv som blir borte, blir det tross alt én sauepiser mindre, legger Østensen til.

Enkeltindivider farligst

– Det er enkeltindividene som vandrer ut av flokken som er farligst og gjør størst skade. Forskning viser at par holder sammen og oppholder seg for det aller meste innenfor territoriet, forteller I. amanuensis ved Høgskolen i Hedmark, Torstein Storaas. Han legger til at enkeltindividene er streifyr som ofte vandrer fra sted til sted etter stadig nye bytter. Ofte nyttiggjør de seg ikke av byttet, men dreper nærmest for å leke seg og gjør stor skade. – Det var svært viktig og riktig å gi fellingstillatelse på ulven nå. I det siste har den gjort enorme skader og det er ikke noe som tyder på at dette vil gi seg. Jeg er derfor svært glad for at fellingstillatelse er gitt, sier Storaas.

- Ulvebestand er ikke nådd

– Målet for den skandinaviske ulvebestanden på 8-10 familier er ennå ikke nådd. Et hvert individ av ulv vil derfor foreløpig ha et strengt vern, og det er for tiden svært lite aktuelt å gi fellingstillatelse, skriver Direktoratet for Naturforvaltning i brevet som likevel gir fellingstillatelse på ulv i Stor-Elvdal og Ringebu. Det var sist lørdag Sollia Sankerlag og Sollia Sau og Geitslag søkte Direktoratet for Naturforvaltning (DN) om fellingstillatelse på ulven. Nå har DN gitt fellingstillatelse i begge kommuner, hvilket betyr at både Hedmark og Oppland er involvert i ulvejakta.

Likevel er det bare kommunalt oppnevnte jegerne i Stor-Elvdal som får jakte på skadeulven. Fellingstillatelsen gjelder felling av en ulv i perioden fra og med 12. august til og med 17. klokken 12.00, og gjelder for områdene som i det siste er utsatt for størst skader. Direktoratet skriver at i alt 7 voksne sau og 13 lam de siste dagene er funnet drept av ulv, og regner dette som et avgrenset skadeomfang som ikke gir grunnlag for iverksettning av fellingstillatelse. – Ulven har imidlertid opptrådt i området over noe tid, og det har vært flere skadetilfeller, skriver DN i fellingstillatelsen. De skriver videre at de drepte dyrene er lite påspist, og det har i tillegg vært tilfeller av at dyr skades og må avlives.

Resultatløs ulvejakt

-men jegerne er ved godt mot

Ved 11.00-tida i går formiddag kom ulvejegerne i Stor-Elvdal tilbake fra Skjerdingsfjell og Storfjellet uten å ha verken ulv eller kadaver. Men ulven er observert i Oppland, og jegerne la i går kveld optimistisk ut på nye fellingsforsøk.

AV
LARS ESPEN RATH VESTAD

I det aktuelle skadeområdet har ulven hittil drept minst 7 voksne sauer og 13 lam. Ulven var observert av et øyenvitne ved Skjerdingsfjellområdet så sent som ved 21.00-tida tirsdag kveld. Men etter at jegerne i det kommunale fellingslaget la ut ved 04-tida i går morges, er ikke ulv observert. Det er heller ikke funnet nye kadaver etter ulven, som har drept sau både på ut- og innmark i Sollia, Atndalen, Skjerdingsfjell, Storfjellet og Imsdalsvola.

Det kommunale fellingslaget jakter nå på begge sider av fylkesgrensa.

Observert i Oppland

Det ble i går ettermiddag funnet nye, ferske ulvekadaver på Oppland-sida. Østen Østensen, som er leder for jaktlaget i Stor-Elvdal, forteller at mannskap fra miljøvernvedlinga i Oppland var ute for å konstatere at

det var ulv. Dette er utenfor området det er gitt fellingsstillatelse for, men Østensen vil ikke spekulere i om jaktområdet vil bli utvidet.

- Da vil i tilfelle kommunalt oppnevnte jegere i Ringebu bli tilkalt for å utføre fellingsforsøket sammen med oss, forteller jaktleder Østensen.

Stor sjansen for felling

Han mener fortsatt sjansen er stor for å felle ulv.

- Ulven virker ikke sky. Mange mennesker har vært i nærheten av den, og i det siste har den vandret mellom Imsdalsvola og Ringebu og Sollia. Den oppholder seg derfor i et begrenset område, sier Østensen, som er glad for at fellingsstillatelsen er gitt over såpass lang tid.

- Vi har tiden på oss helt fram til mandag klokken 12 på formiddagen. Sjansen er stor for at ulven slår til igjen i området den nå har vandret i de siste ukene.

STUDERER KART: Området må studeres nøye der ulvejekten foregår. Fra venstre Sverre Oskar Øverby, Hans Bondal og Dag Bakka fra det kommunale fellingslaget.

- Forvaltninga har skjønt problematikken

- Jeg vil rose Direktoratet for Naturforvaltning (DN) for rask behandling av fellingssøknaden. De har gjort helomvending og gitt ja til tross for at de i hele sommer har sagt at det aldri vil bli gitt fellingstillatelse før ulvebestanden er oppe i 8-10 familier.

Det sier Knut Olav Haugland, leder av rovdyrutvalget i Stor-Elvdal kommune.

- De fortjener mest ros fordi behandlingen tross alt var rask. De måtte nok ha mange runder rundt bordet i DN før de kom til et ja og fellingstillatelse kunne gis, forteller Haugland.

Han synes det er svært positivt at DN har vektlagt informasjonen fra søkerne om at det mangler en del dyr. - Mange lamunger går uten mor og mange søyer mangler lam. Tapene fryktes derfor svært høyere enn de 20 som hittil er

påvist drept av ulven.

- Beiteinteressene skal også ivaretas og forvaltes. Det har vært glemt tidligere. Men nå føler jeg DN har gått vekk fra de spisse firkantene som forvaltninga har blitt ført etter. Kantene er myket opp og gjort rundere, sier Haugland.

Men han mener fortsatt at én enkelt fellingstillatelse ikke løser noe.

- Enten sau eller ulv. Begge deler er uforenelig. Dette må statsrådene ha et svar på når de kommer hit 2. september, avslutter Knut Olav Haugland.

Ulvejegerne gir seg ikke

De skjøter egen jobb på dagtid, er med på HV-øvelse og jakter ulv fra tidlig ettermiddag til kommende formiddag. Det er ingen spøk å være ulvejeger i det kommunale fellingslaget i Stor-Elvdal.

AV
LARS ESPEN RATH
VESTAD

For det går i ett hele døgnet. I går kom jegerne hjem fra jakt ved 11.00-tida på formiddagen. Noen dro rett på jobb, andre sov et par timer før fjøsstellet tok til, mens noen måtte ha grønn-klærne på og dra rett til HV-øvelse. Når ettermiddagen kommer, er det ny samling før turen atter en gang går til beiteområder til fjells. Til en lønn på 500 kroner pr mann - for hele uka.

Hvor ulven befinner seg kan ingen si sikkert. For ennå har ingen sett snurten av ulven siden

kvelden fellingsstillatelsen ble gitt. Tirsdag kveld, rett før jaktleder Østen Østensen og hans menn dro ut på jakt, ble nemlig ulven observert rett nord for Storfjellseter.

- Vi har ennå ikke klart å få has på ulven etter to dagers for-

søk. Jobben kan vise seg å bli svært vanskelig, men vi er innstilt på å gjøre så godt vi kan, sier Østen Østensen på veg hjem fra fellingsforsøk ute i beiteområdene. Etter det vi erfarer er jegerne postert ute på forskjellige plasser i beiteområdene der sauen oppholder seg. Det jaktes mest på tidlig morgen- og kveldstid. Da beveger sauen seg mest, og man antar at det er størst sjanse for å felle ulven i denne tiden.

Nye kadaver funnet

Onsdag og torsdag ble det funnet nye sauekadaver ved Ramshytta beiteområde, langs riksveg 27 over Venabydtsfjellet. Mannskap fra fylkesmannen i Oppland har vært på stedet. Det var en stund snakk om å eventuelt utvide jaktområdet og trekke inn det kommunale fellingslaget i Ringebu, men dette ble ikke noe av. Viltkonsulenter fra fylkesmannen har nemlig slått fast at det denne gangen var jerv, og ikke ulv som var synderen.

Det er 14 år siden sist gang det ble gitt fellingsstillatelse på ulv i Norge. Enkelte har reagert på at Direktoratet for Naturforvaltning har gitt fellingsstillatelse på ulv i Stor-Elvdal. Kommentarene

går på at DN har vært for slepphendte og gitt etter for tidlig. Mange mener det er vanvittig å skyte ulv før en stamme og et visst antall er stabilisert.

STÅR PÅ: De har motet oppe og er optimistiske, ulvejegerne i Stor-Elvdal. Her er en del av dem sanlet. Foran sitter Hans Bondal, og videre følger bak fra venstre Dagb Bakka, Frode Ophus, Sverre Oskar Øverby og Pinehas Austeng.

Vanskelig ulvejakt

– Å felle en ulv er ingen lett jobb, og det finnes knapt kunnskap på området i Norge. Men det jeg vurderer som beste fangstmåte er å sitte på post i sauens beiteområde og lete etter ulven langs fjellveggen.

AV

LARS ESPEN RATH VESTAD

Det sier viltforsker Olav Hjeljord ved Norges Landbrukskøleskole på Ås. Han mener det stort sett vil være tilfeldigheter som avgjør om skadeulven i Stor-Elvdal vil felles eller ei.

– Ulven er jo observert flere ganger i de siste dagene før fellingsforsøket ble satt i verk. Dette tyder på at det er et ungdyr, da de er svært lite vare. Derfor er det også svært god sjanse for å treffe på ulven, sier viltforsker Hjeljord.

Han tror dyret kan ha lagt til seg vaner for hvordan den oppfører seg, etter som det i de siste tyder på at den bare har vandret mellom Imdsdalsvåla og Skjerdingsfjell-

traktene.

– Den vet jo at det er sau der, og disse går fortsatt på utmarksbeite. En ulv er jo ikke dum og er gjerne der hvor den vet det er mat å få, legger Hjeljord til.

Finnes ingen jaktform

Hjeljord forteller at det ikke finnes noen jaktform på ulv i Norge, i alle fall ikke når en bare skal luke ut et enkelt dyr.

– Ulvejakt er noe som bare foregår ordinært i Nord-Amerika og Russland, da først og fremst fra fly og helikopter.

Det brukes også feller, snarer og sakser. Før brukte man også gift, men dette er en nå gått bort ifra.

– Før var det mest vanlig å bruke noe en kaller lappetau. Denne fangstmåten stammer fra Finland,

og er egentlig en stor snelle med lang snor. Denne settes opp som et slags gjerde med røde lamper 1/2 meter over bakken. Dyrene vil på en måte ringes inn. De vil gå langs «gjerdet» og ikke forsøke å hoppe over. Den er for sky og var til det, sier Hjeljord.

Dermed er det bare for jegerne å vente. Det er dog en forutsetning at dette gjøres der en vet det er ulv, eller vet at ulven vil ferdes.

– Jegeren venter i åpningen eller i enden av «gjerdet» og ulven vil nok komme, forteller Hjeljord.

250 ulv tatt med «lappetau»

Han legger til at halvparten av de mer enn 500 ulvene som ble skutt i området mellom Moskva og St. Petersburg i 1996 ble tatt ved hjelp av lappetau.

– Men dette er jakt som foregår vinterstid, og da har man spor å gå etter, legger Hjeljord til. Han forteller at å imitere ulvehyl kanskje er det som vil være mest effektivt på høstjakt.

– På denne måten vil en lokke til seg ulv, dersom det er innenfor dennes revir. En ulv vil med svært høy sannsynlighet sjekke ut om andre er innenfor hans område.

Hjeljord mener at bare å gå rundt i skogen på «måfå» å lete er en umulig jaktform i en vanlig bestand. Men slik som med ulven i Stor-Elvdal, som er observert i området og regner med at fortsatt er der, er det kanskje eneste måten.

– Ellers får man bruke helikopter til søk. Mitt beste råd er imidlertid å kjøre langs fjell- og skogsbilveier. En ulv vil nemlig bruke veier som transportårer. Den går i tillegg mye, og sannsynligheten er størst for å treffe på ulven der, tror Hjeljord.

Han betegner ikke jekten som svært vanskelig.

– Siden dyret har vist seg fra tid til annen, er det stor sannsynlighet at den dukker opp igjen. Men ulven er lur. Blir den mistenksom, trekker den seg bare litt tilbake. Men den kommer nok igjen, avslutter viltforskeren ved Norges Landbrukskøleskole.

DUKKER OPP: – Ulven vil trolig dukke opp igjen, mener viltforsker Olav Hjeljord. (Illustrasjonsfoto: Rune Hagen)

Tre nye kadaver

Under gårdsdagens jakt etter skadeulven ble det funnet tre nye sauekadaver, alle tatt av ulv.

Østen Østensen forteller at det ikke er færre kadaver som er funnet.

– Alle tre er påvist tatt i forrige periode, altså i løpet av forrige helg, sier Østensen, som er leder for det kommunale fellingslaget i

Stor-Elvdal.

Dermed er situasjonen uendret, da det ikke er funnet færre spor etter ulven.

Det er likevel snakk om å søke om forlengelse av jakttida.

– Det er jo først og fremst saueierne som må be om en utsettelse, og det vil de ta stilling til i løpet av helga. Vi fortsetter fellingsforsøket på vanlig måte, og gjør vårt ytterste for å felle ulven. Vi er fortsatt optimistiske, og har tro på at ulven vil bli felt innen mandag klokken 12, avslutter Østensen.

Slutt på ulvejakta

I dag klokken 12.00 avslutter det kommunale fellingslaget i Stor-Elvdal jakta på skadeulven, som i alt har drept 27 sauer i løpet av de to siste ukene. Men ulven har de ikke sett snurten av.

**AV LARS ESPEN
RATH VESTAD**

– Det tyder på at ulven ikke lenger er i området, sier jaktleder Østen Østensen i Stor-Elvdal. Sammen med ni andre oppnevnte jegere og Dagh Bakka har ulvejakta pågått fra tidlig ettermiddag til langt ut på formiddagen siden fellingstillatelsen ble gitt tirsdag kveld. I går dro de nok en gang optimistisk ut på oppdrag, men kunne sent i går kveld fortelle at det ikke var gjort noen

observasjoner av ulven.

Selv om ulven har vært flink til å vise seg innimellom ulveangrepene, har den ikke gjort skade eller gitt seg til kjenne i det aktuelle området siden samme kveld fellingstillatelsen ble gitt. Likevel er det funnet sju nye kadaver, som det er anslått at stammer fra første ulveangrep. Dermed er ulvens skadeverk kommet opp i 27 drepte sauer.

– Dette er ikke grunnlag nok til å søke om forlenget fellingstillatelse. Men oppdages nye angrep før vi henter ned sauene fra beitet i begynnelsen av september, skal vi ikke være sene med å sende ny søknad, sier Sollien. Han er sikker på at hvis nye angrep oppdages, og disse er ferske, kan ikke Direktoratet for Naturforvaltning gjøre annet enn å fornye fellingstillatelsen.

Viltforsker Olav Hjeljord ved Norges Landbrukshøgskole forteller at sannsynligheten er svært stor for at skadeulven vil returnere til Sollia- og Skjerdingfjellområdet.

– Antagelig er det en ung streifulv, men den vil garantert komme tilbake til beiteområdene der den har slått til tidligere. Der vet den at det er mat å finne, og vil nok slå til igjen.

Dato: 21.10.98

Nærmere opplysninger:

DN:	
Rådgiver Vemund Jaren,	tlf.: 73 58 05 00
Førstekonsulent Erik Lund,	tlf.: 73 58 05 00
Naturvårdsverket:	
Pressesjef Suzanne Kolare,	tlf.: 46 8-698 16 97
Avd.dir. Anders Bjårvall,	tlf.: 46 8-698 13 66

Norge og Sverige samarbeider om ulv

Svein Nic. Norberg/mediekontakt DN

De få ulvene som finnes i Skandinavia kan vandre fritt mellom Norge og Sverige. Derfor er det også nødvendig at myndighetene samordner forvaltningen på begge sider av grensen. Lederne for det norske Direktoratet for naturforvaltning og det svenske Naturvårdsverket har nå undertegnet et prinsippdokument om dette.

-Ulv en kjenner ingen grenser, og derfor må vi ha en felles strategi for forvaltningen av den skandinaviske ulvestammen, sier sjefen for Naturvårdsverket, Rolf Annerberg. Forvaltningsreglene i de to landene er stort sett like. Både Norge og Sverige er bundet av internasjonale avtaler som innebærer at vanlig jakt på ulv er forbudt. Eventuell felling må være motivert av behovet for å redusere alvorlige skader og ulemper, og kan bare gjennomføres under forutsetning av at det ikke finnes noen annen tilfredsstillende løsning.

Registreringer har vist at den skandinaviske ulvebestanden vinteren 1997/98 bestod av seks familiegupper og minst tre stasjonære par med muligheter for yngling i 1998. Totalt ble det påvist 50-72 ulver i de to landene denne vinteren. Ettersom ulvebestanden forventes å øke videre vil en etter hvert kunne komme over i en situasjon der nye forvaltningstiltak må settes inn.

Felling av ulv

I den nye avtalen har de to land blitt enige om at skadefellingstillatelse på enkeltindivider som gjør alvorlige og gjentatte skader på bufe eller tamrein kan gis på nåværende bestandsnivå. Tillatelse kan gis på et lavere skadenivå innenfor de samiske tamreinområdene og i svært sauetette områder utenfor de områder hvor familiegupper har etablert seg. Det bør utvises stor forsiktighet med å gjøre inngrep i familiegupper og etablerte par som befinner seg innenfor disse områdene. Det er også enighet om at innfangning og flytting av ulv betraktes som et lite egnet og lite aktuelt forvaltningstiltak.

Med en økende ulvebestand kan det etter hvert bli aktuelt å regulere bestanden gjennom såkalt lisensjakt innenfor visse områder. Inntil videre avgjør hvert enkelt land hvor stor bestanden skal være før slik lisensjakt tillates. Dette har blant annet sammenheng med at spørsmålet inngår i en rovviltutredning som for tiden utarbeides for den svenske regjeringen.

Tillatelse til skadefelling eller lisensjakt kan ikke gis uten at andre forebyggende tiltak er vurdert og funnet mindre egnet for å redusere skader og konflikter tilstrekkelig.

Mer kunnskap om ulven

I avtalen er det enighet om å videreutvikle samarbeidet om en god bestandsovervåking. Det er også enighet om at man skal utvikle et felles forskningsprosjekt på ulv.

-Vi trenger blant annet mer kunnskap om bestandens spredning og etablering og sikre data på hvor mange ulver som finnes i de to landene til enhver tid. Årlige registreringer bør skje både av antall familiegrupper, etablerte par og enkeltindivider, sier direktør Stein Lier-Hansen i Direktoratet for naturforvaltning.

De to landene vil også samarbeide om informasjonstiltak rettet både mot almenheten og spesielle målgrupper som rein-og saueiere, jegere og hundeeiere.

FORVALTNING AV DEN SKANDINAVISKE ULVEBESTANDEN

Naturvårdsverket i Sverige og Direktoratet for naturforvaltning i Norge ble våren 1998 enige om at det skulle utvikles et omforent kortfattet prinsippdokument om forvaltningsstrategier for den felles skandinaviske ulvebestanden. Det bygges på følgende bakgrunnsdokumenter:

1. St.meld.nr.35(1996-97) og Innst.S.nr.301(1996-97)
2. Forslag til åtgårdsprogram for varg av 18.09.97 med innkomne høringsuttalelser
3. Forslag til forvaltning av den svensk/norske ulvestammen - utkast til strategidokument 1993

Status og politiske forutsetninger

Det tidligere utkastet til felles strategidokument fra 1993 (dok.3) skisserte to faser i bestandsutviklingen. Fase 1 var definert som tidsperioden fram til ulvebestanden var brakt ut av fasen som akutt truet, dvs der tilfeldige hendelser med enkelt dyr kunne ha stor betydning for bestandens framtidige overlevelse. Fase 2 representerte fasen etter, der ulven burde kunne forvaltes mer på linje med de andre store rovdyra. Det var angitt at et bestandsnivå på 8-10 etablerte familiegrupper kunne brukes som skille mellom fase 1 og 2. Registreringer har vist at den skandinaviske ulvebestanden vinteren 1997/98 bestod av seks familiegrupper og minst tre stasjonære par med muligheter for yngling i 1998. Totalt ble det påvist 50-72 ulver i de to landene denne vinteren. Det angitte skillet mellom fase 1 og 2, slik det ble definert i 1993, er derfor i ferd med å bli nådd. Ettersom ulvebestanden teoretisk kan ha en årlig bestandsøkning på mer enn 30% vil en raskt kunne komme over i en situasjon der nye forvaltningstiltak må fases inn.

Norge

Dok.1 angir at etter at en har nådd det felles norsk-svenske arbeidsmålet om 8-10 familiegrupper, av disse noen i Norge, bør ulven kunne forvaltes mer på linje med bjørn og jerv. Dette innebærer bruk av skadefellingstillatelser på bestemte skadegjørende individer og eventuelt også lisensjakt i nærmere bestemte områder. Lisensjakt er i Norge en skademotivert bestandsregulering der en nærmere angitt kvote kan felles uten at dette er knyttet til en akutt skadesituasjon. Stortinget har videre forutsatt at det ikke bør legges til rette for etablering av ulv i områder med samisk tamreindrift. Dette gjelder hele Norge fra Finnmark til Nord-Trøndelag og områdene videre langs svenskegrensa til sør for innsjøen Femunden nord i Hedmark fylke. Stortingets forutsetninger om at en ikke ønsker etablering av reproduserende bestander av gaupe og jerv i de sauetette områdene på Vestlandet må også tolkes slik at det ikke er ønskelig med etablering av ulv i disse områdene.

Dok.1 sier at det på sikt vil være en aktuell og kanskje også nødvendig forvaltningsstrategi å opprette ett eller flere kjerneområder for ulv, for å kunne differensiere bruken av virkemidler både med hensyn til felling og bruk av forebyggende tiltak mot skader. Lokaliseringen av slike kjerneområder kan først vurderes når en har fått etablert reproduserende familiegrupper på norsk side av grensa.

Både de tre familiegruppene og de etablerte parene som har brukt områder på norsk side av grensa vinteren 1997/98 har hatt tilhold øst for Glomma i fylkene Hedmark, Akershus og

Østfold. Som følge av de politiske føringene nevnt ovenfor har DN gitt beïnget skadefellingstillatelse på en ulv i perioden 01.06.98 – 31.05.99. Fellingstillatelsen gjelder imidlertid ikke for fylkene Hedmark, Oslo/Akershus, Østfold og Oppland. Dette innebærer at fylkesmannen vil kunne iverksette skadefelling dersom det oppstår en akutt og alvorlig skadesituasjon i forhold til bufø eller tamrein i mesteparten av landet, mens det i de fire angitte fylkene vil være DN som eventuelt må gi slik tillatelse. I Hedmark fylke har DN hittil i 1998 avslått søknad om flytting av en familiegruppe og avslått søknader om skadefelling av ulv i forbindelse med skade på sau i eller nær områder hvor det er kjent at familiegrupper eller etablerte par kan oppholde seg. Det har imidlertid blitt gitt og iverksatt en kortvarig fellingstillatelse på et enkelt dyr i et avgrenset område vest for Glomma i Hedmark og Oppland fylker på grunn av store og akutte skader. Dette er første gang det har vært iverksatt skadefellingstillatelse på ulv i Norge siden 1984.

Sverige

I 1990 ble ulven tatt bort fra §§27 og 28 i den svenske jaktföörordningen slik at skyddsjakt ikke lenger var tillatt. Fra 1992 ble det imidlertid gjort en endring i §27 slik at Naturvårdsverket kan tillate skyddsjakt på enkelt dyr av ulv som förärsaker betydelige skader eller problemer.

Forslaget til åtgärdsprogram (dok.2) sier at det ikke finnes noen definitive svar på spørsmålet om hvor mange ulver som er det minste antall som er nödvendig innenfor et område, f eks den skandinaviske halvöya, for at bestandens overlevelse skal være sikret på lang sikt. Det vises imidlertid til at internasjonale eksperter mener det trolig er tilstrekkelig med såpass få dyr som 15 par eller kanskje 100 individer. Det er Naturvårdsverkets mål at bestanden skal kunne øke til et slikt nivå og at bestanden i prinsippet skal finnes utenfor tamreinområdene (renskötselområdet). När dette nivået er nådd skal forvaltningstiltak av ulike slag kunne settes inn. Dermed er det imidlertid ikke sagt at forvaltningstiltak må settes inn ved det nivået.

Som kortsiktig mål angis at ulvebestanden skal tillates å vokse. Med henvisning til bl a fellingen av ulven Ylva i 1992 sies det at spørsmålet om det skal tillates skyddsjakt må vurderes fra sak til sak, og at dette kan være velbegrunnet også ved lavere bestandsnivåer. När en ulvebestand vokser er det imidlertid viktig å slå fast när det av hensyn til ulike interesser er på tide å ikke tillate ytterligere geografisk spredning eller flere ulver.

Forslaget til åtgärdsprogram la opp til at ulven burde gjeninnföres i §28 i jaktföörordningen ved et nivå på 10 etablerte par. Dette innebærer at ulv under visse omstendigheter kan felles av eier eller den som har tilsynet hvis den har angrepet og skadet eller drept husdyr (tamdjur), og det er skjellig grunn til å forvente et nytt angrep. Dette forslaget har fått støtte i hööringsrunden, og Naturvårdsverket har framsatt slikt forslag overfor Regjeringen i 1998.

Forslaget til åtgärdsprogram sier også at skyddsjakt etter §27 i jaktföörordningen burde kunne tillates när det finnes 15 etablerte par innenfor sentrale deler av den skandinaviske halvöya. Dette skulle ikke behöve å innebære årlig yngling innenfor alle disse 15 områdene, men kanskje yngling innenfor hvert og ett av dem i løpet av en treårsperiode. Forslaget innebærer at Naturvårdsverket skal kunne tillate skyddsjakt på ulv innenfor et område der bestanden har utviklet seg slik at den er til vesentlig ubehag for befolkningen eller förärsaker betydelig skade for husdyrhold. Det har i hööringsrunden i Sverige framkommet faglige kritiske innvendinger om at dette nivået er for lavt og burde heves.

Prinsipper for forvaltningssamarbeidet mellom Sverige og Norge

Et grunnleggende prinsipp er at myndighetene i begge land må fatte sine forvaltningsvedtak i medhold av eget nasjonalt lovverk og de internasjonale avtaler landet er bundet av. Det er imidlertid ønskelig at en på frivillig grunnlag kan ha mest mulig felles målsettinger og retningslinjer for forvaltningen av den felles skandinaviske ulvebestanden.

Forvaltningssamarbeidet bør omfatte:

- løpende drøftinger av strategisaker gjennom etablerte fora mellom DN og Naturvårdsverket
- gjensidig høring av nabolandets myndigheter i saker som krever slik behandling (endringer av regelverk mv)
- gjensidig orientering gjennom gjenpart av brev som inneholder forvaltningsvedtak
- etablering av omforent kunnskaps- og datagrunnlag for forvaltningen
- samarbeid om eksterne informasjonstiltak.

Bruk av begreper

Det er i bakgrunnsdokumentene brukt ulike begreper for å karakterisere nivåer i bestandsutviklingen. Dok. 1 og 3 bruker begrepet "familiegrupper", mens dok.2 bruker begrepet "etablerte par". I framtida bør begge land bruke følgende begreper med de angitte definisjoner:

- **Familiegruppe** = to voksne individer (hann+hunn) som er sammen med valper pr 31.12. Begrepet brukes til å beskrive bestandsutvikling og måloppnåelse.
- **Etablert par** = to voksne individer sammen (hann+hunn) som hevder revir i parringstida i februar-mars. Dette inkluderer både familiegrupper og par som ikke har valper. Begrepet brukes til å beskrive potensialet for yngling den kommende sommer.
- **Totalt antall ulv (totalbestand)** = totalt antall påviste dyr om vinteren som utfra nærmere angitte kriterier vurderes som forskjellige individer. Dette er summen av individer i familiegrupper, etablerte par, andre dyr som opptrer sammen og enkeltulver. Begrepet brukes til å beskrive bestandsutvikling, og må vanligvis oppgis som et intervall pga usikkerhet i registreringene.

Felles retningslinjer for iverksetting av nye forvaltningstiltak

Både Sverige og Norge er bundet av internasjonale avtaler der ulven er listet som en art som skal være fredet for ordinær jakt. Dette innebærer at all beskatning og bestandsregulering må være motivert av behovet for å redusere alvorlige skader og ulemper, og kan bare gjennomføres under forutsetning av at det ikke finnes noen annen tilfredsstillende løsning.

1. Det fastsettes inntil videre ikke noe endelig mål for antall familiegrupper eller for totalt antall ulv som skal kunne finnes på den skandinaviske halvøya. Nye forvaltningstiltak kan settes inn i takt med forventede faser i bestandsutviklingen. Behovet for et tallfestet langsiktig bestandsmål vurderes løpende utfra ny kunnskap og erfaringer med de konflikter og tapsproblemer en økende ulvebestand medfører.
2. Tillatelse til skadefelling/skydds jakt på enkeltindivider som gjør alvorlige og gjentatte skader på husdyr eller tamrein kan gis på nåværende bestandsnivå. Tillatelse kan gis på et lavere skadenivå innenfor de samiske tamreinområdene og i svært sauetette områder utenfor de områder hvor familiegrupper har etablert seg. Det bør utvises stor forsiktighet med å gjøre inngrep i familiegrupper og etablerte par som befinner seg innenfor disse områdene.

3. Tillatelse til kvotebegrenset lisensjakt (N)/skyddsjakt (S) innenfor nærmere angitte områder med formål å regulere bestanden kan gis ved bestandsnivåer som må fastsettes av myndighetene i hvert av landene ut fra de hensyn som skal ivaretas. Tillatt jakttid for slik jakt bør legges slik at felling kan skje effektivt, men uten å komme i konflikt med prinsippet om yngletidsfredning.
4. Tillatelse til felling etter nr.2 og 3 kan ikke gis uten at andre forebyggende tiltak er vurdert og funnet mindre egnet for å redusere skader og konflikter tilstrekkelig. At et tiltak finnes mindre egnet kan f.eks bero på en landbruksfaglig vurdering av de driftsmessige konsekvenser av tiltaket, om tiltaket kan gjennomføres innenfor en forsvarlig økonomisk ramme og om tiltaket kan forventes å gi den nødvendige effekt.
5. Innfangning og flytting av ulv betraktes som et lite egnet og lite aktuelt forvaltningstiltak.
6. Behov for og gjennomføring av en arealmessig sonering for forvaltning av ulv må vurderes av myndighetene i det respektive land ut fra landets egne forutsetninger med hensyn til potensielle skader og konflikter.

Bestandsovervåking og FoU

Forvaltningen av en felles bestand av en så konfliktfylt art som ulv krever at det etableres et mest mulig presist og omforent kunnskaps- og datagrunnlag. Det har gjennom en årrekke vært et nært samarbeid om bestandsovervåkingen på begge sider av grensa. Dette samarbeidet må videreutvikles, samtidig som det må settes inn økte ressurser fordi registreringer av både familiegupper og utvandrende individer blir mer arbeidskrevende med en økende bestand. Bestandsutviklingen har nå også kommet så langt at det både har blitt aktuelt og nødvendig å få i gang forskning som kan belyse nærmere forhold som generell biologi, adferd, populasjonsdynamikk, spredning, etablering og tapsreducerende tiltak under skandinaviske forhold. Det bør iverksettes følgende tiltak:

- På bakgrunn av erfaringene hittil og en faglig metodeutredning som gjennomføres av NINA i 1.halvår 1998, bør det utvikles omforente rutiner og retningslinjer for bestandsovervåking som kan gjennomføres i begge land. Organiseringen av slik bestandsovervåking må vurderes nærmere. Overvåkingen bør omfatte både familiegupper, etablerte par og andre forekomster av ulv, prioritert i denne rekkefølge.
- Resultatene fra overvåkingen må undergis en felles vurdering og sammenstilling fra de involverte fagmiljøer i begge land umiddelbart etter avsluttet feltsesong om våren. Det bør også utgis en felles rapport.
- Det bør i løpet av 1998 utredes faglig innhold og organisering av et felles skandinavisk ulvforskningsprosjekt basert på bl.a bruk av radiotelemetri med sikte på oppstart vinteren 1999. Koordineringsgruppen for rovviltforskning i Fennoskandia bør gis en rolle i utviklingen, og herunder vurdere om også Finland bør trekkes med i et forskningssamarbeid. Finansiering av prosjektet må søkes i alle de deltagende land, og det bør også vurderes om det kan oppnås EU-finansiering.
- Det bør utvikles et nærmere samarbeid mellom det svenske Viltskadecenter og norske relevante FoU-institusjoner om utvikling og utprøving av effektive forebyggende tiltak mot ulveskader.

Informasjonstiltak

Siden ulven har vært bortimot utryddet i en lang tidsperiode, er det i store deler av befolkningen i begge land både stor interesse for og stor kunnskapsmangel omkring ulv. Det bør derfor iverksettes eksterne informasjonstiltak rettet både mot almenheten og mot spesielle målgrupper som sau- og reinieiere, jegere og hundeeiere. Det vil være viktig at norske og svenske myndigheter samarbeider om utviklingen av slik informasjon, både fordi det vil være mer rasjonelt og fordi det er viktig at den informasjon som gis om den felles bestanden bør

være konsistent. Aktuelle tiltak kan være både faktaark/brosjyrer, bruk av radio/TV, populærvitenskapelig formidling av nye resultater fra FoU og overvåking og utlegging av informasjon på Internet. Arbeids- og ansvarsdeling og finansiering av slike tiltak må vurderes fra sak til sak.

Trondheim/Stockholm, 7.september 1998

for Direktoratet for naturforvaltning

Stein Lier-Hansen
direktør

for Naturvårdsverket

Rolf Annerberg
generaldirektør

Høgskolen i Hedmark

ULVEFLOKKER OG ULVEPAR I SØR-NORGE, VINTEREN 1998/99. STATUS FOR OKTOBER 1998, RAPPORT 1-98/99.

Bakgrunn:

Vinteren 1997-98 var Hedmark, Oslo/Akershus og Østfold de eneste fylker med påvist fast tilhold av ulv i Norge. For fylkesmennene i de nevnte fylker gjennomførte Høgskolen i Hedmark, avdeling Evenstad, ulveregistreringer på sporsnø sist vinter. Oppdraget gjaldt i hovedsak å kartlegge yngling, antall, utbredelse og arealbruk hos stasjonære ulver i de tre Østlandsfylkene. På oppdrag fra nevnte fylkesmenn og Direktoratet for naturforvaltning er Høgskolen i Hedmark nå i gang med tilsvarende registreringer på sporsnø, vinteren 1998-99.

Førjuls vinteren 1997 ble det påvist fem ulver i hvert av tre ynglområder som berørte norske arealer (dvs. foreldrepar med tre valper). Et ulvepar på Finnskogen, to t enslige dyr i Hedmark og et mulig separat ulvepar i Trysil ble også registrert. Således hadde totalt 19-21 ulver helt eller delvis tilhold i Sørøst-Norge førjuls vinteren 1997, resten av tiden var de i Sverige. Av disse hadde 6 dyr tilhold kun på norsk side av riksgrensen. Vinteren 1997-98 ble det ved felles svensk-norske registreringer påvist 50-72 ulver totalt i de to landene, hvorav 2 i Finnmark-Troms. Den skandinaviske ulvebestanden bestod denne vinteren av seks familiegupper og minst tre stasjonære par der yngling kunne forventes (for mer detaljer henvises til sluttrapport til fylkesmennene av 2. Juni 1998).

Resultater fra høsten 1998:

Ulv ynglet nord for Koppang, øst for Glomma, i Stor-Elvdal og Rendalen kommuner i 1997. I det samme territoriet er det nå påvist at ulv også har ynglet i 1998. Sporing på snø i oktober har vist at både tispas og hannen i lederparet er i live sammen med minst fire ungdyr (valper inklusive eventuelle ettåringer fra i fjor), men det kan være flere. Kartlegging av dette vil bli prioritert ved videre sporing. Det er her foreløpig konkludert med minst 6 ulver.

Vest for Glomma i Stor-Elvdal kommune er det nå påvist 2 ulver i følge. Det er for tidlig å kunne fastslå om dette er et par som kan komme til å yngle, men minst den ene - kanskje begge - viser stasjonært tilhold med revinmarkering. Yngling også i dette området 1998 skal ikke utelukkes, men vurderes foreløpig som lite sannsynlig. Videre sporing vil i så fall kartlegge dette. Minst 3 ulver har m.a.o. tidvis tilhold i Stor-Elvdal kommune for tiden.

Lenger sør er det påvist ny yngling av ulv i grensområdet mellom Hedmark-Akershus-Østfold og Värmland i Sverige. Fjorårets kull ble trolig født i Norge, mens årets kull er sannsynligvis født på svensk side av riksgrensen. Antall ulver i dette territoriet og i andre områder med stasjonære ulver langs riksgrensen er foreløpig ukjent på grunn av mangel på sporsnø.

Petter Wabakken
prosjektleder
Evenstad 04.11.98

Høgskolen i Hedmark
Avdeling for skog- og utmarksforvaltning
Department of Forestry and
Wilderness Management

Postadresse:
Evenstad
2480 Koppang

Telefon 62 46 48 50
Telefax 62 46 48 51

YNGLING AV ULV I 1998 PÅVIST

Det er konstatert at det i 1998 har vært yngling av ulv både nord for Koppang og i grenseområdet sørøst for Kongsvinger. Vest for Glåma i Stor-Elvdal kommune er det påvist 2 ulver i følge. Det er for tidlig å fastslå om dette er et par som kan komme til å ynkle i 1999.

I 1997 ynglet ulv nord for Koppang, øst for Glomma, i Stor-Elvdal og Rendalen kommuner. I det samme territoriet er det nå påvist at ulv også har ynglet i 1998. Sporing på snø i oktober har vist at både tispå og hannen i lederparet er i live sammen med minst fire ungdyr (valper inklusive eventuelle ettåringer), men det kan være flere. Kartlegging av dette vil bli prioritert ved videre sporing. Det er foreløpig konkludert med minst 6 ulver i dette området.

Vest for Glomma i Stor-Elvdal kommune er det påvist 2 ulver i følge. Det er for tidlig å fastslå om dette er et par som kan komme til å ynkle i 1999. Minst den ene - kanskje begge - viser stasjonært tilhold med revirmarkering. Det kan ikke utelukkes at det var yngling også i dette området 1998, men dette vurderes foreløpig som lite sannsynlig. Videre sporing vil i så fall klarlegge dette.

Dette betyr at det for tiden er minst 8 ulver som tidvis har tilhold i Stor-Elvdal kommune.

Det er påvist yngling av ulv også i 1998 i grenseområdet mellom Hedmark-Akershus-Østfold og Värmland i Sverige. Fjorårets kull ble trolig født i Norge, mens årets kull sannsynligvis er født på svensk side av riksgrensen. Antall ulver i dette territoriet og i andre områder med mulige stasjonære ulver langs riksgrensen (Halden, Finnskogen, Trysil, Engerdal) er foreløpig ukjent på grunn av mangel på sporsnø.

Vinteren 1997-98 ble det påvist fast tilhold av ulv i Hedmark, Oslo/Akershus og Østfold. Fylkesmennene i de nevnte fylker har engasjert Høgskolen i Hedmark, avdeling Evenstad, til å gjennomføre ulveregistreringer på sporsnø også kommende vinter. Oppdraget går ut på å kartlegge yngling, antall, utbredelse og arealbruk hos stasjonære ulver i de tre Østlandsfylkene.

Nærmere opplysninger kan fås ved henvendelse til Petter Wabakken (telefon 941 44852) ved Høgskolen i Hedmark eller seksjonsleder Hans Chr. Gjerdal (telefon 625 44549) ved fylkesmannens miljøvernavdeling.

Hamar, 5. november 1998

Pressemelding

Fylkesmannen i Hedmark
Miljøvernavdelingen

Ulvene i Yellowstone

Jeg har tidligere skrevet om ulvene som ble utplassert i Yellowstone nasjonalpark, Wyoming, USA.

I ukebladet Time fra april i år, stod det en oppfølgingsartikkel skrevet av Dick Thompson (Washington) og Richard Woodbury (Yellowstone). Jeg skal gi et sammendrag av artikkelen. Plansjen som illustrerer artikkelen har jeg ikke oversatt, da jeg regner med at de fleste forstår engelsk.

Reidar Hoelstad

Helikopteret med mannskap letter og forsvinner i horisonten. De har nettopp bedøvet og sjekket fem ulver av en flokk på 14.

Disse hører til en bestand av i alt 90 ulver som nå lever i Yellowstone nasjonalpark.

For tre år siden ble det utplassert ulv i den 900 000 hektar store nasjonalparken. Det hadde da ikke vært ulv der på 65 år. Forsøket med å tilbakeføre ulv til dens opprinnelige områder har vært meget suksessrikt.

Men i dag er dette igjen en av verdens mest utryddningstruede flokker.

Det har vært mye frem og tilbake vedr. tilbakeføring av ulvene. Den klassiske diskusjonen mellom rovdyrforkjempere, gårdbrukere og jaktinteresser.

I desember 1997 avsa en US dommer sin kjennelse om at tilbakeføringen/utsettelsen var ulovlig, selv om hensikten var edel. Han slo fast at ulvene måtte fjernes, og i dette tilfelle kan det bety drepes. Den neste gangen helikopteret kommer tilbake, kan riflene være ladet med kuler og ikke bedøvelsespiler.

Presidenten i Nasjonal Wildlife Federation sier -"det ville være moralsk forkastelig å

utrydde ulvene herfra for annen gang".

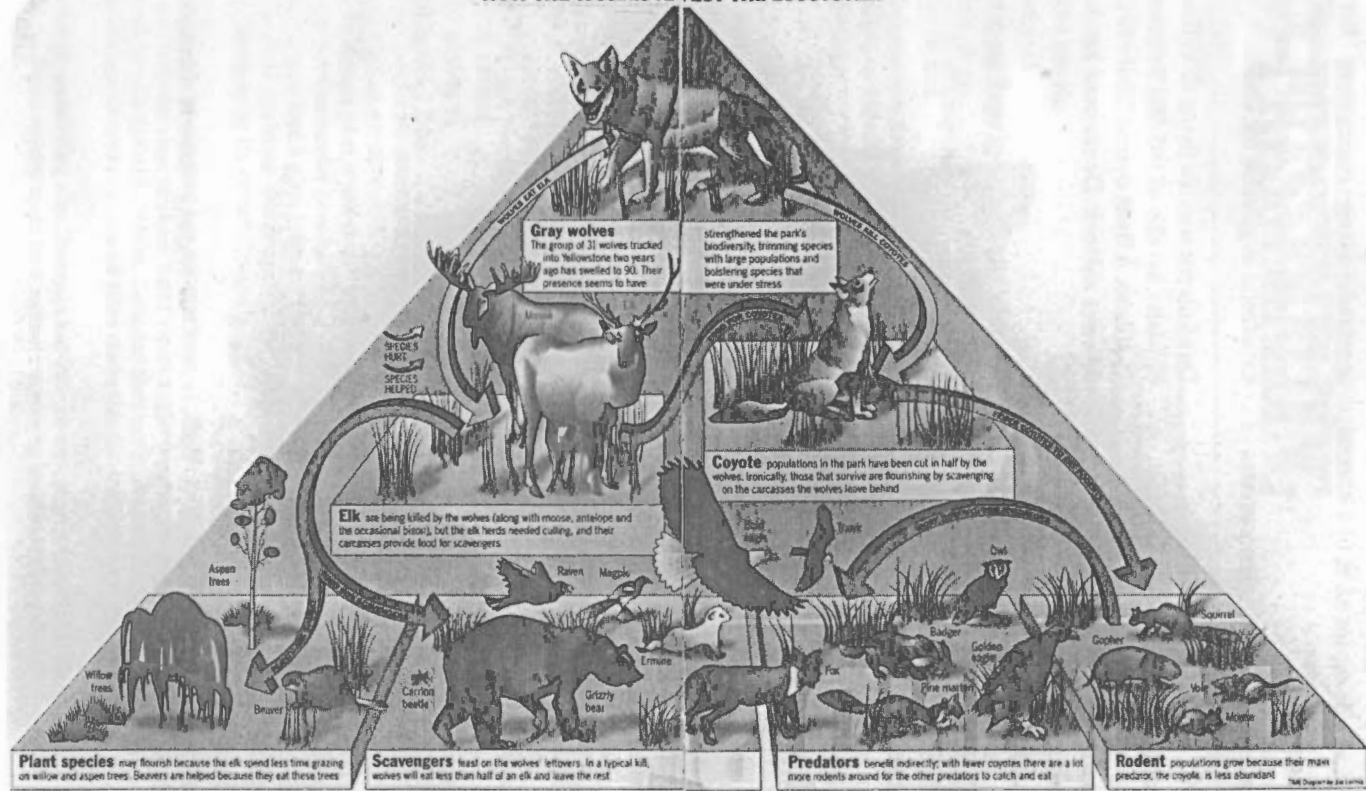
Forholdene mellom mennesker og ulv har ofte vært kilde til konflikter. Det siste århundre har det i statene vært utryddet mer enn 100 000 ulver. Dette har foregått med skuddpremier, ulovlig jakt og til og med burning av levende dyr.

Konsekvensene ved å fjerne et ledd i lenken, viser seg på økosystemet. Når ulven ble borte kom coyoten på topp i systemet., og forskyvningen i samspillet ble klar. (se plansjen)

I 1970 årene ble dette misforholdet med manglende predatorer så klart, at noe måtte gjøres. Det ble foreslått å sette ut ulv ifra Canada. 20 år senere ble planen godkjent, og det ble utplassert 31 ulver i Yellowstone og 35 stykker i staten Idaho. resultatet har vist seg. Det er nedgang i elk-bestanden, og de håper å få den ned i en akseptabel bestand for området. Ulv vil ofte spise kun va 90 kg av et dyr på ca 225 kg. Dette gir igjen mat nok til andre arter som f.eks. åtseletere.

Ulvene har nå også drept ca halvparten av coyotene, noe som igjen gir et økologisk pusterom for rev og andre arter.

HOW THE WOLVES AFFECT THE ECOSYSTEM

Høyereliggende vegetasjon blir nå ikke overbeitet av elk, og ser nå ut til å komme tilbake.

man ser nå balansen gjenoprettes i økosystemet fra bunn til topp.

Noen mener prosjektet er gått for langt, og er redd ulven skal spre seg til landbruksområdene med fare for buskap o.l. Siden 1995 har 5 storfe og 80 sauer blitt drept av ulv. Forkjemperne

til ulven har satt opp et fond som skal dekke bøndernes tap. Hittil er det utbetalt ca 130 000 kr. Det gjelder

ikke bare penger, sier en av farmerne,- det er også stresset med ikke å vite hvor og når ulven slår til neste gang. Ulven er egentlig bare trygg hvis den holder seg innenfor sitt eget område.

Angriper den buskap, kan den avlives der og da som sine forfedre.

Ser man ulv utenfor parkens grenser, kan den likevel ikke automatisk avlives. Hvis dette skulle være en av statens opprinnelige ulvestamme, er den beskyttet som truet dyreart og avlaving ville være ulovlig.

Dommeravgjørelsen har vakt stor oppstandelse og reaksjonene har vært mange. En god eller dårlig avgjørelse, det er loven som gjelder, og det kan være en katastrofal avgjørelse for ulvene.

De 66 ulvene som ble flyttet til Yellowstone og Idaho, har blitt til 165-90 i Yellowstone og 75 i Idaho. Å flytte dyrene tilbake til Canada vil være uaktuelt. De revirene har de andre ulvene okkupert.

Dyrehager er også lite populært, og da koker det ned til avlaving.

For øyeblikket vil ingenting skje, før alle muligheter for anker er avgjort.

Innen den tid har antakelig ulvestammen økt ytterligere og gjennomføringen vil bli enda vanskeligere.

Etter mer enn hundre år på flukt, er ulvene blitt vant til å kjempe for livet.

Tegning: Anne H. Lindqvist

Ivar Mysterud fortsetter offensiven mot Foreningen Våre Rovdyr

I løpet av 1998 har Ivar Mysterud fortsatt sine angrep på Foreningen Våre Rovdyr i mediene i tilknytning til hans såkalte forskning med dødsvarslere på sau. Foranledningen var en liten reportasje i *Dagbladet* 8.12.1997 under overskriften "Rovdyrkrangel", der denne forskningen ble dekket journalistisk. Her ble foreningens medietalsmann bedt om å kommentere forskningen til Mysterud, som hevder at han kan dokumentere at 60 % av det totale sauetapet i Norge skyldes store rovdyr (*Våre Rovdyr 1-98*: 46). I kommentaren konkluderte vår medietalsmann med at denne forskningen ikke kan tas seriøst fordi den er sentrert til områder med mye rovdyr der tapstallene naturlig nok blir høye.

Det falt Mysterud svært tungt for brystet at noen våget å bruke ordet **useriøs** om hans forskning. Dette førte til at han den 2.1.1998 **startet en debatt** i *Dagbladet* om **sin egen seriøsitet**, der han i kjente ordelag gikk til frontalangrep mot Foreningen Våre Rovdyr (*Våre Rovdyr 1-98*: 47). Det interessante var imidlertid at han gav vår medietalsmann rett i at hans forskningsresultater ikke kan overføres til landsbasis. "En kan ikke ut fra dette slutte at 60 prosent av alt tap i Norge skyldes rovdyr, som Ree korrekt bemerker", var hans setning i denne forbindelse. Dette var første gang Mysterud gav noen rett i uttalelser om at denne forskningen ikke kan overføres til hele landet. Vår medietalsmann svarte Mysterud i *Dagbladet* den 15.4. (*Våre Rovdyr 1-98*: 47).

De fleste trodde kanskje at disse to side 2-replikkene i *Dagbladet* skulle bli de eneste i tilknytning til denne saken. I og med at Mysterud hadde gitt oss rett i at hans

forskningsresultater ikke kan overføres til hele landet, ville det vært naturlig at debatten hadde stanset der. Men slik ble det ikke. Den 28.7. - altså over et kvart år senere - fortsatte imidlertid Mysterud sine anfall mot Foreningen Våre Rovdyr i *Dagbladet*. Men saueforskeren nøyde seg ikke med det, i det han i sommer **har sørget for å spre denne debatten til andre presseorganer**. Først gikk han offensivt ut mot foreningen i *Agderposten* den 29.7. Dette var egentlig en kommentar til en reportasje i denne avisen 19.5. hvor Foreningen Våre Rovdyr ikke en gang var nevnt, men hvor Mysterud brukte mesteparten av sin spalteplass til å attackere vår medietalsmann. Senere utvidet Mysterud debatten om sin egen seriøsitet og dødsvarslerforskning til både *Nationen* (5.8.) og *Opdalingen* (19.10.). Svaret fra vår medietalsmann sto i disse to aviser henholdsvis 8.10. og 21.10. Mysteruds foreløpige siste innlegg (Re(e)prise om "store mørketap")

sto på trykk i *Nationen* og *Opdalingen* henholdsvis 28.10. og 30.10. (ikke i *Agderposten*).

Naturvernforbundet i Aust-Agder kom i høst på banen i *Agderposten* i tilknytning til Mysterud og hans kollegers dødsvarslerforskning i fylket (reportasje 26.10. og debattinnlegg 29.10.). Dette innlegget sto (noe forkortet) også i *Nationen* 24.10. Svaret fra Mysterud sto i *Nationen* og *Agderposten* henholdsvis 5.11. og 9.11. I tillegg kom det et innspill fra Nils Standal, NLH, i *Nationen* den 14.11. Tidsskriftet *Jeger, hund & våpen* sørget dessuten for å følge opp med to reportasjer om Mysteruds forskning (juni 1998, september 1998) - uten en gang å innhente en eneste kommentar fra vår forening!

Vår medietalsmann har på vegne av foreningen altså svart på alle angrepene fra Mysterud i de ulike avisene, men saueforskeren har - som det går fram ovenfor - respondert raskt på så å si alle svarinnlegg. For øyeblikket har Mysterud altså i samtlige aviser både startet debatten og foreløpig fått det siste ordet (unntatt et siste svar til foreningen i *Agderposten*).

At Ivar Mysterud nå har startet en omfattende debatt der temaet er hans egen seriøsitet, kom på mange måter som en gavepakke. Denne forskeren har gjennom lang tid gjort seg bemerket i rovdyr/saudebatten, og hans til dels tvilsomme fors-

kningsresultater og næringstilknyttete engesjement har vært mye omtalt og diskutert i ulike kretser i de rundt 30 årene han har vært på banen og i mediebildet. Mysterud skal naturligvis etter hvert få tilbakemeldinger om hvordan han blir oppfattet som vitenskapsmann - både hva angår grad av seriøsitet og såkalt "uavhengighet". Her er det nok å ta av.

På de etterfølgende sidene presenteres faksimiler fra de mest aktuelle avisinnleggene i denne debatten. For oversiktens skyld inkluderes de to sidene med *Dagbladet*-stoff fra *Våre Rovdyr 1-98*. Leserne merker seg sikkert raskt hvordan Mysterud unnlater å kommentere det faktum at han har underslått eller ikke satt seg inn i de offisielle tapstallene fra Trysil i perioden 1986-88. Dette er noe av kjernen i debatten om hans seriøsitet. Det kan legges til at Mysterud ikke uventet har fått støtte fra et par av sine hengivende støttespillere. Når han tidvis er ute i mediedebatt er det imidlertid påfallende hvordan hans forskerkolleger alltid glimrer med sitt fravær. De eneste som pleier å tre støttende til er en snau håndfull trofaste rovdymotstandere og bygdeoriginaler som aldri bidrar med noe som helst av faglige kommentarer fra sidelinjen, men kun slenger rundt seg med usaklig hets og personsjikaner. Disse innleggene er derfor ikke med i faksimiledelen.

Dreper en sau om dagen?

I Hedmark og Oppland dreper gauper en sau hver eneste dag, ifølge bøndernes krav om erstatninger for rovdyrskader dette året.

Av OTTAR JAKOBSEN

Mens et 40-tall gauper i Oppland angivelig dreper 3400 sauer i løpet av beitesesongens 100 dager, nøyer et 60-tall gauper i Hedmark seg med 1850.

Et av de mest ekstreme tilfellene finner vi trolig i kommunene Gran og Lunner på Hadeland, sør i Oppland fylke. Her finnes verken bjørn, ulv eller jerv. Gaupe finnes det noen eksemplarer av, og disse – anslagsvis 4-5 dyr – skal i løpet av beitesesongens 100 dager ha tatt av dage 400 sauer.

– Overdrevet

Rovdyrfor kjemper Viggo Ree mener at tapstallene, og framfor alt sau drept av gaupe, må være betydelig overdrevet.

De faktiske utbetalingene for rovdyrskadene er ennå ikke behandlet. Erstatningskravene i våre to rovdryrfylker i Sør-Norge ligger imidlertid på bordet. I Oppland er det søkt erstatning for 7350 rovdyr-drepte sauer, opplyser rovviltkonsulent Harald Klæbo på Lillehammer.

Flere drepte sauer

Fjorårets totale tapstall lå på 133 000 drepte eller forsvunne sauer. Ekspertene regner med at sommerens tall vil bli enda høyere.

Hedmark har også i år flest sauedrap, ifølge bøndernes egne opplysninger, totalt 7700, opplyser seksjonsleder Hans Christian Gjerlaug ved fylkesmannens miljøvernavdeling. I dette fylket finner vi de fire store rovdyprene, ca ti bjørner, femseks ulver, en håndfull jerver og anslagsvis 60 gauper.

Rovdyr-krangel

Førsteamanuensis Ivar Mysterud ved Universitetet i Oslo mener å kunne dokumentere at 60 prosent av det totale sauetapet skyldes våre store rovdyr.

Anslagsvis 750 gauper, jerver, bjørner og ulver tar dermed livet av ca 78 000 sauer på 100 beitedager, konkluderer zoologen.

Mysteruds kritikere hevder at han driver forskning på landbrukets premisser:

– Forskningen er sentrert om de områder der det er mye rovdyr. Selvsagt får han da høye tapstall. Dette blir omtrent

som å foreta en undersøkelse for å kartlegge pakistanernes utbredelse i Norge, og foreta tellingen på Grønland og Tøyen i Oslo. Denne forskningen kan vi ikke ta seriøst, sier rovdyprenes fremste talsmann i Norge, Viggo Ree i Foreningen Våre Rovdyr.

Ivar Mysterud

Viggo Ree

Viggo Ree, rovvilt og sauedrap

Viggo Ree i foreningen Våre rovdyr avfeier dødsvarsler-forskningen på sauetap som «userios» (Dagbladet 8. desember 1997). Han har ennå ikke oppdaget at kriteriene for valg av områder som har blitt undersøkt, har vært «store mørketap» og ikke «mange store rovdyr».

Forskning med dødsvarslere vil si å bruke radiosendere for å kartlegge når og hvorfor dyr dør i utmark. Slik forskning er nå foretatt både på sau (lam) i Norge og på tamreinkalv både i Norge og Sverige. Forskningen er utført av Biologisk institutt, UiO og NINA-²NIKU her i Norge og av Statens naturvårdsverk i Sverige. Resultatene fra disse undersøkelsene har gitt overraskende entydige resultater. I områder med store mørketap står rovviltet for en mye høyere andel dødelighet av lam og kalv enn man tidligere har vært klar over, vanligvis i intervallet 50-70 prosent.

Kalvedødeligheten i en lang rekke ville hjortedyrbestander som nå er undersøkt i mange land, viser akkurat det samme, langt høyere dødelighet til store rovdyr enn forventet. Gjennomsnittlig dødelighet til rovvilt i de åtte årene arbeidet med dødsvarslere på lam har pågått her i Norge er 60 prosent. Her er da ikke bare tap til store rovdyr medregnet, men også tap til rødrev, hund og gøegjørn. Årsakene til de resterende 40 prosent av tapene har vært ulike sykdommer og ulykker.

En kan ikke ut fra dette slutte at 60 prosent av alt tap i Norge skyldes rovdyr, som Ree korrekt bemerker. Vi vet fortsatt ikke hvor representative resultatene er for alle områder i Norge med høye mørketap eller hvor-

dan tapene varierer fra år til år i de lokale områdene.

Det er også sannsynlig at områder med lave tapstall vil ha en lavere andel rovvilt-drepte lam enn i de undersøkte områdene med høye mørketall. Det er imidlertid ikke lenger mulig å overse at rovdynene etter all sannsynlighet står for en mye større andel av «mørketapet» enn forventet sammenliknet med de tapene som vanligvis blir påvist gjennom undersøkelser av de kadavre som blir funnet og meldt inn.

Dersom resultatene fra denne forskningen er representative for større områder, vil Viggo Ree og den kulturen han har bygget opp i ledelsen av Våre rovdyr miste et av sine kronargumenter om hvilken andel av tapene rovdynene faktisk står for! Det har han tydeligvis forstått, det er vel derfor han har det så travelt med å stemple all den forskningen som ikke passer inn i hans argumentasjon som «userios».

REPLIKK

Ivar Mysterud
forsteamanuensis

Ivar Mysterud og feilslått forskning

I Dagbladet 8.12.97, omtales saueforsker Ivar Mysterud og hans arbeid der det konkluderes med at 60 % av det totale sauetapet skyldes rovdyr. Undertegnede kommenterte dette med at denne forskningen er lagt til konsentrerte rovdynamråder hvor det naturlig vil bli høye tapstall.

Et tilsvarende eksempel ville være kartlegging av pakistanernes utbredelse i Norge, hvor tellingen kun blir foretatt på Grønland og Tøyen i Oslo. En slik type forskning kan man ikke ta seriøst.

Det faller ikke uventet Mysterud tungt for brystet hver gang noen omtaler ham som en userios forsker. I en replikk 2.1.98, henvises nok en gang til studier i områder med «høye mørketall». Interessant er det

imidlertid at Mysterud her for første gang gir noen rett i uttalelser om at denne forskningen ikke kan overføres til hele landet. Han skriver: «En kan ikke ut fra dette slutte at 60 prosent av alt tap i Norge skyldes rovdyr, som Ree korrekt bemerker.» Dette bør sentrale aktører i denne medidebatten merke seg! Mysteruds undersøkelser med dødsvarslere i de utvalgte rovdynamrådene har dessuten en grov metodefeil ved at drepte sauer umiddelbart tas vekk fra rovdynene. Dermed forsvinner maten, og de må drepe sau på nytt. Prosjektet kan derfor skape unormalt høy dødelighet,

REPLIKK

Viggo Ree
Foreningen Våre
Rovdyr

og representerer følgelig en studiedesign som ikke holder vitenskapelige mål.

Det er nok av andre eksempler på Mysteruds useriøse og feilslåtte forskning. Hans skyhøye bjørnetall og påstander om seks isolerte reproduserende bjørnestammer i Sør-Norge utenom Hedmark på 1980-tallet har mange friskt i minne. Fortsatt er det vel ikke mange som f.eks. tror på Mysteruds bjørnestamme ved Gardermoen? Mysterud under dessuten å framstille seg som en «uavhengig forsker».

Det var derfor fornøylig da han under et møte med utsendinger fra Bernkonvensjonens sekretariat i Miljøverndepartementet i fjor dukket opp som eneste representant for Norsk Bonde- og Småbrukarlag!

Ree og dødsvarslere

Det er enighet om at totalt ca. 130 000 sau og lam forsvinner på utmarksbeite hvert år i Norge. Undersøkelser viser nå at andelen tatt av rovdyr i områder med store mørketap ofte er så høy som 50-70 %. Dette synes å falle enkelte rovdryrvenner tungt for brystet.

Medietalsmann Viggo Ree i foreningen Våre Rovdyr holder i gang en unødvendig og foreldet debatt om rovviltet i Norge med å stemple forskningen med dødsvarslere som «feilslått» og «useriøs». Grunnen må være at han har skjønt at det er lettere å forsvare store rovdyrstammer og bagatellisere de økonomiske konsekvensene hvis alle tror at rovdyr bare tar noen få syke og svake dyr.

Ree kjemper tydeligvis desperat for å opprettholde et foreldet rovdryrsyn ved å betvile metoden med bruk av dødsvarslere. Han angriper denne forskningen på

to fronter: (1) han betviler selve metodikken, og (2) han mener overføringsverdien er liten.

Det er riktig at vi i enkelte sammenhenger tar inn kadavre. Dette gjøres av flere grunner, bl.a. for å undersøke om rovdyr fortrinnsvis tar «syke og svake» dyr. Ree sier «Mysteruds undersøkelser med dødsvarslere i de utvalgte rovdryrområdene har dessuten grov metodefeil ved at drepte sauer umiddelbart tas vekk fra rovdyrene. Dermed forsvinner maten, og de må drepe sau pånytt». Dette er en mulighet som vi forskere selvfølgelig er fullt oppmerksom på. Vi bruker derfor to metoder for å forsikre oss om at vi ikke påvirker tapstallene. En metode er å ha en eller flere såkalte «kontrollbesetninger» i det samme området, der lammene ikke er oppmerket eller kadavrene fjernes. Hvis tapstallene mellom de to typer besetninger avviker, er det grunn til å tolke resultatene med for-

REPLIKK

Ivar Mysterud
førsteamanuensis

siktighet. Den andre metoden vi bruker, er såkalt «før og etter»-sammenlikning. Det vil si at vi sammenlikner tapstallene i det året undersøkelsen pågår, med året før og året etter. Hvis tapstallet er lavt før og etter, men høyt det året vi undersøkte, er det selvfølgelig en mulighet at metodikken er for dårlig. Basert på disse teknikkene har vi imidlertid ingen indikasjon på at de høye tapstallene til rovdyr skyldes metodikken vi bruker!

Nok en gang forsøker Ree å latterliggjøre utvalget av områder hvor vi har undersøkt hva dyrene dør av ved å sammenlikne med en «kartlegging av pakistanernes utbredelse i Norge, hvor tellingen kun blir foretatt på Grønland og Tøyen i Oslo». Våre kriterier for utvalg av område er høye tapstall av ukjent årsak, såkalte mørketap. Naturlig nok satses det ikke millionbeløp på å undersøke årsakene til tap i områder der f.eks. én prosent av lammene dør i løpet av beitesesongen!

2 Tirsdag 28. juli 1998

Dagbladet

Er Ivar Mysterud en seriøs forsker?

I Dagbladet 28.7. anklager Ivar Mysterud undertegnede for å holde liv i en unødvendig debatt om tapstall og rovviltskader ved å betvile metoden med bruk av dødsvarslere.

Utgangspunktet var en reportasje om saueforskeren og hans dødsvarslerprosjekt, der det konkluderes med at 60 % av det totale sauetapet skyldes rovdyr. Undertegnede kommenterte dette med at denne forskningen er lagt til konsentrerte rovdryrområder hvor det naturlig vil bli høye tapstall. at et tilsvarende eksempel ville være kartlegging av pakistanernes utbredelse i Norge hvor tellingen kun blir foretatt på Grønland og Tøyen i Oslo - og at en slik selektiv forskning ikke kan tas seriøst.

En av grunnene til at jeg anser Mysteruds forskning

som feilslått og useriøs er hans gjentatte presiseringer om at «våre kriterier for utvalg av områder er høye tapstall av ukjent årsak». Enhver kan vurdere sannhetsgehalten i et slikt utsagn når man vet at Mysterud eksempelvis i 1989 plukket ut til sitt prosjekt i Trysil tre besetninger som alle hadde vært utsatt for store bjørneskader på slutten av 1980-tallet. En av de selektivt utvalgte brukerne var for øvrig den eneste sauebonden i Norge som på den tiden hadde hatt bjørneskader tre år på rad. I f.eks. 1987 ble det sluppet i alt 806 sauer fra disse tre

REPLIKK

Viggo Ree
Foreningen
Våre Rovdyr

brukene, hvorav 59 gikk tapt. Av dette totaltapet utbetalte myndighetene bjørneskadeerstatning for hele 48 dyr. Det Mysterud omtaler som «høye tapstall av ukjent årsak» var i dette tilfellet et kjent tap pga. bjørn på 81,4 % av totaltapet!

Gjennom en rekke oppslag i mediene var det godt kjent for allmennheten at bjørn sto for betydelige sauetap i denne delen av Trysil i årene for Mysterud gjennomførte sine undersøkelser der i 1989. Mysteruds troverdighet blir ytterligere svekket ved at det fra kollegahold i prosjektet bekreftes at de fleste studieområdene helt klart ble valgt ut på grunn av rovdyr. Det bør derfor ikke forundre noen at mange reagerer med både skepsis og lattermildhet hver gang Mysterud påberoper seg å bli tatt seriøst!

2 Onsdag 7. oktober 1998

Dagbladet

AKKURAT NÅ:

Sauebønder applauderte rovdryrforskere

EVJE OG HORNNES:

Forskerne Ivar Mysterud og Jerry Tom Warren ble møtt med applaus da de forleden presenterte en ny gammel forskningsrapport fra Hornnes-Åseral.

før når de skulle søke om erstatning for tapte dyr.

Forsker Jerry Tom Warren innledet sin del av foredraget med å fortelle at de sju undersøkelsene med dødelighetspeilere som hittil er utført i landet - Tynset, Trysil, Flåmskogen, Vustlandet, kysten av Nord-Trøndelag, Troms og Hornnes-Åseral - ikke gir noe representativt resultat for hele landet. De to forskerne har nemlig tidligere møtt sterk kritikk fra naturforskermiljøet utenfor sauenæringen som mener Mysterud og Warren har forsket på konflikt sau-rovdyr i spesielt i rovdyrrike områder for så å generalisere og bruke resultatet som en mal for hele landet.

Farlig beiteområde

I Hornnes-Åseral-området omkom 2 av 10 døde lam som følge av at de ble sittende fast mellom steiner, falt i forraderiske myrull eller bekker. At det ville og forrevne landskapet er vanskelig understrekes av forskningsrapporten der det går fram at «kadavre ble funnet gjennom hele beitesesongen, men flest ble funnet i den første halvdel av sommeren.» Alt så mens lammene var små og ikke så robuste til å ta seg fram.

Årsaken til at lammene ble utstyrt med radlender, var at de skulle bli funnet så raskt at forskerne kunne være på pletten umiddelbart etter at dyrene var døde. Dette for å komme fortløpende i forkjøpet, slik at de kunne fastslå dødsårsaken. Fra rovdyrforskjempens side er det blitt hevdet at forskerne gjennom dette er med på å øke lammedødeligheten ved at de snapper maten rett foran snuten på bjørn og gaupe. Rovdyra må straks slå til på nytt.

Warren avviste dette. De hadde ikke forårsaket høyere dødelighet i et område ved å fjerne kadavrene. ■

AV JONS BJØRRELLI

For et år siden kunne Agderposten presentere resultatene av undersøkelsene med dødspeileendere som forskerne Ivar Mysterud og Tom Warren fra Biologisk institutt ved Universitet i Oslo foretok blant seks sauebesetninger i Hornnes og Åseral i 1996. Forrige uke ble de presentert på nytt for entusiastiske sauebønder på Evje. Selv om Mysterud understreket at de er uavhengige forskere, kom forskningsresultatene som bestilt for dyreholdere som den senere tid har krevd felling av både gaupe, bjørn og ørn.

Beitesesongen 1996 ble 288 lam fra besetninger i Hornnes og Åseral påmontert dødspeileendere for å finne ut hva som eventuelt har forårsaket dyrenes død. Gjenfundne radlenderede lam viser at 50 prosent av lammene som døde på belte, døde som følge av ulykker eller sykdom. Men hele 40 prosent døde ifølge forskerne på grunn av ørn og gaupe. Dette siste tallet er høyt og har vakt gjenklang blant dyreholdere over det ganske land. Også i andre områder de to forskerne Mysterud og Warren har drevet undersøkelser, har det vist seg at lammetap, forårsaket av rovdyr har vært prosentvis høye.

Som følge av prosjektet i Hornnes og Åseral fikk sauebønder i dette området mye sikrere dokumentasjonsgrunnlag enn

og Tøyen i Oslo!

Fra og med 1999 skal undersøkelser med dødsvarslerne trappes ytterligere opp. Det er til nå utført slike undersøkelser av forskere ved NINA*NIKU i Trondheim (Gau og lamtein), og av forskere ved Naturvårdsverket i Sverige (reinkalv).

Det er også foretatt en sammenstilling av kalvetape hos bestander av vilde hjortedyr gjort i andre land som viser relativt betydelige tap. Basert på de kunnskaper vi har om størrelsen på tap i områder med store rovdyr, og behovet for forebyggende tiltak, bør en nå forsøke å komme videre. Dessverre synes Viggo Ree for opphengt i gamle dogmer til å bli en del av den seriøse og viktige debatten om framtiden for rovviltet og utmarksnæringene i Norge!

REPLIKK

Ivar Mysterud
førstamanuensis
Biologisk institutt

Viggo Ree og den nye rovdyrtid

marksbeite, dvs. vi vet hvor mange fremmedkulturelle det er i Norge. Vi går så inn i områdene der det er store tap vi ikke kjenner årsaken til, dvs. vi går inn i områder med mange fremmedkulturelle for å se hvor mange som er pakistaner, indere osv. Det er liten vits i å bruke store ressurser på å kartlegge dødsårsaker på lam der det ikke er dødelighet, akkurat som det er liten nytte i å kartlegge antall pakistanere i Norge i regioner hvor det ikke finnes fremmedkulturelle, ikke dermed sagt at vi bare skal se på Grønland!

Dagbladet 7.10. gjentar Viggo Ree i foreningen Våre Rovdyr enda en gang sin argumentasjon mot den «feilslåtte og useriøse» dødsvarslerforskningsen ved Biologisk institutt.

Ree er også denne gang ute og forsvarer sine gamle fordommer mot dødsvarsler-forskningen. Det er forståelig at en som i 20 år konsekvent har forsøkt å bagatellisere rovdyrskadene i Norge ikke liker at realitetene kommer fram. Viggo Rees lignelse om at utvalgs-kriteriene for områdene har vært som «en kartlegging av pakistanernes utbredelse i Norge» er trolig riktig kun bli foretatt på Grønland og Tøyen i Oslo», holder ikke mål!

Vi vet faktisk hvor store tap det er av sau på ut-

Dagbladet 2 Tirsdag 27. oktober 1998

Sauebønder applauderte rovdryrforsker

UNDER DENNE TITTELEN hadde Johs. Bjørkeli tidligere i år noen kommentarer til de undersøkelser som ble utført i nedre Setesdal i 1996 ved bruk av dødsvarslere. Det er enighet om at ca. 130.000 sau og lam forsvinner på utmarksbeite

synspunkt

hvert år i Norge. Undersøkelser viser nå at andelen tatt av rovdryr i områder med store marketape er så høy som 50-70%, i nedre Setesdal var den noe lavere og lå på ca. 40%. Realitetene i dagens rovdryrstatusjon blir nå synlig for stadig flere gjennom omfattende tapsundersøkelser. Det er dessuten også en stor verdi for utmarksnæringene å få oversikt over ulykker og sykdom.

Undertegnede har i ettertid blitt oppmerksom på Agderpostens artikkel etter et møte som ble avholdt på Evje i mai, hvor undersøkelsen i nedre Setesdal ble presentert i forbindelse med framleggelsen av en trykt rapport fra prosjektet (Agderposten 19.5.1998). Avisen skriver bl.a.: «De to forskerne har nemlig tidligere møtt sterk kritikk fra naturforskerne i et uenfor sauerangeringen som mener Mysterud og Warren har forsket på konflikt saurovdryr i spesielt i rovdryrrike områder for så å generalisere og bruke resultatene som en mal for hele landet». Dette utsagnet fortjener både noen kommentarer og en korreksjon.

Ebr det første har vi ikke møtt sterk kritikk fra noe naturforskermiljø verken her i landet eller annesteds for våre undersøkelser med dødsvarslere. Tvertimot har nå stadig flere forskere begynt med undersøkelser etter samme mønster (dvs. bruk av radiosendere). Agderposten må derfor sikte til debattinnlegg fra Viggo Ree i foreningens Våre Rovdyr, anslagslig et som sto i Dagbladet 15. april 1998. Ree er «medietalsmann

for en liten høyrestet klikk av rovdryrvener, som tydeligvis ikke er særlig begeistret for at de realistiske taptallene forbundet med rovilltet i norsk utmark nå blir dokumentert.

Det virker iverfall som Viggo Ree kjemper desperat for å opprettholde et foretidd rovdryrsyn ved å bevile metoden med bruk av dødsvarslere. Han angriper dermed forskningen på to fronter: (1) han betviler selve metodikken og (2) han mener overføringsverdien er liten (se bl.a. replikk i Dagbladet 15. april 1998).

Det er riktig som Ree har hevdet at vi i enkelte sammenhenger tar inn ledere, både slike som dør av sykdommer og slike som drepes av rovdryr. Dette gjøres av flere grunner, bl.a. for å undersøke om rovdryr fortrinnsvis tar «nye og svake» dyr. Ree sier i Dagbladet (15.4) bl.a.: «Mysteruds undersøkelser med dødsvarslere i de utvalgte rovdryrområdene har dessuten grov metodefeil ved at drepte sauer umiddelbart tas vekk fra rovdryrene. Dermed forsvinner maten, og de må drepe sau på nytt.» Dette er en mulighet som vi forskere selvfølgelig er fullt oppmerksom på. Vi bruker derfor to metoder for å forsikre oss om at vi ikke påvirker taptallene. En metode er å ha en eller flere såkalte «kontroll-besetninger» i det samme området, der lamene ikke er oppmerket eller kadavrene fjernes. Hvis taptallene mellom de to typer besetninger avviker, er det grunn til å tolke resultatene med forsiktighet. Den andre metoden vi bruker er såkalt «før og etter» sammenlikning. Det vil si at vi sammenlikner taptallene i det året undersøkelser pågår, med året før og året etter. Hvis taptallet er lavt før og etter, men høyt det året vi undersøkte, er det selvfølgelig en mulighet at metodikken er for dårlig. Basert på disse teknikkene har vi imid-

lertid ingen indikasjon på at det høye taptallet i rovdryr skyldes metodikken vi bruker!

Et eksempel er undersøkelsen i Mauken i Målselv i 1993, et område hvor vi registrerte rekordtap til Jerv og bar ut kadavre til nærmere veterinærundersøkelser. Året etter undersøkelsen, i 1994, gikk tapt opp i de samme besetningene til tross for at ingen lam var merket eller at kadavre ble fjernet. I tillegg ble det i løpet av 1993 skutt to Jerv i det aktuelle området! Det høyer med til bildet at i mange tilfeller er kadavre helt eller delvis oppspist idet de fjernes. I de fleste undersøkelsene blir imidlertid ikke kadavrene fjernet, men dødsårsakene påvist og behørig dokumentert i felt. Kadavret etterlates da på stedet.

I april forsøkte Ree i Dagbladet nok en gang å latterliggjøre utvalget av områder ved å sammenlikne med en «kartlegging av pakistanneres utbredelse i Norge, hvor tellingen kun blir foretatt på Orstland og Tøyen i Oslo. Våre kriterier for utvalg av område er høye taptall av uldent årssak, såkalte mørketap. Naturlig nok sattes det ikke millioenlepå å undersøke årsakene til tap i områder der f.eks. en prosent av lamene dør i løpet av beitesesongen! Derfor kan vi heller ikke, som vi har presisert (til Rees glede), overføre resultatene direkte til alle andre områder og til å gjelde totaltapet for hele landet. Kriteriet høye mørketap har imidlertid ført til at vi til nå har gjort undersøkelser i Tynset, Trysil og Orvis i Hedmark, Vakkdal i Hordaland, Namdalsøid i Nord-Trøndelag, Målselv i Troms, Bygland/Evje-Hornnes/Åsral i Aust-Agder og Lesja i Oppland. I år arbeider prosjektet i Suldal i Rogaland. Totalt har dette (1998 unntatt) omfattet merking av nesten 2.500 lam, for de som er gjennomført døde skyldes 50-70% av dødeligheten rovilltet. Natur-

HØYE TAPSTALL: Realitetene i dag er at vi får et stadig større materiale som viser at andelen sauelam tapt til rovdryr er 50-70% av den totale dødeligheten i områder med høye taptall, skriver artikkelforfatteren. (Arkivfoto)

ligvis forventer vi at det også vil bli påvist områder i Norge hvor ulykker og ulike sykdommer utgjør høye andeler av tapene. I nedre Setesdal i 1996 utgjorde andelen til sammen 60%. Lokalt var andelen i dødeligheten må antas å være stor, ikke bare fra område til område, men også i det samme området fra år til år. Slike forhold er ikke nærmere undersøkt her i landet enn. Undertegnede lover imidlertid at dersom Ree kan nevne et område med høye mørketap der han vil anerkjenne overføringsverdien, så skal vi gjøre vårt ytterste for å få undersøkt dødsårsakene også i dette området!

I dag har vi altså en lang rekke presise og lokale enkeltundersøkelser av hvor mange lam som omkommer i sykdom og ulykker og av hva rovdryrene virkelig tar. Tallmateriale fra undersøkelser med dødsvarslere kommer ikke bare fra våre mangeårige undersøkelser ved Biologisk Institutt, samme metode er forenklet tatt i bruk også av forskere ved NINA/NIKU både på sau og tamreinkalv, og resultatene viser den samme opplytsvekkende høye andelen av tap til rovdryr. Dessuten

har rovdryrforskeren John Linnell, også NINA/NIKU, som ledd i sin doktorgrad oppsummert internasjonalt kunnskap om andelen av tap til rovdryr av kalver hos ville bjørtdyr. Også denne oppsummeringen konkluderer med at andelen tap til rovdryr er i samme størrelsesorden som undersøkelsen på sauelam.

Realitetene i dag er derfor at vi får et stadig større materiale som viser at andelen sauelam tapt til rovdryr er 50-70% av den totale dødeligheten i områder med høye taptall. Dokumentasjonen er allerede såvidt god, alle undersøkelser tatt i betraktning, at det er en uønskelig og håpløs debatt å forsøke å dra disse nye resultatene i tvil. Det ville derfor være mye mer konstruktivt om også Ree kunne fornye seg å gå inn i diskusjonen om f.eks. hva det vil koste å ha leveviktige bestander av store rovdryr her i landet, og hvem som eventuelt skal betale for det. Det er viktig at et utrikkt bilde av undersøkelsen med dødsvarslere ikke får feste seg. De vil på sikt gi oss realitetene i taptbildet, også på landsbasis.

NAR MYSTERUD

Førsteamanuensis, Biologisk Institutt, Universitet i Oslo

Forskning på «store mørketap»

Under tittelen «Saubønder applauderte rovdryrforskere» brakte **Agerposten** den 18.8.88 en reportasje om forskerne Vår Mysterud og Jerry T. Warren som ble møtt med applaus da de presenterte en forskningsrapport om sitt prosjektarbeid med dødsvarsler på lam i Nordre Setedal i 1988.

Forskningsresultatene kom, fulgte reportasjen, som befallt for sauebrukerne på Ager som i vår krevde feiling av både bjørn, ulv og gaupe og kongeørn. Det falt ikke uventet Mysterud tungt for brystet uten Journalist i **Agerposten** - John Bjørkeli - kunne tillate seg å komme med et par kritiske vinklinger om at å oppleve jubelstemning på dette informasjonsmøtet. Først langt ut på høsten fikk jeg ved en ren tilfældighet tips om at en slik reportasje var skrevet og at Mysterud hadde respondert med et omfattende debattinnlegg den 26.7. Mysterud må åpne for spekulering på høylys dag, for i sitt «svare» til Bjørkeli er mesteparten av spaltetypen ved Vigle Rege og Foreningen Våre Rovdyr. Dette til tross for at verken underlegende eller forening - er nevnt med et ord i **Agerpostens** reportasje!

Gjennom flere år har Mysterud vært den sentrale personen i dette forskningsarbeidet for å kartlegge årsaker til tap av sau på utmarkarbeide, studier som har pågått i ulike deler av landet. Universitetet i Oslo har hatt det faglige ansvaret for dette sauprojektet, som er blitt støttet økonomisk av en rekke instanser innen landbruksnæringen - men også av Direktoratet for naturforvaltning. Helt fra de første studietrinn på slutten av 1980-tallet har prosjektledelsen blitt kritiseret for bevisst å ha valgt ut området med store rovdryrkader for å få så høye tapstatistikk som mulig. Denne selektive forskningen er blitt sammenlignet med kartlegging av paklansettens utbredelse i Norge hvor tallingen kun blir foretatt på Grenland og Tøyen i Oslo.

Mysterud og andre i prosjektledelsen har konsekvent nektet for at en slik utvelgelse har funnet sted, og hr år etter årgjennomsat av kriterier for utvalg av områder er høye tapstatistikk av ukjent årsak, såkalte mørketap.

Det er ikke første gang at denne dødsvarslerforskningen er blitt mottatt med begeistring fra saueanringens side. Velkjente rovdryrmyndigheter i Tynset, Trysil, Grue, Namdalen, Målselv og Lesja er blitt plukket ut til dette sauprojektet, som startet i 1988. Helt siden har Mysterud gjenlevert sine presiseringer om at «våre kriterier for utvalg av områder er høye tapstatistikk av ukjent årsak».

Hvorfor kan vurdering sannhetgehalten i et slikt utsagn når man vet at Mysterud eksempelvis i 1988 plukket ut tre beoelinger i Trysil til sitt prosjekt som alle hadde vært utsatt for store bjørneskader på slutten av 1980-tallet. En av de selektive utvalgte brukerne var for øvrig den eneste saubonden i Norge som på den tiden hadde hatt bjørneskader tre år på rad - Jfn Nattensens reportasje «Bjørnedrap er rutine» den 21.8.88. I feks. 1987 ble det sluppet i alt 908 ruser fra disse tre brukerne, hvorav 50 gikk tapt. Av dette totaltapt utbeholdt myndighetene bjørneskadestøtning for hele 44 dyr. Det Mysterud omtaler som «høye tapstatistikk av ukjent årsak» var i dette tilfellet et kjent tap på gaa. bjørn på 81.4% av totaltalet! I prosjektets publiserte rapporter mangler alltid nødvendige tallangivelser for hvor store mørketapet var i de enkelte områder før feltarbeidet startet.

Mysteruds undersøkelser i Trysil i 1988 konkluderte med at litt over 70% av totaltalet dette året skyldtes bjørn. Da resultatet skulle presenteres gikk han til fremtalsing mot Direktoratet for naturforvaltning - sin egen oppdragsgiver - og anklaget det for å drive feilinformasjon om hvor mye sau som droeps av rovdryr (jfr. heidsæterpopu-

lasjen «Feilinformasjon» i **Nasjonen** 4.1.90). Med utgangspunkt i resultatene fra Trysil i 1988 beskyldte saueforskeren direktoratet for å bruke statistikk på en feil måte ved å referere til beregninger gjort på grunnlag av innkomne økninger om rovdryr, og at tapene var langt høyere enn de rundt 5% som da ble erstatet som rovdryr på landsbasis. Det Mysterud ikke opplyste var at direktoratet faktisk hadde erstatet 116 av de 117 saueene som de tre saueeierne i Trysil hadde krevd bjørneskadestøtning for årene 1986-88, og at 81,8% av totaltalet for de samme brukerne i 1988 allerede var blitt erstatet som bjørneskader (kravet var 88,5%). Mysterud angrep folketingsdirektoratets bruk av statistikk uten selv å sette seg inn i tallmateriale for Trysil!

De samme anklagene rettet Mysterud mot myndighetene da han under en pressekonferanse på Elverum 20.11.88 presenterte hele sauprojektet. Denne gangen var det fylkesmennenes miljøvernvedtakelser som var syndeblaken.

Gjennom de siste 10 årene har vi ved en rekke anledninger sett at resultatene fra sauprojektet både bevisst og ubevisst er blitt benyttet av politikere, journalister, representanter fra næringslivet og andre til å hevde et tallbilde i de håndplukkede områdene er representative for tagesituasjonen på landsbasis - uten at noen i prosjektledelsen har gått ut og korrigert bruken av tallmateriale. I en reportasje i **Dagbladet** 21.8.87 hevdet Mysterud at han kan dokumentere at 80% av det totale sauetallet i Norge skyldes rovdryr. Dette gav jeg kritiske kommentarer til i samme oppdrag. Da disse påstandene senere ble kommentert i en replikk (**Dagbladet** 2.11) gav imidlertid Mysterud for første gang noen rett i at hans forskningsresultater ikke kan overføres til hele landet. I disse avisinnlegg i sommer furtet imidlertid Mysterud først jeg har gått kritiske kommentarer til hans selektive forskning, og fordi jeg som

ROVDYR Det finnes et 60 prosent av sauetallet i Norge skyldes rovdryr som gaupe og bjørn.

mange andre ikke er i stand til å se på ham som en seriøs vitenskapmann.

Selv under Mysterud å fremtalle seg som en uavhengig og fri forsker gjennom årene løp er det nok av andre eksempler på Mysteruds feilaktige forskning og næringslivsrettede engasjement. Eksempelvis dukket han i 1989 opp under et møte med utendringer fra Bernekonvensjonens sekretariat i Miljødepartementet som eneste representant for Norsk Bonde- og Småbrukerlag. Velket for mange er at Mysterud var arkitekten bak de skyhøye bestandstallene for bjørn på 1980-tallet - med bl.a. påstander om seks reproduserende stammer i Øst-Norge utenom Hedmark. Tror f.eks. Mysterud fortsatt på sin bjørnesamme med yngende binner ved Gardjeke kan overføres til hele landet. I disse avisinnlegg i sommer furtet imidlertid Mysterud først jeg har gått kritiske kommentarer til hans selektive forskning, og fordi jeg som

per disse hudyrene (med penis?) uten å påføre vesentlige skader som f.eks. beinbrudd.

Når Mysterud later som om han bedriver forskning på «store mørketap» ved å ivareta de på et valget av studiområder rundt om i landet ikke ha noe med kjente rovdryrkader å gjøre, har han sørgt for at dette også er blitt en debatt om egen kompetanse, integritet og troverdighet basert på arbeidsmetoder, forskningsresultater og uttalelser. Tiltalen til Mysterud blir heller ikke styrket ved at det fra kollektivet i sauprojektet bekræftes at de fleste studiområdene helt klart ble valgt ut på grunn av rovdryr. Det bør derfor ikke forundre noen at mange reagerer med skepsis hver gang Mysterud påberoper seg å bli tatt seriøst - eller at saubønder på Ager applauderer hans næringslivsrettede og selektive forskning.

1990/203
Mediastoffmann
i Foreningen Våre Rovdyr

Naturvernforbundet hudfletter rovdryrforskere

EVJE OG HORNNES: Naturvernforbundet i Aust-Agder går knallhardt ut mot det arbeid som er utført for å kartlegge «mørketap» av lam på utmarksbeite.

AV JOHS. BJØRKELI

De finner rovdryrforskerne Ivar Mysterud og Jerry T. Warrens undersøkelse av lammedødelighet i Hornnes vesthei og Åseral så mangelfull at forbundet nærmest oppfordrer til boikott av de to forskerne.

Arne Flor, rovdryrtalsmann for Naturvernforbundet i Aust-Agder, hudfletter de to forskerne for arbeidet med å kartlegge «mørketap» av lam på utmarksbeite. Forskerne fant ved hjelp av radiosendere påmontert 268 lam at rovdryr sto for 40 prosent av tapene, mens sykdom og ulykker sto for de resterende tapene.

Naturvernforbundet i Aust-Agder viser til at Mysterud i tidligere avisartikler har uttalt at «undersøkelser viser allerede at andelen tatt av rovvilt i områder med store mørketap ofte er så høyt som 50 til 70 prosent.»

Rovdyr kun 40 prosent

I et debattinnlegg skriver Naturvernforbundet i Aust-Agder bl.a.:

«Undersøkelsen i Hornnes Vesthei og Åseral viser derimot at her står rovdryrene for kun 40 prosent av lammedødeligheten, selv om Setesdal har hatt og har en bra bestand av gaupe. 60 prosent av lammedødeligheten skyldes sykdom og ulykker. Et så høyt tap på grunn av sykdom og ulykker forteller at næringen har et stort problem med driftsformen. Med bakgrunn i dyreverneloven kan vi ikke akseptere at så stort tap som 60 prosent ikke diskuteres i rap-

porten. Rapporten bruker kun noen få linjer på dette, men omkring en side på dagens rovdryrforvaltning. Neste år ønsker Warren og Mysterud å videreføre prosjektet,» skriver Arne Flor.

Naturvernforbundet i Aust-Agder reagerer også på det Flor kaller «selektiv bruk av forskningslitteratur», noe som forbundet mener er å fuske i faget.

Videre krever Naturvernforbundet å få vite hvilke årstall som refererer til «mørketap» av lam på beite i forskningsområdet. Dette fordi man etter forbundets mening mangler sammenligningsgrunnlag for forskningsåret med de angjeldende «mørketaps-år.»

At lammene ble tilfeldig valgt ut, uten at vekten på disse ved beiteslipp ble angitt, er også noe som svekker rapportens faglige tyngde, mener Naturvernforbundet i Aust-Agder.

Krever granskning

«Det reelle tallet for lam tatt av rovdryr i dette området utgjorde 4,10 prosent av alle radiomerkede lam. Sykdom og ulykke utgjorde 7,88 prosent av alle radiomerkede lam, og kalles for normaltapp. Det er den siste prosenten som alltid trekkes fra når det gis erstatninger for rovdryrtatte dyr,» skriver Naturvernforbundet og opplyser at i motsetning til Aust-Agder fylke, valgte Vest-Agder ikke å bruke den høye normaltappprosenten i fratrekke for tapte dyr på beite. Dette førte til at sauebønder i Vest-Agder fikk høyere erstatningsbøsepenn enn de i fylket i øst, noe som førte til protester fra saueeierne i Hornnes og sørvestre Bygland.

«De saueeierne fra Vest-Agder som var med i undersøkelsen fikk med andre ord erstattet dyr som beviselig døde av sykdommer eller ulykker, som rovdryr-

tatte,» skriver rovdryrtalsmann Arne Flor.

Med utgangspunkt i innvendingene mot forskningen til Mysterud og Warren samt praktiseringen av rapportens resultat, ber naturvernforbundet i Aust-Agder om at videre prosjekter med de to umiddelbart avsluttes i fylket. Derimot bør bidragstyrene gjennomføre en granskning av prosjektet «for å se om resultatene har fremkommet ved objektive og vitenskapelig holdbare forskningsmetoder,» skriver Naturvernforbundet i Aust-Agder.

Bidragstyret til undersøkelse av lammedødelighet i Hornnes Vesthei og Åseral i 1996 var Tiltaksfondet for småfe, BU Aust-Agder, BU Vest-Agder, Setesdal Næringsfond, Direktoratet for naturforvaltning, Fylkesmannen i Aust-Agder og Åseral kommune.

Vesthei og Åseral i 1996 var Tiltaksfondet for småfe, BU Aust-Agder, BU Vest-Agder, Setesdal Næringsfond, Direktoratet for naturforvaltning, Fylkesmannen i Aust-Agder og Åseral kommune.

Kort forskning

Ivar Mysterud sier til Agderposten at han finner innlegget fra Flor saklig og greit og at han skal få svar raskt.

Mysterud er enig i at ett års forskning er for kort tid, og at han hele tiden har fremholdt at et slikt prosjekt bør være 3-årig på grunn av variasjoner i sykdomsbilde, beiteforhold og rovdryrhyppighet m.v.

«Vi leffer verken med den ene eller andre siden. Forskningen vår er helt åpen og vi inviterte alle som ville til å følge med da vi arbeidet i Hornnes og Åseral. Naturvernforbundet kunne vært med oss i marka og flådd lam om de hadde villet. Men vi hørte aldri noe fra dem. Derfor stiller jeg meg avvissende til kritikken, sier Mysterud. Han legger til at det aldeles ikke er tatt stilling til videre forskning fra hans side i disse traktene til neste år. ■

Forskning på «store mørketap»

I AGDERPOSTEN 30. SEPTEMBER har medietalsmann i Fureningen Våre Rovdyr, Viggo Roe et lengre debattinnlegg under tittelen: Forskning på «store mørketap». I dette innlegget stilles det et stort spørsmålstegn til seriositeten ved forskeren Ivar Mysteruds prosjekter. I en tidligere kronikk i Nationen 5.8 under tittelen Store mørketap, bruker Ivar Mysterud mye spilleplass omkring nytt av lam på utmarksbeite, og skriver bl.a.: «Undersøkelser viser allerede at andelen tatt av rovilt i områder med store mørketap ofte er så høyt som 50-70 %». I mai i år presenterer forskerne Jerry T. Warren og Ivar Mysterud en forskningsrapport om sitt prosjekterarbeid med dødelighetsvarsler på lam i Nedre Setedal i 1998. Hor fant de ut at andelen tatt av rovdyr ikke var høyere enn 40 %.

Naturvernforbundet i Aust-Agder har lest gjennom rapporten - Undersøkelse av lammedødelighet i Hornnes Vesthel og Aseral 1996, av Warren, Mysterud og J. R. Samuelsen. Forskerne begrunner sitt engasjement i det aktuelle området slik: «Tidlig på 90-tallet begynte tap av sau og lam på utmarksbeite i Setedal å økes. Sommeren 1996 ble det derfor satt i gang en større undersøkelse i deler av Bygland, Evje og Hornnes. - Målet var å kartlegge «mørketap» av lam på utmarksbeite.

I alt 268 av til sammen 433 lam fra 6 besetninger fikk dødsvarsler rundt halssene. Ved hjelp av pelletstyrer blir de av lammenes og deres årsaker etter hvert konstatert. Etter vår mening inneholder forskningsrapporten store mangler og vi vil kommentere følgende punkter:

1. Rapporten er selektiv med bruken av forskningslitteratur. En slik bruk av litteratur betegnes ofte av vitenskapsfolk som å fuske i faget. Sluttrapport for bjørn og sau-prosjektet i Hedmark, fra 1984, som var et pionerarbeid da den kom, er f.eks. ikke nevnt. I bjørn/sau-rapporten finnes det 9 forvaltningskonklusjoner, som kanskje kunne ha vært anvendt her.

2. Det står ikke i rapporten hvilke tall eller årstall som re-

fererer seg til «mørketap». Det nevnes kun at det på begynnelsen av 90-tallet skjedde en økning av tap på utmarksbeite i Setedal. Disse tallene må på bordet slik at det kan gjøres sammenligninger. Uten tidligere tall for ulike tap - herunder mørketap - mangler man sammenligningsgrunnlag.

3. Et større forskningsprosjekt bør ha en styringsgruppe hvor flere parter er med, også fra naturvernssiden. På den måten skaper man troverdighet i flere leire. Skal en rapport ha vitenskapelig verdi må også alle tall kunne etterprøves.

4. Alle dyrene ble tilfeldig valgt ut, står det i rapporten. Da er det også på sin plass å gi en oversikt over vekten på lammen ved slipp. Ikke bare de med haleband, men også de som ikke var med i prosjektet. Ved tidligere anledninger har bl.a. Mysterud vært med på å selge ut de lam som hadde dårligt samspilighet for å overleve.

Warren og Mysterud beskriver forsøksområdet som et område som «pr. i dag ligger utenfor de landsdelene som vanligvis blir forbundet med utbredelsen av store rovdyr». De nevner ikke at Setedal har hatt og har en jevn bestand av gaupe. Det er derfor nærliggende for oss å dele den kritikken som Foreningen Våre Rovdyr også kom med i et debattinnlegg i Nationen 8.10 og Agderposten 30.9, hvor det blir vist til at Mysterud i tidligere prosjekter bevisst har valgt ut områder med høye rovdyrskader for å få så høye tapstall som mulig.

Som tidligere nevnt påstår Mysterud at rovdyr står for så høye tapstall som 50-70 % av mørketapene. Undersøkelsen i Hornnes Vesthel og Aseral viser derimot at her står rovdynene for kun 40 % av lammetapene, selv om Setedal har hatt en bra bestand av gaupe.

60 % av lammetapene skyldes sykdom og ulykker. Et så høyt tap pga. sykdom og ulykker forteller at næringen har et stort problem med driftsformen. Noe som også kom fram i artikkelen til John Bjørkell i Agderposten 19.5, hvor det står; «... omkring 2 av 10 døde lam som følge av at de ble slottede fag mellom stei-

TAPTALLENE: De saueierne fra Vest-Agder som var med i undersøkelsen fikk med andre ord erstattet dyr som beviselig døde av sykdom eller ulykker, som rovdyrattete, skriver Flor. (Arkivfoto)

ner, falt i forrøderste myrhuill eller bekkers». Med bakgrunn i dyrevernsloven kan vi like akseptere ut så store tap som 50 % ikke diskuteres i rapporten, da forskerne bruker nærmere en side på dagens rovdyrforvaltning. Neste år ønsker Warren og Mysterud å videreføre prosjektet.

Vi undres nå på om de ikke aksepterer sine egne tall, da tapstallene til Mysterud ikke ble bekrefte i undersøkelsen fra '96. Mysterud sier i den samme kronikken i Nationen 5.8 at de har ingen Indkalkjon på at metodikken de bruker er feil. Likevel kom de ut med tall langt under det de hadde forventet, og som Mysterud presiserer under avsnittet Kvalitetene (i Nationen).

«Dokumentasjonen er allerede så vidt god, alle undersøkelsene tatt i betraktning, at det er en uønsket og håpløs debatt å forsøke å dra disse nye resultatene i tvil. Det overrasker oss at Mysterud kan finne på å skrive noe slikt, da denne kronikken kom på trykk etter at rapporten med de slave rovdyr-tallene fra Hornnes var lagt frem. Så vidt vi vet er de nyeste resultatene til Mysterud nettopp fra dette området i Aust- og Vest-Agder.

Hva er vilsen med å gjøre en ny undersøkelse, som for øvrig koster omkring 600.000 kroner, å gjennomføre, noen år etter at den ikke har overføringsverdi til andre deler av landet? Har ikke de in-

velverte i prosjektet fått svar på det de var ute etter? Skulle presenten for rovdyrattete lam være høyere?

Vi gleder oss i alle fall over en ting, og det er Mysteruds prisering av at hans forskningsresultater ikke kan overføres til resten av landet. Det burde også glede mange saueiere, da sa alpene å få justert normaltapene opp.

Gjennom beitesesongen i 1996 ble 34 av 288 radiolam funnet døde i forsøksområdet. Gaupe hadde tatt 6 lam og kongeørn 5 lam - hhv 17,64 % og 14,70 % av tapet. Følgelig hadde gaupe og kongeørn tatt 11 lam, som er 32,34 % av tapet (utgår 4,10 % av alle de radiomerkede lammenes som var på beite). Forskerne bruker 40,5 % i rapporten. Det er fordi 2 lam, som er tatt av hund og uspesifisert rovdyr, er lagt til rovdynene.

Det reelle tallet for lam tatt av rovdyr i dette området utgjorde 4,10 % av alle radiomerkede lam. Sykdom og ulykker utgjorde 7,88 % av alle radiomerkede lam, og kalles for normaltap.

Det er den siste presenten som alltid trekkes fra når det gis erstatning for rovdyrattete dyr. I dette området var presenten for normaltap nesten dobbelt så høyt som ellers. Fylkesmannen i Aust-Agder la derfor disse tallene til grunn ved utbetaling av erstatning for tapte lam under beite dette året. Denne bruk av tall protesterte saueier-

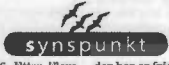
erne fra Hornnes og Bygland på, da landbruksavdelingen i Vest-Agder ikke valgte å bruke den høye normaltapepresenten i fratrukket for tapte dyr på beite. De saueierne fra Vest-Agder som var med i undersøkelsen fikk med andre ord erstattet dyr som beviselig døde av sykdom eller ulykker, som rovdyrattete. Senere år er en lavere prosent for normaltap blitt lagt til grunn i Aust-Agder for dette området. Med utgangspunkt i de 5 før nevnte punktene, og praktiseringen av rapportens resultater, ber Naturvernforbundet i Aust-Agder om at videre prosjekter med Warren og Mysterud umiddelbart sluttføres i fylket. Det bør derimot fra bidragsrytterne gjennomføres en granskning av prosjektet, for å se om resultatene har fremkommet ved objektive og vitenskapelig holdbare forskningsmetoder. Det må også vurderes om resultatene og «nyttverdien» retter seg på slik omfattende peugebruk. Verken satsneringen, næringsorganisasjonene eller naturvernssiden er tjent med at det brukes store peugesummer på en forskning som de fleste vil stille et troverdighetsspørsmål ved, og som etter vår mening har liten eller ingen overføringsverdi.

ANNE FLOR
Rovdyrtalsmann for Naturvernforbundet i Aust-Agder

Naturvernkritikk og «mørketap»

ROVDYRTALSMANN ARNE FLOR i Naturvernforbundet i Aust-Agder framfører i Agderposten kritikk av dødsvarsler-prosjektet som ble gjennomført i Hornnes Vesthei og Åsoral i 1996. Etter Flor mening er det «store mangler» i rapporten.

Blant de ting Flor etterlyser er bl.a. mer spesifisert tapstatistikk fra området, og at rapporten bør nevner at det «på begynnelsen av 90-tallet skjedde en økning av tap på utmarksbeiter». Flor kan her henvises f.eks. til den store konsekvensutredningen som ble publisert i 1995 (Perspektiver på rovdyr, ressurser og utmarksanordninger i dagens og framtidens Norge. En konsekvensutredning av rovviltforvaltningen for småfernering, reindrift og viltintresser). Her finnes det tapt-data for alle fylker for perioden 1984-1994.

Jeg håper Flor har forståelse for at det aldri har vært intensjonen i den aktuelle rapporten å gjenta alle lokal tapstatistikk som finnes tilgjengelig andre steder.

Flor legger stor vekt på at «et større prosjekt bør ha en styringsgruppe hvor flere parter er med, også fra naturvernsiden. På den måten skaper man troverdighet i flere ledd.» Det er fullt mulig i slike prosjekter å organisere «styringsgrupper», og skalrepresentanter for naturvernet inn i dem må det skje ved forhandlinger med dem som bevilger midler og får initiativ til prosjektene. Undertegnede håper imidlertid ikke Flor tror at personene i en slik gruppe skal styre selve forskningen. Forskere som driver oppdragsforskning støtter naturligvis det de kan for å få så korrekte resultater som mulig innenfor de økonomiske

rammer som styringsgruppen setter. Det er faktisk en forutsetning for å få nye oppdrag! Universitetet i

Oslo er en selvstendig statsinstitusjon, forskerene som arbeider her er frie og uavhengige. Dette skulle i seg selv borgo for at resultatene bør kunne aksepteres også av naturvernet.

Flor argumenterer videre med at det i rapporten ikke nevnes at «Setesdal har hatt og har en jevn bestand av gaupe». Dette bruker han som et argument for å koble seg til en kritikk om at vi skulle ha valgt ut områder med store rovdyrskader for å få så høye tapetall som mulig. Dette er nå tilbakeført flere ganger. Undertegnede var naturligvis klar over at det forekom bestander av både kongsnorn og gaupe i disse helene da prosjektet startet. Mens bestanden av kongsnorn var godt dokumentert, synes det som om man visste langt mindre om gaupbestandene. Og en ting er at en vet en art forekommer i et område, en helt annen ting er at sammensetningen i tapene likevel er totalt ukjent. Vet Flor egentlig hvor vanskelig det er å få oversikt over gaupeskader i områdene vi undersøkte i 1996 har det tidligere vært dokumentert enkelte lam tatt av gaupe, men ingen har hatt noen oversikt over omfanget. Det er slike ukjente tap, såkalte «mørketap» prosjektet først og fremst skal klarlegge.

Na viste det seg altså at tapet i det materialet av døde lam vi samlet inn besto av 60 prosent til ulykker og sykdom. Flor stiller meg derfor forstående til at Flor fortsatt kan hevde at dette er et område med spesielt store rovdyrskader! Sammenliknet med det prosjektet har kartlagt i an-

dre områder er det vel heller motsatt!

Flor er kritisk også til andre ting som ikke står i rapporten. Hensikten med prosjektets sluttrapporter fra de enkelte områdene er først og fremst å presentere tapene, deres størrelse og sammensettning. Dødsvarslerundersøkelsen gir oss en oversikt over lokal dødelighet, både til rovvilt og andre forhold i leveområdet og selve driftsformen. Denne informasjonen er blant det oppdragsgjørerne ønsker å få fram, slik at de lokale næringsinteressene kan bruke den for å bedre forholdene og få tapene ned. Flor synes også det «er på sin plass å gi en oversikt over vekten på lammene ved slipp. Ikke bare de med halabånd, men også de som ikke var med i prosjektet». Hvis Flor hadde kostet på seg en telefon inn til prosjektet kunne vi henvist ham til sin hovedfagsoppgave som inneholder både en mer utførlig omtale av ulykker og sykdommer og omfattende statistiske analyser av vekstene på alle dyrene i de besetningene som var med i forsøket. Dette for å klarlegge hvilke kategorier lam som dør og hvilke som overlever.

Undertegnede stiller seg også uforstående til at Flor reagerer negativt på at vi i rapporten pekte på enkelte forhold vi mente kunne være til hjelp i beslutningsprosessen rundt aktuelle forvaltningstiltak. Disse burde være aktuelle både for naturvernet, utmarksnæringsene og forvaltningen. Dødsvarslerundersøkelsen er dyrt og svært arbeidskrevende. De erfarne personellet gjør underarbeidet med radiosendere er derfor av betydelig interesse for dem som til daglig arbeider med slike spørsmål. Flor kan vel si seg enig i at dersom man skal kunne sette inn mulige forebyggende tiltak som

JEVN BESTAND: Flor argumenterer videre med at det i rapporten ikke nevnes at «Setesdal har hatt og har en jevn bestand av gaupe», skriver artikkelforfatteren. (Arkivfoto)

kan bedre forholdene, må men først vite hva lammene egentlig dør av? Dette blir generelt på svært vanskelige problemer i alle store og uoversiktlige heiområder. Erfaringer har vist at det ofte er ekstremt vanskelig for saueholderne, gjeterne og annet tilsynspersonell å finne kadavere av døde dyr i fersk nok tilstand ved hjelp av konvensjonelle letemetoder. Den kritikk som bl.a. enkelte naturvernere har rettet mot aktører i utmarksnæringsene for ikke å leve godt nok er derfor oftest helt uberettiget når en kjenner vanskelighetsgraden. Slik kritikk oppleves da også av mange som dypt uretfærdig. Det var bl.a. dette forholdet som i sin tid førte til at prosjektene med å bruke høyteknologi i utmark kom i gang. Utbyrålig synsmang om mørketap har vært og er delvis fortsatt en del av den norske forvaltningssammenheng.

Flor har til slutt i sitt innlegg noen uforståelige kommentarer hvor han bl.a. sier: «Med utgangspunkt i de fire før nevnte punktene, og praktiseringen av rapportene re-

sultater, bør Naturvernforbundet i Aust-Agder om at videre prosjekter med Mysterud og Warren umiddelbart sluttføres i fylket. Det bør derimot fra bidragsytterne gjennomføres en granskning av prosjektet, for å se om resultatene har fremkommet ved objektive og vitenskapelige holdbare forskningsmetoder». Dette er en kritikk som må være framstøt mot bedre vitende! Biologisk institutt undersøkelser med dødsvarsler i denne regionen ble sluttet i og med arbeidet i 1996. Dødsvarslermetoden er i dag i bruk over hele verden, og resultater hvor radiosendere er benyttet på denne måten både på ville og tamme dyr blir stadig publisert i alle typer fagtidsskrifter. At «bidragsytterne» skulle kunne «granske denne metoden» med noe annet resultat enn å finne ut at den er suveren til å kartlegge mørketap er derfor rent tåst!

IVAR MYSTERUD, amanuensis, biologisk institutt, Livviltvesen i Oslo

Store mørketap

Det er enighet om at ca. 130 000 sau og lam forsvinner på utmarksbeite hvert år i Norge, og en omfattende forskning er påbegynt for å finne årsakene. Undersøkelser viser allerede at andelen tatt av rovullt i områder med store mørketap ofte er så høy som 50-70%. Realitetene i dagens rovdyr-situasjon blir nå synlig for stadig flere gjennom disse omfattende undersøkelsene. For nåringene er det også av stor verdi å få oversikt over tap til ulykker. Forskning med dødsvarslere vil si å bruke radiosendere for å kartlegge når og hvorfor dyr dør i utmark. Slik forskning har nå pågått i Norge i åtte år, og metoden blir tatt i bruk av stadig flere både her i landet og i andre land. Etter hvert har både metoden og resultatene som er framlagt nådd inn også i diskusjonen i norske massemedia. Ikke alle har satt pris på at realitetene i mørketapet nå begynner å komme fram. En enkelt rovdryvner, medietalsmann Viggo Ree i foreningen Våre Rovdyr, forsøker å klamre seg til et foreldet rovdrysyn ved å bevile metoden med bruk av dødsvarslere. Han angriper denne forskningen på to fronter: (1) han beviler selve metodikken siden man i enkelte områder fjerner kadavre fra utmarksområdene og (2) han mener overføringsverdien er liten.

KRONIKK

Ivar Myrstad,
førstamanuensis,
Biologisk institutt,
Universitetet
i Oslo.

Fjerning

Det er riktig at vi i enkelte sammenheng-er tar inn kadavre. Dette gjøres av flere grunner, bl.a. for å undersøke om rovdyr fortrinnsvis tar "syke og svake" dyr. Det har blitt hevdet at når man fjerner maten, så må rovviltet drepe på nytt. Dette er en mulighet som vi forskere selvfølgelig er fullt oppmerksom på. Vi bruker to metoder for å forsøke oss om at vi ikke påvirker tapstallene. En metode er å ha en eller flere såkalte "kontroll-besetninger" i det samme området, der lammene ikke er oppmerket eller kadavrene fjernes. Hvis tapstallene mellom de to typer besetninger avviker, er det grunn til å tolke resultatene med forsiktighet. Den andre metoden vi bruker er såkalt "før og etter" sammenlikning. Det vil si at vi sammenlikner tapstallene i det året undersøkelsen pågår, med året før og året etter. Hvis tapstallet er lavt før og etter, men høyt det året vi undersøkte, er det selvfølgelig en mulighet at metodikken er

«Det får bli opp til politikerne å finne svar på hvor store roviltstammer det er mulig å ha i framtidens Norge.»

for dårlig. Basert på disse teknikkene har vi imidlertid ingen indikasjon på at de høye tapstallene til rovdyr skyldes metodikken vi bruker!

Mauken

Et eksempel er undersøkelsene i Mauken i Målselv i 1993, et område hvor vi registrerte rekordtap til jerv og bar ut kadavre til nærmere veterinær-undersøkelser. Året etter undersøkelsen, i 1994, gikk tapet opp i de samme besetningene til tross for at ingen lam var merket eller at kadavre ble fjernet. I tillegg ble det i løpet av 1993 skutt to jerver i det aktuelle området! Det hører med til bildet at i mange tilfeller er kadavre helt eller delvis oppspist idet de fjernes. I de fleste undersøkelsene blir imidlertid ikke kadavrene fjernet, men dødsårsakene påvist og behørig dokumentert i felt. Kadaveret etterlates da på stedet.

En annen innvending mot denne forskningen har vært at en bar valgt ut områder med «mye rovullt». Dette er ikke riktig. Kriteriet for utvalg av område er høye tapstall av ukjent årsak, såkalt mørketap. Det er i områder med store mør-

ketap det knytter seg størst interesse til å få kartlagt dødelighetsfaktorene. Dette gjelder hva enten det dreier seg om sykdom, ulykker eller rovullt. Naturlig nok satses det ikke millionbeløp på å undersøke årsakene til tap i områder der Leks. èn prosent av lammene dør i løpet av beitesesongen! Derfor kan vi heller ikke, som vi har presisert, overføre resultatene direkte til alle andre områder og til å gjelde totaltapet for hele landet. Kriteriet «høye mørketap» har imidlertid ført til at vi til nå har gjort undersøkelser i Tynset, Trysil og Grue i Hedmark, Vaksdal i Hordaland, Namdalseid i Nord-Trøndelag, Målselv i Troms, Bygland/Evje-Hornes/Åseral i Aust-Agder, og Lesja i Oppland. I år arbeider prosjektet i Suldal i Rogaland. Totalt har dette (1998 unntatt) omfattet merking av nesten 2500 saue-lam.

Store tap

Idag har vi altså en lang rekke presise og lokale enkeltundersøkelser av hvor mange lam som omkommer i sykdom og ulykker og av hva rovdryrene virkelig tar. Tallmateriale fra undersøkelser med dødsvarslere kommer ikke bare fra våre mangeårige undersøkelser ved Biologisk institutt, samme metode er forlengst tatt i bruk også av forskere ved NINA/NIKU både på sau og tamreinkalv, og resultatene viser den samme oppsiktsvekkende høye andelen av tap til rovdyr. Dessuten har rovdryrforskeren John Linnell, også NINA/NIKU, som ledd i sin doktorgrad oppsummert internasjonal kunnskap om andelen av tap til rovdyr av kalver hos ville hjortedyr. Også denne oppsummeringen konkluderer med at andelen tap til rovdyr er i samme størrelsesorden som undersøkelsene på saue-lam.

Realitetene

Realitetene idag er at vi får et stadig større materiale som viser at andelen saue-lam tapt til rovdyr er 50-70% av den totale dødeligheten i områder med høye tapstall. Dokumentasjonen er allerede såvidt god, alle undersøkelser tatt i betraktning, at det er en unødvendig og håpløs debatt å forsøke å dra disse nye resultatene i tvil. Kjennskap til faktiske tap til rovvilt både lokalt og regionalt er viktige premisser for den framtidige naturforvaltningen her i landet. Så får det bli opp til politikerne å finne svar på hvor store roviltstammer det er mulig å ha i framtidens Norge.

Forskning på «store mørketap»

Av Viggo Ree, medietalsmann,
Foreningen Våre Rovdyr

Ivar Mysterud har gjennom flere år vært den sentrale person i et større forskningsarbeid for å kartlegge årsaker til tap av sau på utmarksbeite. Ved hjelp av dødsvarslere på lam har det pågått studier i ulike deler av landet. Universitetet i Oslo har hatt det faglige ansvaret for dette saueprosjektet, som har blitt støttet økonomisk av en rekke instanser innen landbruksnæringen men også av Direktoratet for naturforvaltning. Helt fra de første studieårene på slutten av 1980-tallet har prosjektledelsen blitt kritisert for bevisst å ha valgt ut områder med store rovdryskader for å få så høye tapstall som mulig. Denne selektive forskningen er blitt sammenlignet med kartlegging av pakistans utbredelse i Norge hvor tellingen kun blir foretatt på Grønland og Tøyen i Oslo. Mysterud og andre i prosjektledelsen har konsekvent nektet for at en slik utvelgelse har funnet sted, og har å etter å gjentatt at «kriterier for utvalg av områder er høye tapstall av utvalg av områder, såkalte mørketap».

Vilkjente rovdrysområder i Tynset, Trysil, Grus, Namdalen, Målselv og Lesja er blitt plukket ut til saueprosjektet, som startet i 1988. Hele tiden har Mysterud gjentatt sine presiseringer om at «våre kriterier for utvalg av områder er høye tapstall av utvalg av områder, såkalte mørketap».

Vilkjente rovdrysområder i Tynset, Trysil, Grus, Namdalen, Målselv og Lesja er blitt plukket ut til saueprosjektet, som startet i 1988. Hele tiden har Mysterud gjentatt sine presiseringer om at «våre kriterier for utvalg av områder er høye tapstall av utvalg av områder, såkalte mørketap».

Vilkjente rovdrysområder i Tynset, Trysil, Grus, Namdalen, Målselv og Lesja er blitt plukket ut til saueprosjektet, som startet i 1988. Hele tiden har Mysterud gjentatt sine presiseringer om at «våre kriterier for utvalg av områder er høye tapstall av utvalg av områder, såkalte mørketap».

skader tre år på rad – jfr. Nationens rapportasje «Bjørnedrap er rutine» den 21. august 1989. I for eksempel 1997 ble det sluppet i alt 806 sauer fra disse tre brukene, hvorav 59 gikk tapr. Av dette totaltapet utbeholdte myndighetene bjørneskadeerstatning for hele 48 dyr. Det Mysterud omtaler som «høye tapstall av ukjent årsak» var i dette tilfellet et kjent tap på grunn av bjørn på 81,4 prosent av totaltapet! Prosjektets publiserte rapporter mangler alltid nøyaktige tallangivelser for hvor stort mørketapet var i de enkelte områder før feltarbeidet startet. Mysteruds undersøkelser i Trysil i 1989 konkluderte med at litt over 70 prosent av totaltapet dette året skyldtes bjørn. Da resultatene skulle presenteres gikk han til frontalangrep mot Direktoratet for naturforvaltning – sin egen oppdragsgiver – og anklaget det for å drive feilinformasjon som hvor

Tallene fra saueprosjektet er ikke representative

mye sau som drepes av rovdyr (jfr. helsedirektoratets rapport «Feilinformasjon» i Nationen 4. januar 1990). Med utgangspunkt i han direktoratet for å bruke statistikk på en feil måte ved å referere til beregninger gjort på grunnlag av Innkommeknadene om rovdrytap, og at tapene var langt høyere enn de rundt fem prosent som da ble erstattet som rovdrytap på landsbasis. Det Mysterud ikke opplyste var at direktoratet faktisk hadde erstattet 116 av de 117 saueene som de tre saueeierne i Trysil hadde krevd bjørneskadeerstatning for i årene 1986-88, og at 81,2 prosent av totaltapet for de samme brukerne i 1989 allerede var blitt erstattet som bjørneskader (kravet var 85,5 prosent). Mysterud angrep følgelig direktoratets bruk av statistikk uten selv å sette seg inn i tallmaterialet for Trysil! De samme anklagene rettet Mysterud mot myndighetene da han under en pres-

sekonferanse på Elverum 30. november 1995 presenterte hele saueprosjektet. Denne gangen var det fylkesmenenes miljøvernavdelinger som var syndeubukken.

Gjennom de siste ti årene har vi ved en rekke anledninger sett at resultatene fra saueprosjektet både bevisst og ubevisst er blitt benyttet av politikere, journalister, representanter fra næringssiden og andre til å hevde at tapstallene i de håndplukkede områdene er representative for tapssituasjonen på landsbasis – uten at noen i prosjektledelsen har gått ut og korrigert bruken av tallmaterialet. I en rapportasje i Dagbladet 8. desember 1997 hevdet Mysterud at han kan dokumentere at 60 prosent av det totale sauetapet i Norge skyldes rovdyr. Dette gav jeg kritiske kommentarer til i samme oppslag. Da disse påstandene senere ble kommentert i en replikk (Dagbladet 2. januar) gav imidlertid Mysterud for første gang noen rett i at hans forskningsresultater ikke kan overføres til hele landet. I Øre avstinnlegg i sommer (blant annet i Nationen 5. august) furter imidlertid Mysterud fordi jeg har gitt kritiske kommentarer til hans selektive forskning, og fordi jeg som mange andre ikke er i stand til å se på ham som en seriøs vitenskapsmann.

Selv ynder Mysterud å framstille seg som en uavhengig og fri forsker. Gjennom årenes løp er det nok av andre eksempler på Mysteruds felleilatte forskning og næringsstilknyttede engasjement. Eksempelvis dukket han i fjor opp under et møte med utsendinger fra Berikonvensjonens sekretariat i Miljøverndepartementet som eneste representant for Norsk Bonde- og Småbrukarlag! Velkjent for mange er at Mysterud var arkitekten bak de skyhøye bestandstallene for bjørn på 1980-tallet – med blant annet påstander om seks reproduserende stammer i Sør-Norge utenom Hedmark. Thor for

eksempel Mysterud fortsatt på sin bjørnestein med yngende binner ved Gårdermoen! La meg også minne om at han er forskeren som har framsett fantastisk Jack The Ripper-teorier om bjørn som ikke bare voldtar kuer, men som samtidig også dreper disse husdyrene (med penis?) uten å påføre vesentlige skader som for eksempel beinbrudd.

Når Mysterud løter som om han bedriver forskning på «store mørketap» ved å tilholde på at valget av studieområder rundt om i landet ikke har noe med kjente rovdryskader å gjøre, har han sørgt for at dette også er blitt en debatt om egen kompetanse, integritet og troverdighet basert på arbeidsmetoder, forskningsresultater og uttalelser. Tiltiten til Mysterud blir heller ikke styrket ved at det fra kollegaer i saueprosjektet bekreftes at de fleste studieområdene helt klart ble valgt ut på grunn av rovdyr. Det bør derfor ikke forundre noen at mange reagerer med skepsis hver gang Mysterud påberoper seg å bli tatt seriøst!

Re(e)prise om «store mørketap»

Av Ivar Mysterud, 1.amanuensis,
Biologisk institutt,
Universitetet i Oslo

Medietalsmann Viggo Ree i foreningens Våre Rovdyr framfører i Nationen 8. oktober enda en gang argumentasjonen mot den «feilslåtte og useriøse» dødsvarsler-forskningen ved Biologisk institutt. Ree er også denne gang ute og forsvare sine gamle fordommer mot det å bruke radiosendere for å få konkret innsyn i tapene. Det er forståelig at en som i 20 år konsekvent har forsøkt å bagatellisere rovdyrskadene i Norge ikke liker at realitetene kommer fram. Selv om hans innlegg har en form der det tydelig framgår at han er interessert i å ta mannen heller enn ballen, gir jeg ham gjerne den glede enda en gang å kommentere disse undersøkelsene.

Han har fortsatt store innvendinger mot valg av forsøksområder. Viggo Rees lignelse om at utvalgskriteriene for områdene har vært som «en kartlegging av pakistanernes utbredelse i Norge hvor tellingen kun blir foretatt på Grønland og Tøyen i Oslo» holder imidlertid ikke mål! Vi vet faktisk hvor store tap det er av sau på utmarksbeite, det vil si - vi vet hvor mange fremmedkulturelle det er i Norge. Vi går så inn i områdene der det er store tap vi ikke kjenner årsaken til, det vil si vi går inn i områder med mange fremmedkulturelle for å se hvor mange som er pakistanere og indiere. Det er liten vits i å bruke store ressurser på å kartlegge dødsårsaker på lam der det ikke er dø-

“ **Det er liten vits i å kartlegge dødsårsaker på lam der det ikke er dødelighet**

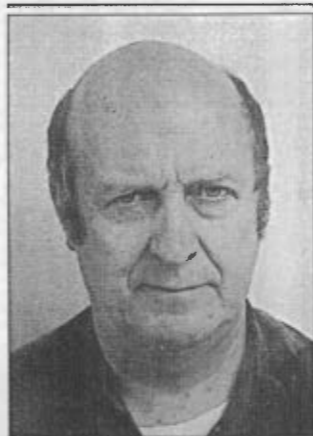
delighet, akkurat som det er liten nytte i å kartlegge antall pakistanere i Norge i regioner hvor det ikke finnes fremmedkulturelle, ikke dermed sagt at vi bare skal se på Grønland og Tøyen i Oslo!

Tapsundersøkelsene i norsk utmark som drives ved Biologisk institutt kom igang i 1988, dengang det fortsatt hersket stor uenighet om hvor stor andel rovdyrskadene utgjorde av mørketapet. Nå kritiserer Ree at forsøket i 1989 ble lagt til Trysil i Hedmark, i et område hvor det i årene forut ble påvist bjørneskader. Det er hyggelig å konstatere at Viggo Ree i ettertid ihvertfall ikke tviler på at det var bjørn som sto bak de store sauetapene i Trysil (og Hedmark) dengang. Dette viser tydelig hvor viktige disse undersøkelsene har vært for å stoppe synsingen! Det var dengang dokumenterte rovdyrskader både til bjørn og andre arter, men også betydelige mørketap mange steder i Hedmark. Det er vel tvilsomt om et slikt forsøk overhodet kunne legges til Hedmark uten at Viggo Ree i ettertid kunne reist den samme kritikken.

Det er imidlertid påfallende hvor liten vekt som legges på kritikk av andre områder som til nå er undersøkt. Hvil-

ke områder bør egentlig undersøkes? Han kommenterer f.eks. ikke valget av Vaksdal i Hordaland i 1991, eller for den saks skyld Setesdalen i 1996. I det siste området ble faktisk ulykker og sykdom samlet målt til 60 prosent av lammetapet! Det vil naturligvis ikke være uventet om vi i framtiden også påviser andre områder hvor hovedtapet kan ha sin bakgrunn i slike faktorer. Poenget med disse undersøkelsene er jo at etterhvert som flere områder blir undersøkt får man stadig bedre oversikt. Fra og med 1999 skal derfor slike undersøkelser ytterligere trappes opp, og mer utstyer vil bli tatt i bruk. Målet er å få et landsdekkende materiale slik at man sikrere kan vurdere hele det norske «tapsregimet». Fortsatt vil ingen med sikkerhet hvor stor prosent av de 130 000 søyer og lam som årlig forsvinner på utmarksbeite som blir tatt av rovvilt! Skadebildet blir imidlertid stadig klarere!

Tre uavhengige institusjoner i Skandinavia har til nå drevet slik forskning, og det er vel ikke for hardt tatt i å si at undersøkelsene allerede har endret vårt syn på tapene i mange områder. Det er nå også utført dødsvarsler-undersøkelser av forskere ved NINA og NIKU i Trondheim (sau og tamrein), og av forskere ved Naturvårdsverket i Sverige (reinkalv). Det er også foretatt en sammenstilling av kalvetapene hos bestander av ville hjortedyr gjort i andre land (delvis med samme metode) som gjennomgående viser relativt høye tap til rovvilt. Tapene i områder hvor det regelmessig forekommer store rovvyr har vist seg å være relativt betydelige. De fleste synes også å ha forstått det

potensialet somigger i druken av radiosendere, med et høyrestet unntak! Dødsvarsler-metoden har kommet for å bli, og vi får et stadig mer realistisk bilde av hva som foregår i våre uoversiktlige utmarksområder.

Rees velprøvde naturvern-strategi med å kombinere bagatellisering av rovvilttap med provokasjoner og utskjelling bør i dag oppgis. Basert på de kunnskaper vi har om tapstall og forebyggende tiltak bør en i tiden framover heller forsøke å komme videre i norsk rovviltforvaltning. Hva kan og bør gjøres? Det ser dessverre ut til at Viggo Ree er for opphengt i gamle dogmer til å bli en del av den seriøse og viktige debatten om framtiden for rovvilt og utmarksnæringsene i Norge! Det er synd også for foreningen Våre Rovdyr!

«Mørketap» og andre tap

Av Nils Standal, Institutt for husdyrfag, Norges landbrukshøgskole

Dei som er talsmenn for rovdyra er sterkt opptekne av dei såkalla «mørketapa» på utmarksbeite. Arne Flor, rovdyrtalesmann for Naturvernforbundet i Aust-Agder, skriv i *Nationen* 24. oktober: «Her (Hornes Vesthei og Åseral) står rovdyrane for kun 40 prosent av lammetapene. 60 prosent av lammetapene skyldes sykdom og ulykker. Et så høyt tap på grunn av sykdom og ulykker forteller at næringen har et stort problem med driftsformen».

Det ser ut til at dei som er talsmenn for rovdyra ikkje er klar over at husdyr, inkludert sauer og lam, daudar av sjukdom og uhell året rundt anten dei er på utmarksbeite, heimebeite eller inne i hus.

Vi har tal for nokre av desse tapane frå Sauekontrollen. I 1997 var lammetapet i middel for landet 11.1 prosent. Det varierer mellom 9.0 prosent i Buskerud og 14.3 prosent i Aust-Agder. Av totaltapet i landet skjer 3.3 prosent inne, 0.7 på vårbeite og 7.1 prosent på sommarbeite. Dette siste inkluderer truleg også tap på heimebeite om hausten. For Aust-Agder er tala 3.2 prosent, 1.2 prosent og 9.9 prosent.

Dersom vi held oss til landsgjennomsnittet på 7.1 prosent tap på sommarbeite veit vi at ein del av dette tapet skuldast rovdyr. Mysterud og hans gruppe har funne opp til 65-70 prosent rovdyrtpap i dei områda han har gått inn med radioutstyr og der ein har rekna med størst rovdyrtpap. I eit område i Aust-Agder var rovdyrtpapet 40 prosent. Om vi reknar at gjennomsnittstapet på grunn av rovdyr er 40 prosent på landsbasis, betyr det at om lag 4.3 prosent tap på sommarbeite skuldast sjukdom eller uhell. Så er spørsmålet om dette er eit høgt tap eller ikkje?

Sommarbeiteperioden er om lag ti veker, og altså med eit tap på 4.3 prosent på

grunn av sjukdom og uhell. Tida før beiteslepp, altså frå lamming til beiteslepp, er neppe meir enn 8 veker i gjennomsnitt. På denne tida er det same tapet, inne og på vårbeite, etter data frå Sauekontrollen, altså 4.0 prosent. Dersom ein tek omsyn til tida er tapet altså ikkje høgare på sommarbeite enn før beiteslepp

Informasjon om tap av vaksen sau har vi frå meldingane om Organisert beitebruk, NSG, Årsmelding 1997: Tapet i gjennomsnitt for landet var 2.8 prosent av vaksen sau. Kor mykje av dette som er rovdyrtpap er endå vanskelegare å finne ut enn for lam. Men frå ei hovudfagsoppgåve frå Institutt for husdyrfag 1992 av Vilhelm Gravdal, veit vi litt om årsaker til tap. Han granska tre vereringar, Følldal, Hol i Buskerud og Kvinherad og Jondal. 2.7 prosent av søyene dauda av sjukdom eller uhell eller vart borte. 1.1 prosent vart borte med ukjend lagnad. 1.6 prosent dauda altså av sjukdom eller uhell heime. I tillegg vart 10.5 prosent slakta av ulike sjukdomsårsaker med mastitt som den viktigaste årsaken.

Eg snakka nyleg med ein sauehaldar som har om lag 85 vinterföra sauer. Han klagar på at dette hadde vore eit ulukkesår for han. Eg spurde kor mykje han hadde tap på sommarbeite. Nei, det var berre ein vaksen og 5 lam (eit område med små rovdyrtpap). Men han hadde mist 4 vaksne om våren og 4 om hausten i tillegg til 3 lam. 3 av dei vaksne hadde han funne på rygg (i åvelta) på flat mark bak låven.

Dette viser ikkje anna enn at sauer og lam daudar av sjukdom og uhell året rundt og ikkje berre på sommarbeite. Som ein veterinær sa til meg då eg nemnde saka: «Dei daudar endå til når veterinæren står bøygd over dei.»

Eg skulle gjerne høyre om ei «driftsform» som innafor økonomiske rammer kan redusere tapet frå sjukdom og uhell vesentleg.

Gir oppskrift på GIFTE DRAP PÅ ULV

ROVDYR-
KRIGEN
en
serie

Av LARS CHR. WEGNER og KNUT ERIK KNUDSEN (foto)

STEINKJER (VG) Dette er mannen som rovdymotsanderne i Norge setter sin lit til. John S. Opdahl (57) vet alt om hvordan man dreper rovdyr.

Gjennom bladet *Norsk Fangstmann* gir Opdahl oppskriften på hvordan gift har blitt brukt til å ta livet av ulv, eller hvordan man kan bygge sine egne rovdryfeller.

John S. Opdahl er en levende legende i fangstmiljøene i Norge. Trønderen vet alt som er verdt å vite om jakt og fangst, og trekker fulle bus når han reiser land og strand rundt og foreleser om fangsteknikker.

- Jeg oppfordrer aldri til ulovlige handlinger. Men det kan ikke være forbudt å fortelle om hvordan det var i gamle dager, sier John S. Opdahl.

I en artikkel i sitt eget tidsskrift gir han en detaljert oppskrift på hvordan man forgifter åter med stryknin for å ta livet av ulv.

Beakrivelsen er en historisk gjengjeldelse av hvordan stryknin ble brukt i tidligere tider.

■ Å begynne med stryknin er alate sord. Giftbruk er noe forbanna aviser, sier Opdahl til VG.

I en annen rapportasje beakriver redaktør Opdahl hvordan man enkelt kan lage dødelig gift av en bestemt

plante som vokser i Norge. Opdahl beakriver hvor i landet den dødbringende planten vokser og hvordan man finner den. Som om ikke det var nok, bringer Opdahl stort fargedoto av planten.

Opdahl avslutter giftreportasjen med å gjøre oppmerksom på at tilberedning og benyttelse av giften er forbudt, samtidig som han informerer om at det finnes mye av planten i et bestemt saueområde.

Dette er et område hvor saueøringen er rasende på rovdynere, og hvor politiet vet at det foregår ulovlig jakt.

Opdahl hevder likevel at ikke oppfordrer til ulovlig rovdryfjakt. Enhver av metodene omtaler han som «svinn» selv om han beakriver dem til minste detalj.

- Nei, jeg er en loyaldig kar, som ikke driver med noen form for oppvigleri. Men mange av de gamle fangsteknikkene har gått i glemmeboken, og det er en viktig del av vår kulturarv å ta vare på den kunnskapen, sier Opdahl.

I andre rapportaer i Opdahls blad gis det arbeidstegninger av forbudte dryfjellter, eller detaljerte beakrivelser av bruken av andre forbudte gifter.

Politisk

Statsadvokat Jara Holme som er leder for Østkrims avdeling for miljøkriminalitet, sier til VG at giftbruk mot rovdyr blir tatt uhyre alvorlig av påtalemakten.

- Er det noe felt som vi virkelig retter oppmerksomheten mot, så er det giftbruk. Enhver giftpakt uløser automatisk politiakt, sier Holme.

Fra butikken i Steinkjer styrer John S. Opdahl *Norsk Fangstmanns* Pøreling. Når

KAMP MOT ULV: Det er trangt om plassene for å komme med på John S. Opdahls foredrag om fangsteknikker. Selv benekter han at han gjør noe galt når han forteller om gamle dagens jakt på rovdyr.

FANGSTGURU: John S. Opdahl

Han er ulvens verste fiende

han reiser på foredragsturné, går folk menn av huse for å høre Opdahls historier om fangstmetoder i gamle dager. Med sterkt personlig engasjement krydret den farverike Opdahl sine historier.

Opdahl er talsmann for Fremskrittspartiet i rovdynsaker, og legger ikke skjul på sine meninger om rovdrystriden. Den som står lavest i kurs hos fangstgjenn, er ulven.

- Ulven, han skal vi ikke ha her, nei! Den ulven vi nå har fått i Norge, er den såkalt løse ulven, an fæl og stu rovdyger.

Endå har vi en stor vilddammen i Norge. Men når den tar slutt, da blir ulven farlig for mennesaker.

Om bare et par-tre år

kommer ulven til å droppe de første småbarna i Norge, spår Opdahl.

Følelser

■ ■ Opdahl, som ikke utgir bøker og har suksses med sine selvbetegnede «Langvinds-jaktklær, er ikke imponert over rovdryforvalterne.

- Skal du vite noe om morgendagen, må du kjenne gårdsagen, og det gjør ikke forakerne. Det gjør derimot jeg. Forakerne har spilt fallitt. Jeg advarer på det sterkeste mot å være blåsyrd.

Nos de erklærte rovdryrhalterne har Opdahl en meget høy sjone.

- Opdahl er fløt. Han gjør ikke noe galt, han bare forteller hvordan man kvillet seg med rovdryra i gamle dager. Og det er da ikke forbudt. Det var stuedet fullt da hus var bos oss, forteller utvehaier Ole Hennseter på Finskoengen.

JAKTLAG

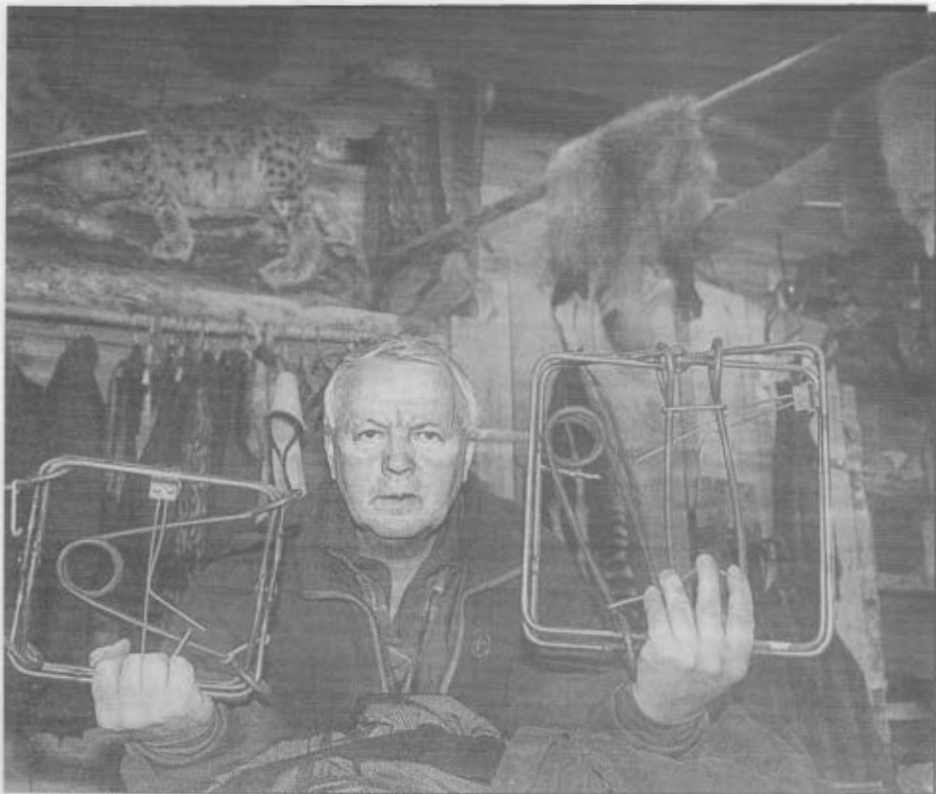
I flere kommuner i Hedmark skal det finnes hærnelige jaktlag som tar loven i egne hender og jakter bjørn som har drept sau. Oppgjørsmenn har lyttet på samarbeidet til de ulovlige jøgere, og lert beviser for den ulovlige jakten.

Stigoppdillene er store og ede, og jøgere bruker lydtempor. Nyvokstene har opplevd velkommen hvor lisen er løst igjen med arslid eller supelien.

Kjerneområder for bjørn i Norge

FREDE: Bjørnen har vært totalfred i Norge siden 1973, etter å ha vært nesten utryddet.

en linnest ferske skjøpet på gamle lingskubruker. I butikken selger han et dikt utvalg av biler.

Kjøper gift av kriminelle

AV LARS CHR. WEGNER

Norske rovdymotstandere bruker den livsfarlige giften stryknin i kampen for å bekjempe rovdyr.

Rovdyrhaterne i Norge inngår nye og oppsiktsvekkende allianser i kampen mot det fædred rovvilket.

Fra flere uavhengige hold har VG fått vite at innleite rovdymotstandere benytter kriminelle for å skaffe den farlige giften. Stryknin stammer fra Balkan, hvor kriminelle smugler den ut av Estland og Litauen på linje med narkotika og sprit.

Samme opplysninger har vi fått her, uten at det er verifisert, opplyser direktør Kai Erik Tordal i Statens Naturoppsyn. Stryknin dreper ved å lamme åndedrettsorganene. Giften er livsfarlig også for mennesker.

Mennesker kan dø

Stryknin skal ha blitt forsøkt benyttet mot ulv i Hedmark. Det er ikke bevist at rovdyrhaterne virkelig har klart å drepe

ulv. Stryknin-bruken er sterkt omdiskutert selv blant rovdymotstanderne. Det skal ikke være mange personer som befaller seg med giften.

De vet ikke hva de gjør. Stryknin er livsfarlig, mennesker kan dø. De risikerer å ta livet av turgædere eller barn som ikke vet å passe seg, sier en oppsynsmann til VG. Giftbruken foregår blant annet ved at strykninen plasseres

i kadavre av elg eller sau som de illegale jegerne finner i naturen.

Pår du stryknin på flagrene, faller du død om. Det samme skjer hvis du har fått det på hanskene og prøver å vaske det av i vann. Dampen stiger opp, og du faller om i løpet av sekunder, sier en kilde som er oppvært over rovdyrhaternes uvett.

BÅSEFELLER

Båsefangst av gaupe og ulv. Båsefeller (som stanger dyret inn) er likt i lisenslås på gaupe, men brukes ulovlig utenfor jaktperioden. Ulovhatere har fremmet overfor VG at de har prøvd metoden på ulv, angivelig uten hell.

JERVEFILLE

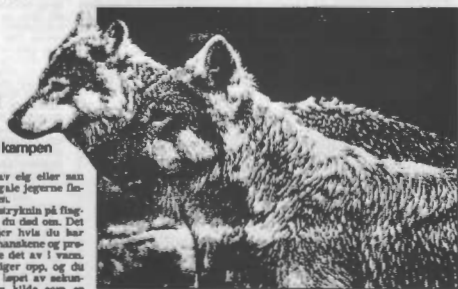
Jervefjakt med spesielle feller som graves ned i bakken, med åle i bunnen. Jerven knytter med men toten er for tung til at jerven kan snu. Det er heller ikke nødvendig å fjerne den døde jerven.

PEILING

Pelling av radionærket bjørn. Med scannere som er forbuert i Norge, men selges fritt i andre land, er det mulig å pella bjørnens radionødder. Forskere i bjørnesprosjektene har opplevd å bli oppringt hjemme og utsport om trelvandere til de markerte bjørnene. Radionødderen til den merkede bjørnen «Pato» ble funnet i Stor-Elvdal i for sommer. Bjørnen ble gjort lunnet, men politiet antar at den er drept.

GIFT I EGG

Bruk av gift i kuleegg. Berytne både i Norge og i andre europeiske land. Ved å sprøyte et bestemt giftstoff i kuleegg, prøver man å drepe egglyver som am, rev, ravn og kråke. Både i Hedmark og Nord-Trøndelag er folk beredte for å ha plassert ut forgløede hornesegg.

VG, 1997 Forskere mener at det er mellom 21 og 25 ulver i Norge, fordelt på tre grupper i Hedmark, Akershus og Ostfold. Foto: SCANFOTO

ULVENE ØDDELA

sommeren for sauebonden

Av LARS CHR. WEGNER og KJUL ERIK KNUDSEN (foto)

RINGEBUFJELLET (VG) Det har vært en vond sommer. Odd Løvmo (66) retter ryggen et øyeblikk. Et eller annet sted her ligger saueene hans. Døde.

Han har gått mange turer i år, mer enn 40. Nesten hver dag har han vært ute for å se etter saueflokken.

Fremdels er det lunt i kveldssolen, 800 meter over havet på Ringebu-fjellet.

Vi kjemper lukta på ti meters hold. Skrikene er med ett intona. På den andre siden av en bekk ligger et kadaver som Odd fant tre dager tidligere. Såret i halsen viser at det er ulven som har vært på ferde.

Ulfellen og skjelettet luror oss til å tro at sauekroten er intakt. På nært hold ser vi at det ikke er et gram kjøtt igjen. Hele kadaveret er fylt til randen av små, bultende mark.

Vanligvis er det korpen (raven) som tar seg av sauekadaver. Ravn og rev driver opprydding i naturen.

- Jeg tror at ulven har tatt så mye sau at korpen rett og slett ikke rekker over alle kadaverne, underst Odd Løvmo.

Nesten umulig

Tidligere på ettermiddagen så han flokken av korp Ily opp fra den tatte litt lenger oppe i lia. Skrikende fløy de over Heklastra og slo seg ned på den andre siden av grusveien.

- Ikke giftmorder

Fangstmannen John S. Opdahl som VG intervjuet i gåradagens avis, ønsker å presisere at han selv ikke driver giftfangst av dyr, selv om han skriver om giftbruk i sitt eget blad.

- Ikke pelagjere tar avstand fra stryknin og annen gift, for den ødelegger pelavet. Når jeg skriver om gift i bladet mitt, er det for å informere om hvordan man kvittet seg med rovdyr i gamle dager.

- Treffer jeg på en ulv som dreper hunden min, da tar jeg bærta og skyter ulven rett ned. Derefter tar jeg straffen min som en mann. Gift dretmot vil jeg ikke befalte meg med, sier Opdahl.

- Det er nesten umulig å finne dem hvis du ikke går rett på dem. Det tar ikke mange dagene før naturen har ryddet opp sjøl. Og da skal du ha flaks hvis du finner noe.

Tidligere på dagen var han oppå fjellet og telte saueene. Bendene fra Soilla og Atna, hvor Odd bor, har bette-rett på Ringebu-fjellet, på grensen mellom Hedmark og Oppland.

Det er en snau time å gå fra setra og inn til der saueene gresser. Odd Løvmo frykter at han kan mistet så mye som en tredjedel av saueene sine. Med stort og smått var det 95 han slapp ut på forsommeren.

Ulbryter-ulf

Forskerne mener det er en ulv, kanskje to, som har tilhold her, på vestsiden av Glomma. Trolig er det ulbryter fra ulveflokk på Koppengfjelen, på setsiden av Glomma, noen få mil i luftlinje herfra.

- Myndighetene ga meg 3000 kroner i tilskudd for å lete etter sau. Vet du, jeg føler det nesten som om de gjør narr av meg. Jeg

har gått 40 turer, hvor mange timer det er, vet jeg ikke. Enda blir det flere turer utover høsten. Det er ikke mange som hadde jobbet for den timelønnen. Det var nesten så jeg lot være å hente pøngunn.

Der er den igjen! Den samme etmen, vi merker den alle tre.

Alltid er vi fartsast på rett spor. Vi passerer et lamnekadaver, men det var ikke det som lukket. Bare et fullstendig ranspist skjelett er tilbake, enda det

er mindre enn en uke siden ulven drepte.

- Lystmorder

- Jerven er håpløs, han glemmer dem i kalde bekker eller under i myra. Det blir som et kjøleskap, han kan ta dem fram lang tid etterpå. Bjørnen kan også glemme dem i bekkeløp, og komme tilbake senere. Men ulven, han virker som en lystmorder på meg, sier Odd.

88-åringen tilberer ikke de stinse og millitante sauebendene. Han vil ikke ty til ulvevligheter, har ikke tenkt å legge seg på lør med bærta. Det er følelsen for dyra som plager ham.

- Jeg trodde jeg var talt og ikke lot meg påvirke så lett. Men når jeg finner igjen halvdeade dyr, så blir jeg jamen som gelé innvendig et par dager, sier Odd og anstør seg i lommestriket.

Vi sprer oss i ny formasjon, søker enda litt høyere. Nå kommer tusmerket langsomt krypende oppover fra skogen under oss. Vi bestemmer oss for å gi oss.

Slutter med sau

Det er da vi hører det. Først korpen som skriker, så et bjeff. Det er neppe mer enn 200 meter unna oss. Vi står et stykke fra hverandre, men alle har hørt det samme. Alle er enige om retningen.

Var det ulven vi hørte? Vi vet ikke. Kanskje har den gått rundt oss hele ettermiddagen, fulgt med på hva de tobente gjorde. Kanskje var det den maken sin om inntrengerne. Vi får aldri noe svar.

Den endelige opp tellingen viser at Odd Løvmo og mannen totalt har mistet 34 av 95 sauer, altså mer enn halvparten.

Sauser og lam som ble levert til slakteriet vendte nå lite at slaktervarden ble svevret lav. Odd Løvmo har bestemt seg for å slutte med sau.

ROVDYR-
KRIGEN
en
VG
serie

Dette er del to i en serie der VG retter søkelyset mot striden om rovdyrene i Norge.

TALT AV ULVEN: Odd Løvmo med en av sine ulvedrepte sauer.

Antall rovdyr i Norge

Tilholds-
steder
for ulv i
Norge

**RENDER
LAMME-
NE** Grete
Johanna
Langloen
håper klø-
ven kan
handle
gaupe i å
bått over
sluppen på
søsene
herrens.
Oppsyns-
mann Et-
vind Sun-
det 8 høy-
re.

- Ta det rolig

Av LARS CHR.
WEGNER

Miljøverndepartementet ber de ulvopplagte bondene i Hedmark om å smøre seg med bløtdyktighet.

- Vi skjønner at det er en veldig vanskelig situasjon for sauebundene, og ulven er det største problemet. Vi tror likevel at fremtiden er lysere enn bondene mener i dag. Men først må vi nå målbetingene for ulvbestanden, sier Jesper W. Simonsen, statssekretær i Miljøverndepartementet.

Levedyktige bestander

Norge har fersktilt seg internasjonalt til å ha levedyktige bestander av jerv, bjørn og gaupe, samtidig som vi skal ha en felles ulvbestand med Sverige. Målet er én til to ulvfamilier skabert i Norge, og ytterligere 8-10 familier grupper i Sverige.

Når målet er nådd, vil det nye kjernområdet for ulv bli søndre del av Hedmark, og deler av Akershus og Østfold. Ulvfamilien på Koppang vil sannsynligvis måtte bote med livet.

Gjeterhund

- Storsamfunnet har vedtatt at vi skal ha rovdyr i Norge. Derfor må vi hjelpe de bondene som blir mest berørt. Men også laudbruket må være villig til å komme oss i møte. Overgang til andre sauseraser eller bruk av gjeterhund kan være aktuelle tiltak.

- Børebudet handler ikke bare om kjøttproduksjon, men også om bosetting i distriktene, sier Simonsen.

Men ofte er det en vanskelig jobb å finne sauekedaver. Dyrene stikker seg gjerne bort når de skal dø.

ULVEN TÅLLER

under elgjakta

Av LARS CHR. WEGNER og KNUV ERIK KNUDSEN (foto)

RENDALEN (VG) I høst kommer den første ulven i Rendalen til å falle under elgjakta, varsler sauebondene i Midt-Østerdal.

- Vi er rolige og sindige oppi her, men nå er tide snart omme. Vi må bli kvitt ulven. I høst faller ulven, sier Karl Sigurd Hole. Han er rådgiver på barne- og ungdomsskolen, leder av konfliktrådet i bygda, og sauebond på døltid.

Opptakene inderlig let av rovdyr. - Vi er presset opp i et hjørne. Den eneste måten å komme ut av det på, er å utrydde ulven, sier Hole. Ved siden av EU-debatten har ingen sak de senere årene medført større skille mellom by og land enn nettopp rovdyrstriden.

Provokasjon

Følelsen av å bli overkjørt av spillteker i Oslo' er dyp og intens. At Norge internasjonalt har forpiklet seg til å ta vare på rovdynere våre, oppfattes som en direkte provokasjon mot selve livsgrunnlaget i distrikt-Norge.

- Vi er blitt fratatt så mye - post, banker, service. Så praktisk de rovdynra på oss. Ingen spurte oss om vi ville ha rovdyr. Jeg ser ikke distriktspolitikken til dem som styrer. Men nå er begæret fullt ut Karl Sigurd Hole.

Inntil for to år siden var Rendalen en rolig, fredelig og ikke så allfor spennende kommune i Hedmark. Så aio ulven seg ned på Koppangskjelen mellom Koppang og Rendalen. For første gang på 45 år ble det med sikkerhet konstatert et yngende ulvepar i Norge. For den som ikke vet det, kombinasjonen ulv og sau går uhyre dårlig. Og du finner knapt områder i Norge med tottore sauebestand enn nettopp i Nord- og Midt-Østerdalen.

Dårlig kombinasjon

Få dager etter at sauen var sluppet på beitemåte i kjernesområdet for ulven, var et hundretall sauer forsvunnet. Staten punket ut seksifedre beisp for å hente sauen fra fjellet igjen, og resten av sommeren i år har sauen i Rendalen og på Koppang gresset på jordene og i kornåkeren.

- Det er folk her som har mistet halvparten av sauen sine. Vi kan alltid godta en annen bjørn eller gaupe, men ulven er det ikke snakk om. Den eneste måten å løse saken på er å utrydde ulven, sier Karl Sigurd Hole.

Bøndene fra Koppang og Rendalen har stillt harde krav til landbruks- og miljøvernmyndighetene i sommer. På et møte i september fikk politikerne det glatte lag.

- Dere vet ikke hva dere snakker om! Avsløyt talt, vi er voksne folk alle sammen, vi må da kunne bli enige om å ha i høst dette ulvenstrid. Det er jo bare noen

bikkjer, freste Per Johan Otnes fra Vestkjelen anskelig til landbruksministeren.

I Engerdal og Trysil har folk levd med bjørneproblemer i mange år. I Midt-Østerdal fikk sauebondene ulvensaken detsende i fjor. Derfor er engasjementet intenst.

- Det sitter noen menesaker på et kontor i Oslo og detaljstyrer livene våre. Det er vankelig med jobber hos oss. Utmarka er en gratis ressur, naturen er et virkemiddel for å holde folk her. Utmarka er vår, og kommunen er vår. Å ta det fra oss, er tyverit! sier Karl Sigurd Hole sint.

Vi ber bare om å få leve i fred og produsere mat. Det er et rimelig krav, synes jeg. Vi bor ikke i noen villmark, området er røtt og slott for lite til at vi kan ha både ulv og sau.

Når han truer med at det vil bli akutt og uavviklig, er det et bevisst signal som sender til myndighetene.

Jeg er sikker på at ulven ikke kommer til å bli apart, hvis den tilfældigvis skulle passere forbi en elgjeffer. Men dette er noe hvert enkelt jaktlag må bli enige om. I fjor var det en elgjeffer som hadde to voksne ulver på kornet. Han våget ikke å skyte, stolte ikke på at jaktlaget ville klare å holde tett. I år tror jeg utfallet ville blitt et annet.

Karl Sigurd Hole

sier Hole.

- Mer enn sau

Å prøve å omgå problemet ved å legge om drifta fra sauhold til annen virksomhet, er ikke sauebondene i Østerdalen interessert i.

Omlegging er uaktuelt for oss. Sau er det vi kan, det er det som er jobben vår. Det blir som om du plutselig skulle gjøre en anekdoter om til røtlegg.

Men hatet mot ulven er ikke ulnsomt. Ulven har også sine venner, særl i Rendalen.

Jeg synes det er flott med ulven. Jeg. Det er spennende å ha et så rikt dyreliv. Men det må du ikke skrive at jeg har sagt - da blir jeg lynsjet, sier en rendal.

- Ikke fokuser på disse sauebondenes bestandig. Distriktspolitikk er mer enn sau, sier en annen.

Karl Sigurd Hole mener at rovdynrasjonen ikke er et tema bare for sauebondene.

- Like viktig som saueæringen er fremtiden for hele samfunnet. Vi presser fra fer, det blir ingen optimisme eller god stemning i bygda. Rovdynra er småviltet, mange jegere vil ikke komme hit lenger. Det blir færre turister, færre som handler på butikken. Mange tor ikke gå på børrtur. Folk går rikevæien og ikke ansvæien. Jeg latter ikke at de som styrer landet ikke skjønner at vi ikke kan ha det slik, sier Karl Sigurd Hole.

Rovdyr-haterne

Av LARS CHR. WEGNER og KNUV ERIK KNUDSEN (foto)

FINNSKOGENE (VG) Dette er de eneste rovdynrestene. For gammelgult på Finnskogene er den eneste gode ulv en død ulv.

- Det er ikke aktuelt å ha et eneste rovdyr på Finnskogen Skjønner ikke politikerne det, blir resultatet at noen hverter alle rovdynra, truer Ole Hemester, leder i Østre Hedmark Vilt- og miljøforening.

- Det er bare et attkord som gjelder: riflelike, supplerer styremedlem Einarne Fjeldseth.

Sender blomster

Medlemene i Vilt- og miljøforeningen er rovdyndebattens fundamentallister. I årevis har de vært høylytt til siede, i lesar-brevspaltene så vel som på debattmer. De sender blomster til alle bjørne- og ulvenytter, og reiser gjerne 50-80 mil i buss for å demonstrere ved retassaker om ulvlov rovdynrak.

Hemester (87) og Fjeldseth (73) reiser harmen mot Stortinget. Politikerne er svekninger som ikke har hatt jord under neglene, og rovdynforvaltningen er «galenskap og slusing med pengers. Bare Framskjærpartiet blir tiltrødt å kunne løse problemet.

Rovdyrforakerne farer bare med legu. Det er vi som bor i distriktene som vet hvordan virkeligheten er. Fire-fem generasjoner fer oss klarer de å utrydde rovdynene. I dag har vi alle de fire store rovdynere her, sier Fjeldseth.

Ingen sympati

Rovdyrhaterna gliser godt ved tanken på at Miljøverndepartementet vil ha Ser-Hedmark som nytt kjernesområde for ulv.

- Hva om de ikke klarer det det? Enn om ulven ikke trives her? sier ulvemotstanderne, dultar bord! Avarandre, og humrer så kraftig at de rister i lemetolene sine.

- Dere mener at dere har kvant i egne hender? - Det kom 400 000 lykøsker her under krigen. De klarer ikke å ta våpna våre, dem heller ...

Bøndene som allier med ulveproblemer ligger nord i fylket, får ingen sympati fra Finnskog-karane.

- De er ikke tøffe nok, jeg synes ikke synd på dem! De skulle hørt på oss, i stedet har de trodd på myndighetene. Nei, de kan godt få ha ulven på Koppang, de har vært dårlige karer oppi der, sier Hemester.

GUPTA PÅ SKAUEN: - Rovdyrredningen må oppheves, allers må vi ta kvant i

ØDE: Flauvøene måtte bli savnede nest for begge mennene for alle hendene akkurat da. For første gang på mange år står presset høyt og uventet på settemøtet. - Det er så uventet å se, jeg får nesten åpenlysning mot å miste NE, sier Kåre Sigurd Hole.

Draps-bevis

Direktoratet for naturforvaltning (DN) vet at det foregår ulovlig jakt på rovdyr.

DN tror imidlertid kun det er enkeltpersoner som står bak.

- Vi har dokumentasjon på at jerv blir drept ulovlig både i kjerneområdet i Ser-Norge og i Nord-Norge. Vi vet samtidig at bestanden ikke er blitt kraftig redusert. Når det gjelder ulv og bjørn, tror vi at den ulov-

lige fellingen er marginal, selv om vi vet at det går mye rykter, sier Stein Lær-Hansen, direktør i DN.

- Ulovlig jakt med gift er en så alvorlig sak at vi forutsetter at politiet tar det ytterst seriøst. I verste fall kan det gå med mennesker, sier Lær-Hansen.

egne hendek, truer Bjarne Fjeldseth (f.h.) og Ole Hømsseter i Østre Hedmark Vil- og miljøforening.

I MORGEN: NORGE VERST I EUROPA

VILKOR I

Jeg ser ingen bedre løsning på rovdyrkonflikten enn gjeting. Sauene ringet kan ikke grave seg ned i skyttergraver.

— Øyvind Trondsen

GJETER: Øyvind Trondsen styrer saueflokken ved hjelp av border-collien Ari. Forsøket med vokter- og gjeterhunder viser gode resultater, men skepsissen blant norske sauebønder er stor.

Vokter med hund

Av LARS CHR. WEGNER og KNUTT ERIK KNUDSEN (foto)

UNDSET (VG) Bare med plystretyder kan Øyvind Trondsen ved hjelp av gjeterhunden Ari styre saueflokken til hvilket sted som helst.

Det er den reneste sirkusoppvisningen! Øyvind plystrer kort og langt, høyt og lavt. Ari vekselvis smyger seg gjennom lyngen, kretser inn i flokken fanger inn utbrytere, eller styrer saueene bort til Øyvinds låplass.

— Jeg ser ingen bedre løsning på rovdyrkonflikten enn gjeting. Sauene ringet kan ikke grave seg ned i skyttergraver, sier Øyvind Trondsen.

Suksess

I tre år har sauebønder og hunderesesoren fra Hedmark delatt i forsøkene med gjeterhund og vokterhund i Lierne i Nord-Trøndelag.

Nå er Trondsen ute av prosjektet, men forsøket har vært en stor suksess hittil.

Av Arne's flokk på 250 sauer

har vi mistet kun ett lam til rovdyr, enda vi har hatt flere tilfeller av nærkontakt med bjørn, forteller prosjektleder Steinar Krognstad ved Norsk institutt for naturforskning (NINA).

— Vårt motto er at nå lenge gjeting med hund kan fungere andre steder, så må det kunne fungere her i landet også, sier Krognstad.

Bruk av gjeterhund og vokterhund er en vellykket i mange land med rovdyr. I British Columbia er det på plass. Men i

Norge er skepselsen svært stor. Norsk tradisjon er å senke saueue til fjella, og la dem være der til høsten.

— Problemet er at norsk sau ikke er vant til å gå i flokk. Det vil ta litt tid å sosialisere saueue, forteller Helted Andersen, som startet opp prosjektet.

Politisk ulvohat

Det er ikke mye politikere i Hedmark er enige om, bortsett fra én ting: At ulven skal vekk fra Hedmark. Samtlige partier som er representert på Stortinget er blitt enige om at de vil ha ulven vekk fra Rendalen, de fleste ønsker å skyve ulvematien. Flere av partiene er åpne for å bruke helikopter eller småfly under avlivningen.

til betelssonrådene som gjeteren bestemmer, og henter inn utbrytere.

Vokterhundene lever sammen med saueue året rundt. Når flokken er ro, ligger vokterhunden i midten, men styrer ut for å forevare flokken når farer truer. Når saueflokken er i bevegelse, går vokterhunden foran som en spetter og gjeleker at terrenget er rovdyrfritt.

Vokterhundene sover og spiser med saueue, og lader seg på sine blåst drøm.

— Jeg mener at dette er løsningen. To gjeterer kan godt gjete en dobbelt så stor flokk som vår. Det er også mange aktuelle kombinasjonsløsninger, som å ha saueue i nettkve, bruk av elektrisk gjeting, eller å avle bevisst på andre saueraser, sier Steinar Krognstad.

Gjeterhundene dirigerer saueflokken, tar dem med

ROVDYR- KRIGEN

Dette er fjerdte og siste del i en serie der VG retter søkelyset mot striden om rovdynene i Norge.

Skal saueholdet bestemme kirkens budskap?

av Paul Granberg.

I det jeg viser til klipp fra Trønder-Avisa 24/1-98 og brev til Overhalla Bondelag fra biskop Finn Wagle, som begge ble gjengitt i Våre Rovdyr nr. 2 - 98, finner jeg det betimelig å gjengi et inserat i *Folldal menighetsblad* nr. 2 påsken 1998 som jeg for en tid siden ble gjort oppmerksom på. Inseratet er forfattet av lederen for Folldal sau- og geitalslag, Halvard Voll, og må vel oppfattes som rettet direkte mot sognepresten i bygda, Jon Olav Ryen, som forøvrig ikke offentlig har blandet seg inn i rovdyrdebatten.

Komentarer er vel egentlig overflødig, men det er allikevel fristende med et spørsmål om det er saueholdet i Norge skal være veiledende for kirkens budskap, eller om det er kirkens budskap som skal være veiledende for saueholdet? Personlig tør jeg vel ha en formening om at våre prester og biskoper er mere kompetente til å vurdere dette spørsmålet enn de fleste sauebønder. Forøvrig antar jeg at den enkelte sogneprest har lik rett til meninger og meningsyttringer om skaperverket og våre holdninger til det, som enhver annen.

Sau- og geitalslagslederen skriver følgende i *menighetsbladet*:

Sitat: **“Tanker om tingene...**

Av de ting som opptar meg, og jeg vil tro alle sauebønder når det går mot beitesesong, er rovdyrproblemet. Dessverre tror jeg at det vi hittil har sett bare er starten på problemet. Jeg er temmelig sikker på at det blir verre. Det jeg frykter mest er ulven.

Hvis ikke forvaltningsmyndighetene nå

går inn og gjør noe i Stor-Elvdal og Rendalen, vil en raskt voksende ulvestamme ha bruk for nye etableringsområder, og resten kan hver enkelt tenke seg.

Jeg har bestandig sett det som svært verdifullt å produsere mat, og trodde i mitt enfold at verden omkring meg så likedan på den saken. Derfor er det frustrerende å oppleve at store grupper i befolkningen synes det er bedre å avle rovdyr enn å utnytte de ressurser vi har for matproduksjon i distriktene. Dette er vel en konsekvens av det norske overflodssamfunn.

Leste forresten i avisene at sognepresten i Lierne har talt rovdyras sak og pådratt seg bygdefolkets vrede. Det som virkelig fikk saken til å ta av, var sogneprestens nedsabling av de offentlig oppnevnte jerve- og gaupenemndene. Saken har nå kommet så langt at lederen i Overhalla bondelag har koblet inn biskop Finn Wagle.

Det er nok dessverre slik at loven og lammet ikke kan beite side ved side, så det var kanskje ikke så lurt av sognepresten å velge side i en så betent sak som dette etter hvert har blitt. Du er herved advart, Ryen! God påske! “ Sitat slutt.

I den grad slike utspill kan tolkes som utslag av samvittighet, har det positive elementer i seg hvor kompetent veiledning for den enkelte kan være nyttig. Som element i et bredt anlagt spill for å fremme næringspolitiske interesser, har det lite med kirken å gjøre.

Lokalkontakter:

Øst-Finnmark

Hans Dransfeld
9930 Neiden
p 78 99 63 07

Vest-Finnmark

Tom Eirik Ness
Miljøvernkontoret
9520 Kautokeino
a 78 48 58 00
p 78 48 50 37

Nord-/Midt-Troms

Hans Prestbakmo
Trollbakken 6
9220 Moen
p/a 77 83 13 24

Sør-Troms

Ole Halvorsen
Straumen
9410 Borkenes
p 77 09 24 92

Hordaland

Rune Olav Vetås
Kolstibotn 54
5030 Landås
p 55 27 04 93

Rogaland

Svein Efteland
Toreskogvn. 35
4060 Kleppe
p 51 42 62 47
a 51 42 11 07

Vest-Agder

Eivind Mauland
4653 Hægeland
a 38 02 22 65

Aust-Agder

Arne Flor
Bergstien 8
4800 Arendal
p 37 03 16 95
mobil 94 29 86 26

Vestfold

Helge Schjerve
Evjuveien 3
3647 Hvittingfoss
p 32 76 82 74

Buskerud

Viggo Ree
Pamperudbakken
3530 Røyse
p 32 15 77 15
mobil 94 41 22 30
fax 32 15 78 22

Valdres

Svein Sørli
Vestringsbygda
2910 Aurdal
p 61 36 46 94

Land

Geir Høitomt
Rute 527
2870 Dokka
p 61 11 13 20

Ottadalen

Per Bådshaug
Boks 155
2686 Lom
p 61 21 14 18

Dovre/Rondane

Terje Hareide
Boks 184
2660 Dombås
p 61 24 00 55
mobil 94 83 24 70

Røros

Tom Johansen
Skjevdalen
7460 Røros
p 72 41 38 35

Nord-Østerdal

Hans J. Engan
2500 Tynset
p 62 48 04 40

Sør-Hedmark

Ole-J. Myhrvold
Hyttbakkestien 9
2200 Kongsvinger
p 62 81 52 22

Aurskog/Høland

Svein Evensen
Lille Husebyvei 9
0379 Oslo
p/a 22 52 05 68

Haldensområdet

Johnny Eriksen
Frøyasvei 37
1782 Halden
p 69187110
mobil 94 31 65 99
a 69303200

Innhold:

Leder: Ulvemotstand - <i>Morten Bilet</i>	side 124
Forvaltning av ulv i Norge Og Sverige, <i>Viggo Ree</i>	side 125
Forslag til handlingsprogram for ulv, <i>DN</i>	side 130
Nei til flytting av ulv, <i>Miljøverndepartementet</i>	side 134
Klipp	side 135
Fellingstillatelse for ulv i Storelvdal..., <i>DN</i>	side 137
Klipp	side 140
Norge og Sverige samarbeider om ulv, <i>DN</i>	side 147
Forvaltning av den skandinaviske ulvestammen, <i>DN</i>	side 149
Ulvepar og ulveflokker i Sør-Norge..., <i>Høgskolen i Hedmark</i>	side 154
Yngling av ulv i 1998 påvist, <i>Fylkesmannen i Hedmark</i>	side 155
Ulvene i Yellowstone, <i>Reidar Hoelstad</i>	side 156
Ivar Mysterud fortsetter offensiven mot Foreningen Våre Rovdyr	side 159
Klipp	side 161
Skal saueholdet bestemme kirkens budskap?, <i>Paul Granberg</i>	side 182

Returadresse: Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes